

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

DE OFFENTLIGE AARSPRØVER

I

HORSENS LÆRDE SKOLE

I JUNI OG JULI 1852.

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

DE OFFENTLIGE AARSPRØVER

1

HORSENS LÆRDE SKOLE

I JUNI OG JULI 1852.

- I. BIDRAG TIL FORKLARINGEN AF EURIPIDES'S IPHIGENEIA I AULIS
AF F. C. C. BIRCH, SKOLENS RECTOR.
- II. SKOLEEFTERRETNINGER AF SAMME.
-

HORSENS.

TRYKT HOS LOUIS KLEIN I KJÖBENHAVN.

I.

Bidrag til Forklaringen

af

EURIPIDES'S IPHIGENEIA I AULIS.

Skjönt den os under Titelen *Iphigeneia i Aulis* fra Oldtiden bevarede Tragoedie i samtlige hidtil bekjendte, rigtignok hverken mange eller gamle eller gode og derhos, som det synes, fra en fælleds Kilde stammende Haandskrifter tillægges Euripides, og skjönt ikke faa Steder af den findes anførte under Euripides's Navn af forskjellige andre af Oldtidens Forfattere, har dog et forunderligt Sammenstöd af Omstændigheder i Forbindelse med en om just ikke urigtig, saa dog ensidig Opfattelse af Katastrophen's Betydning og dermed tildels ogsaa af den Grundtanke, som Digteren har villet gjennemføre, gjort Spørgsmaalet om Stykkets Ægthed til et temmelig forviklet Problem for den philologiske Kritik. Fra Aristoteles's indtil vore Dage har det været Gjenstand for Digteres, Kunstkjenderes og Oldtidsforskeres særdeles Opmærksomhed, uden at dog Undersøgelsen hidtil har ført til noget sikkert, endogsaa blot negativt, Resultat. Medens enkelte Kritikere deri have seet et af de ypperste Værker, der ere os levned af Grækernes tragiske Kunst, og allerede af den Grund have frakjendt Euripides Forfatteræren, have derimod andre fundet saa betydelige Mangler i Anlæg og Udførelse, at de have anseet Stykket for uværdigt til at bære hans Navn, medens atter andre netop have

troet deri at gjenkjende hans eiendommelige Kunstform i dens allerfleste Grundtræk. Men forud for Undersøgelsen om Stykkets Ægthed og Dommen over dets poetiske Værd bør dog fornuftigvis gaae en klar Indsigt i dets hele Oekonomi og en rigtig Opfattelse af Digterens Tanke, og det er nærmest kun hertil de følgende Blade skulle levere et Bidrag.

Saa uenige Kritikerne have været i Bedømmelsen af Stykket i det Hele, saa enige have de derimod med meget faa Undtagelser været i deres Fordømmelsesdom over dets Slutning, den saakaldte Epilog, hvor, som bekjendt, et Bud fra Agamemnon bringer Klytæmnestra Efterretning om Offerhandlingens Fuldbyrkelse og Iphigeneias Frelse. Alleerede Schiller har erklæret dette Parti for at være den egentlige Handling uvedkommende og har af den Grund ikke optaget det med i sin Oversættelse af Stykket, som han slutter med den sidste Vexelsang mellem Choret og Iphigeneia. Endnu bestemtere udtaltes og begrundedes Tvivlen om denne Dels Ægthed af den engelske Udgiver Porson, efter hvis Mening den skyldes en Interpolator, der har været yngre end Grammatikeren Ælian, — en Anskuelse, som ogsaa Hermann har tiltraadt, kun at han tillægger Forfalskningen en noget ældre Oprindelse. Samme Interpolator karakteriseres af Matthiæ som „tankelös, uvidende og smaglös,“ og i samme Aand betegner en nyere tysk Udgiver, Hartung, Budets Fortælling som „*innumeris ineptiis repleta*“. Ogsaa L. Dindorph har i sin nyeste Udgave indklamret hele dette Parti som uægte. Medens forövrigt nogle af de Kritikere, der have været enige i at bestride Slutningens Ægthed, have anset Stykket for fuldstændigt uden Epilogen, ere andre af den Mening, at den oprindelige Epilog er

gaaet tabt, og denne, skjönt fra först af paa indre Grunde støttede, Anskuelse har tilsyneladende vundet en mærkelig Stadfæstelse i det af Englænderen Musgrave opdagede Citat hos Ælian, der af de ældre Udgivere er bleven anseet for et Brudstykke af en tabt Prolog, af de nyere, vistnok med større Rimelighed, for Brudstykke af den oprindelige Epilog. Stedet (*Æl. hist. anim. VII., 29*) lyder saaledes:

Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ·

ἔλαφον δ' Ἀχαιῶν χερσὶν ἐνθήσω φίλαις
κεροῦσαν, ἣν σφάζοντες ἀχῆσοῦσι σὴν
σφάζειν θυγατέρα.

Disse Ord, der maae tænkes udtalte af Artemis, rimeligvis til Klytaimnestra, findes ikke i de forhaandenværende Haandskrifter af Euripides. For at bringe dem i Samklang med vort Dramas Slutning — naturligvis med Udeladelse af den nærværende Epilog — har man derfor antaget, at Klytaimnestra efter Chorets Slutningssang og efterat Toget har begivet sig hen til Offerstedet, er bleven tilbage paa Scenen og at Artemis der, förend Offringen endnu er foregaaet, har aabenbaret sig for hende og forkyndt hende Datterens kort efter paafølgende Befrielse. Man har nemlig betragtet som en given Sag, at Digteren, enten det nu er Euripides eller en Anden, i Behandlingen af dette Punkt i god Tro har fulgt det almindelige Sagn og altsaa fremstillet Iphigeneias Frelse som Følge af Gudindens umiddelbare Indgriben, og herom er da heller ikke reist Tvivl af de meget faa nyere Kritikere (deriblandt Gruppe i „Ariadne“), der have forsvaret den forhaandenværende Epilogs Ægthed. Da vi ikke ubetinget dele denne Anskuelse og det altsaa bliver af særegen Vigtighed for vort Formaal at lægge Mærke til de Forandringer, Digteren har foretaget i Sagnet,

saaledes som vi maae antage, at dette har foreligget ham, ville vi begynde med en kort Angivelse af dette i dets almindelige Skikkelse for derefter at give en Oversigt over den dramatiske Handlings Udviklingsgang.

I de Kypriske Sange, en af de græske Tragikeres Hovedkilder, löd Sagnet om Iphigenia saaledes:

Medens Grækernes Hær er samlet i Aulis, fælder Agamemnon paa Jagten en Hjort og gjør sig til af at være bedre Jæger end Artemis selv. Fortörnet herover hjem-søger Gudinden Achaierne med Storm og Uveir og hindrer Flaaden fra at löbe ud. Kalchas, Gudernes Tolk, forkynder Aarsagen til hendes Vrede og byder at bringe hende Iphigenia, Agamemnons Datter, til Sonoffer. Iphigenia bliver afhentet fra Argos under Paaskud af at Achilleus har forlangt hende til Ægte. Forberedelserne til Offeret ere allerede trufne, men under Offeringen sætter Artemis en Hind i Pigens Sted, bortfører hende til Taurernes Land og gjør hende udödelig.

Stykkets Scene er Grækernes Leir i Aulis. Midt for Tilskuerpladsen er Indgangen til Agamemnons Telt. Det er endnu Nat, da Handlingen begynder. — Agamemnon, der angrer det Skridt, han allerede har foretaget til Datterens Offering — ved nemlig at skrive til Klytaimnestra, at hun maa lade Iphigenia komme til Aulis for der at ægte Achilleus —, har fattet en ny Beslutning for om muligt at afværge dets Fölger. Dog, offerer han ikke sin Datter, maa han opgive sin Stilling som Hærens överste Anförer; endnu vakler han; Faderkjærlighedens Seir over Forfængeligheden er endnu ikke sikker. Opfyldt af Tvivl og stridige Fölelser træder han ud af Teltet og kalder paa en gammel Tjener i den Hensigt at aabne ham sit beklemt Hjerte og

derpaa afsende ham med et nyt Brev til sin Hustru i Argos. Den Gamle kommer ud og spørger, hvad der ligger ham paa Sinde. Allerede Meddelelsen koster Agamemnon Overvindelse. Han undviger først Spørgsmaalet ved selv at spørge, hvad Tid paa Natten det er, og, da den Gamle herpaa svarer, at Seirios endnu staaer høit paa Himlen, beklager han, at endnu ikke mindste Lyd fornemmes af Fugl eller Bølge, men Vindstille endnu hviler over Euripos. Oldingen udtaler sin Forundring over hvad der har bragt ham til at forlade sit Telt paa denne Tid, da Alt er tyst og stille og Vagten paa Muren endnu ikke rører sig. Han opfordrer til at gaae ind igjen. *Agam.* Lykkelig priser jeg dig, du Gamle, og enhver Mand, hvis Liv henrinder uden Fare som uden Berømmelse; jordisk Storhed er just ingen misundelsesværdig Lod. *Old.* Men heri bestaaer jo dog Livets Skjönhed. *Agam.* Ja men denne Skjönhed er forrædersk, — söd for Attraaen, men beesk, naar man besidder den. Snart er der noget iveien med Guderne, snart er det Menneskene, som vi ikke kunne gjöre tilpas og som forbitte os Livet med deres mangehaande Meninger og Griller. — Allerede de sidste Ord, der, skjönt udtalte i Almindelighed, dog aabenbart have Hensyn paa Situationen, synes at antyde — hvad der i det Fölgende vil træde endnu tydeligere frem —, at Agamemnon just ikke betragter Sandsagnet med synderlig religieust Sind. — Oldingen dadler ham for hans Svaghed og Kleinmodighed. „Üblandet Lykke blev ingen Dödelig til Del; Livet maa tages som det er“. Dog, vedbliver han, hvad betyder det, jeg seer? Saa sent paa Natten har du tændt Lampens Blus, du skriver Brev paa Tavlen, som du endnu holder der i Haanden, og sletter atter ud hvad du skrev, du for-

seigler og river op igjen og kaster Tavlen til Jorden og udgyder brændende Taarer. Hvad Sorg trykker dig, min Konge? er nogen Ulykke hændet dig? Betro det til mig, jeg er brav og tro, det var jo mig, som Tyndareos i forudms Dage gav din Hustru til Medgift og ærlig Brude-svend. — Den Gamle har her talt til Agamemnons Hjerter ved at minde ham om en lykkeligere Tid, da han hjemførte sin unge Brud, — hende, hvem han nylig ved lögnagtigt Opspind har sögt at bedrage. Disse Ord löse hans Tunge. Samtalen, der hidtil er fört i anapæstisk Versemaal, som det, der bedst stemmede med Hovedpersonens urolige og oprörte Sindsstemning, gaaer nu over i den roligere, til den simple Fortælling mere passende, iambiske Rhythmus. Med den Omständelighed, vi ere vante til at træffe i Euripides's Prologer, fortæller Agamemnon nu om Ledas tre Döttre og om alle de fyrstelige Beilere, der havde samlet sig om Helene, den yngste af dem, og hvorledes den gamle Tyndareos havde narret dem, idet han först havde givet hver især Udsigt til at faae hende til Ægte og derved aflokket dem det Löfte, som de havde beseiglet med Ed, at de, hvo der end blev den lykkelige, hvis Nogen senere ranede Helene fra ham, Alle som En vilde komme ham til Hjælp og skaffe ham Hævn over Ransmanden, og derpaa, saasnart han havde faaet Löftet, havde givet Helene Lov til at vælge den, hendes Hu stod til, hvorpaa hun da havde valgt Menelaos — „o gid det aldrig var skeet!“ —. Men Paris, de tre Gudinders Dommer — „efter hvad Rygtet fortæller“, tilföies der, ganske i Euripides's, men just ikke i Agamemnons Aand — var kommen fra Phrygernes Land, prunkende i Guld og österlandsk Flitter, havde, selv bedaaret, daaret Helene og ranet hende i Menelaos's Fraværelse. Nu

havde Hellenerne samlet sig i Aulis for at drage mod Troia, men kunde ikke komme bort af Mangel paa gunstig Vind. „Da forkyndte Kalchas, stedt i Vaande*), at vi skulde offere Iphigeneia, mit Barn, til Artemis, der dyrkes her i Landet, og at vi ikke alene skulde faae Medbör, men begrave Phrygerne under Ruiner, naar vi offrede hende, men ellers ikke.“ — Gudebudet er altsaa ikke her, saaledes som i Sagnet, motiveret ved nogen af Agamemnon forud begaaet Synd, ja ei engang, som i den tauriske Iphigeneia (V. 20 og 21), ved hans tilfældigt givne Löfte om at offre Gudinden den skjönne af Aarets Frugter; ja det siges ikke engang ligefrem, at Gudinden er forföret. Men derved taber Oraklet aabenbart al ethisk Betydning og faaer let Udseende af at være et vilkaarligt Indfald af Kalchas. Agamemnon er sig ingen Skyld bevidst, der kan kræve et saadant Sonoffer af ham; allermindst begriber han, hvorfor han skal offre det Kjæreste han eier til en Gudinde, der ikke engang hörer til hans *θεοὶ πατρώοι*, men er ham fremmed og uvedkommende (*τῇ τόδ' οἰκούσῃ πέδον*). Hans Mistro til Oraklets Hellighed föröges, naar han seer hen til de Omstændigheder, under hvilke Kalchas har forkyndt det, — ikke dreven dertil af noget indre Kald, men, som det senere vil vise sig, rimeligvis tvungen af Mene-

*) Efter Haandskrifternes Læsemaade *ἀπορία κεχορημένος*. De fleste nyere Udgivere have optaget Heaths Conjectur *α. κεχορημένοις*, der ligesom det fölgende *θύσασσι* maa forståes om Hellenerne i Almindelighed, men da er i Strid med hvad Agamemnon kort efter fortæller, at foruden ham selv og Kalchas alene Menelaos og Odysseus kjende Sagens Sammenhæng. Thi at herved ikke blot er at tænke paa Brevet, som han har afsendt til Klytaimnestra, sees tydeligt nok af flere Steder i det Fölgende (V. 430 fgg., 518, 528 fgg., efter L. Dindorfs nyeste Udg).

laos og Odysseus til at udtale sig og forlegen for hvad han skulde svare (*ἀπορία κερημένως*, smlg. *Virg. Æn. II*, 128; „unter fürchterlichen Beängstigungen“, oversætter Schiller), og han finder det kun lidet sandsynligt, at Vinden skulde vende sig og Troia synke i Grus, netop fordi han offrede sin Datter, „men ellers ikke.“ — Strax da han hørte Svaret — saaledes fortsætter han sin Meddelelse —, havde han givet Befaling til Hærens Opløsning og erklæret, at han aldrig kunde bringe det over sit Hjerte at myrde sin Datter, men hans Broders Forestillinger havde senere bevæget ham til den gruelige Beslutning; han havde derfor skrevet til sin Hustru, at hun maatte sende Datteren til Aulis, idet han foregav, at hun skulde ægte Achilleus. Kun Kalchas, Odysseus og Menelaos foruden ham selv kjendte Sammenhængen. Nu har han, for at gjøre sin Uret god igjen, skrevet et nyt Brev til Klytæmnestra, som den Gamle skal overbringe og hvori han paalægger hende ikke at sende Datteren afsted, da Brylluppet er udsat. *Old.* Men vil ikke Achilleus, berövet sin Brud, fortörnes paa dig og din Hustru*)? *Agam.* Achilleus har kun laant mig sit Navn,

*) Dette Spørgsmaal kan synes paafaldende, da Agamemnon kort iforveien har sagt, at Ægteskabet kun er en Snare for at lokke Iphigeneia til Aulis og at foruden ham selv kun tre andre ere indviede i Planen. Fortolkerne have paa forskjellige Maader søgt at hæve denne Vanskelighed. Meget uheldig forekommer os Hermanns Forklaring, ifølge hvilken Agamemnon skulde have udtalt de Ord, der betegne Ægteskabet som et blot Forgivende, saaledes, at vel Publikum, men ikke den Gamle hørte dem. Hertil havde han ikke alene ingen Grund, men hele hans Adfærd maatte derved i Tjenerens Öine blive meningslös. Firnhaber antager, at den Gamle dels er af saa ringe Fatteevne, dels saa bedövet af hvad han har hört, at han enten ikke kan samle det eller har overhört Noget og derved virkelig misfor-

han selv veed Intet om Brylluppet. *Old.* En gruelig Synd var**) du ifærd med at begaae, min Konge, idet du udgav din Datter for Gudindesønnens Brud for at lokke hende herhid til Offer for Danaerne. *Agam.* Ak! jeg handlede i Vanvid; — vee mig! jeg bliver et Bytte for onde Magter! — Dog il, brug din Fod vel og glem, du er gammel! *Old.* Jeg iler. — Agamemnon indskærper ham fremdeles ikke at hvile sig nogensteds underveis, hverken ved Kildens Rand eller i Lundenes Læ: derhos at give vel Agt, at ikke Vognen med Iphigeneia kjører ham forbi, men, hvis den möder ham, da at standse den og före hende tilbage til Mykenai; endelig at passe vel paa Brevet, at Ingen skal bryde Seiglet. Da den Gamle derpaa har lovet det og begivet sig afsted, slutter han Prologen med de Ord: Ak! lykkelig til Enden er ingen Dödelig, fri for Sorger fødtes endnu Ingen.

Dagen er allerede i Frembrud. I ordnede Rækker,

staaet Agamemnons Ord. Men Digterens övrige Skildring af hans Charakter forekommer os ingenlunde at anbefale denne Forklaring, ligesom ogsaa hans fölgende Replik synes at antyde, at Agamemnons Svar Intet indeholder, som han jo meget vel vidste iforveien. Hellere ville vi derfor antage, at han blot giver sig Mine af ikke ret at have fattet Agamemnons Mening i dette Punkt. Selv tilstaaer han senere (V. 871), at han er Klytæimnestra og hendes Datter mere hengiven end Agamemnon; Datterens Giftermaal med Achilleus forekommer ham nu i sig selv saa passende og saa önskeligt, at han gjerne vilde virke til at det blev til Mere end et forkastet Foregivende; i al Fald finder han det Forsöget værd at indjage Agamemnon Frygt for Achilleus's Vrede, hvis denne paa en eller anden Maade erfarede, at der havde været Tale om et saadant Ægteskab. Maaskee tænker han sig ogsaa for Alvor Muligheden af at Achilleus kom til Kundskab herom, hvad der da ikke vilde være mere urimeligt end at det senere virkelig skeer.

**) V. 133 foreslaae vi at læse: *δενὰ γ'έτολμας.*

under Sang og Dands, drager Choret ind i Orchestra, opstiller sig der og afbryder Handlingen ved sin første Sang, den saakaldte Parodos. Det bestaaer af Qvinder fra den paa den anden Side af Euripos, skraas over for Aulis, liggende By Chalkis. Der hjemme have deres Mænd fortalt dem om Anledningen til den troianske Krig, om den skjønne Helene og Hyrden Paris, som de tre Gudinder valgte til Dommer og hvem Kypris skjænkede Helene til Belønning, fordi han tilkjendte hende Skjönhedens Pris, om de tusinde Skibe og talløse Krigere, som Agamemnon og Menelaos have samlet her, for at stævne til Troia og fordre Helene tilbage. Lyst til at see Achaiernes Leir har bragt dem herover. Med Gysen have de passeret den hellige Lund, hvor saa mange Offere ere faldne for Artemis, og Undseelsens Rødme farvede deres unge Kinder, da de vandrede gjennem Leiren, hvor de mange Krigeres Blik vare rettede paa dem. Nu have de seet Alt og udkaste i deres Sang et livligt og anskueligt Billede af hele Livet i Leiren. De fornemste Helte føres frem, en efter anden, og tegnes med et Par raske Træk i den öieblikkelige, til Enhvers Charakter svarende Situation, hvori Choret har truffet dem; lige-saa beskrives i den sidste Halvdel af Sangen de forskjellige Folkeslags Skibe med deres særegne Vaabenmærker (*σημεία*). Man faaer en Forestilling om Hærens Störrelse og om Vigtigheden af den Sag, hvorfor der kæmpes, men ogsaa om det örkesløse Liv, som Heltene føre, idet de maae fordrive Tiden med Tærningespil og Legemsövelser; og naar Choret, grebet af det storartede Indtryk, slutter sin Beskrivelse af Skibene med de Ord: „Vee den Barbar, der vover at angribe dem med sine Skuder, aldrig vender han mere tilbage til Hjemmet! — Aldrig vil

Mindet om, hvad jeg her har seet, udslettes af min Sjæl,“ da aner det vel ikke selv, til hvilken Betingelse Seiren er knyttet, men Tilskuerne have ikke glemt, at det skjønne Billede har en mørk Baggrund.

Med Chorsangens Ophör begynder det *förste Epeisodion*, hvori Handlingens Udvikling föres saavidt, at Iphigeneias Offring viser sig som endelig besluttet og afgjort. Den Gamle har ved Slutningen af Prologen begivet sig paa Veien og Agamemnon nærer endnu Haab om at Iphigeneias Ankomst til Leiren er forebygget. Men Menelaos har imidlertid opsnappet Slaven, frataget ham Brevet, aabnet det og seet, at Agamemnon har skiftet Sind. Slaven fordrer Brevet tilbage og er allerede i heftig Ordvexling med Menelaos, da begge træde ind paa Skuepladsen. Menelaos viser her det samme bydende og opbrusende Væsen, som tillægges ham hos Homer. Han søger at bringe Slaven til Taushed ved Magtsprog, men denne raaber om Hjælp og Agamemnon kommer til. Mellem begge Brödre udspinder sig nu en især fra Menelaos's Side lidenskabelig Ordstrid, först i stichomythisk Form, derefter i længere Repliker. Det iambiske Trimeter aflöses nu af det trochaiske Tetrameter. „Husker du endnu den Tid“ — saaledes lyde Menelaos's Bebreidelser — „da du var saa ivrig for at blive Danaernes Förer, hvor ydmyg, hvor spagfærdig du dengang var! hvor du trykkede alle Hænder! For Enhver, selv den simple Almuesmand, stod din Dör aaben; Enhver laante du Öre, endogsaa dem, der ikke begjærede det, og saaledes tilkjöbte du dig ved sledsk Væsen din Hæderspost. Men aldrig saasnart havde du naaet dit Önskes Maal, för du var aldeles forvandlet. Dine gamle Venner havde du rent glemt, det var vanskeligt at faae Adgang til dig, sjældn var du

hjemme. See, dette var nu det Første, jeg havde at bebreide dig! Men da vi saa kom til Aulis og ikke kunde faae gunstig Vind, da lod du dig forknytte af dette Vanheld og tabte rent Hovedet. Og da nu Danaerne bleve utaalmodige og forlangte at vende hjem, hvor hang du da ikke med Næbet, hvor var du ikke fortvivlet ved den blotte Tanke om at du ikke længer skulde have tusinde Skibe at befale over, ikke skulde bedække Priamos's Slette med græske Landser! Da tyede du til mig: hvad er at gjöre? sagde du, hvor skal jeg finde paa Raad for ikke at miste min Hövdingpost og gaae glip af det herlige Ry, der venter mig? Og da saa Kalchas under Offring (*ἐν ἱεροῖς*) forkyndte, at, naar du offrede din Datter til Artemis, vilde Danaerne faae gunstig Fart, var det da ikke, som faldt dig en Sten fra Hjertet! Med Glæde tilbød du at ville offre dit Barn, og uden Tvang, af egen Tilskyndelse — nægt det ikke! — sender du Bud til din Hustru, at hun skal lade din Datter komme hid, under det Paaskud, at hun skal være Achilleus's Brud. Men nu er du pludselig kommen paa andre Tanker og har hemmelig afsendt et nyt Brev, hvoraf Meningen er, at du ikke vil myrde dit eget Barn. Og dog er det den samme Æther, der fornam dit første Ord! — — — — Mest ondt gjør det mig for det arme Hellas, der i Begreb med at udføre et Størværk nu for din og din Datters Skyld skal blive til Spot for usle Barbarer.“ — Maar Menelaos her minder Agamemnon om at han, da han hørte Kalchas's Svar, ikke blot frivilligt, men med Glæde havde givet sit Samtykke til Datterens Offring, da stemmer dette vel ikke med Agamemnons tidligere Yttring; men Uoverensstemmelsen finder sin naturlige Forklaring deri, at Menelaos ikke har anseet Broderens første Vægning

for ganske alvorlig ment, i al Fald i sin nærværende op-hidsede Stemning ikke tager Hensyn til den. Vigtigere, skjönt af Fortolkerne overseet, turde en anden Betragtning være, hvortil hans Ord give Anledning. Vilde Digteren overhovedet have Kalchas's Udsagn opfattet som et virkeligt Gudebud, begrundet i den fortörnede Artemis's Vrede, da synes han at have maattet lægge Menelaos denne Anskuelse i Munden, da det her aabenbart ligger i hans Interesse at give Udsagnet den störst mulige Betydning og at benytte dets Hellighed som Vaaben mod Broderen; men i hans Tale er denne Anskuelse ikke gjort gjældende; i Udtrykket *ἐν ἱεροῖς εἶπε* (V. 358) kunde synes at ligge en svag Antydning af den, men derved betegnes dog egentlig kun den udvortes, ceremonielle Handling. Dog ikke blot dette negative Resultat kunne vi udlede af Menelaos's Ord; Digteren giver os ogsaa en tydelig, positiv Forklaring med Hensyn til Oraklets Betydning og Tilblivelse. Agamemnons Skyld bestaaer i at han har vist Overmod, ikke, som Sagnet fortæller, imod Artemis, men imod sine Undergivne, en Feil, som disse lagde ham saa meget mere til Last, som han tidligere ved paataget Venlighed havde beilet til Mængdens Gunst for at blive valgt til Anförrer. (Uden Tvivl har mere end een athenisk Statsmand og Feltherre foresvævet Digteren.) Den Uvillie, han allerede derved havde fremkaldt imod sig, blev kun föröget ved den Svaghed og Raadvildhed, han lagde for Dagen under Opholdet i Aulis, og gik omsider saa vidt, at Hæren truede med at oplöse sig. Da tyer han til Menelaos, Odysseus tages maaskee allerede dengang med paa Raad, Kalchas adspöriges og svarer, at Agamemnon maa offere sin egen Datter til Artemis. Med sit eget Kjöd og Blod skal han böde for sin Egenkjærlighed;

har han hidtil foretrukket sin personlige Interesse for Almenvellet, skal han nu offre den for dette ; kun ved at hengive det Kjæreste, han eier, som Pant paa sin Hengivenhed for Fædrelandest Sag, kan han gjenvinde Hærens Agtelse. — Da Menelaos har endt sin Replik, indkaster Choret et Par Linier, hvori det udtaler sin Beklagelse over Brodertvisten, altsaa indirect erklærer sig imod Menelaos. Agamemnon indlader sig i sit Svar ikke paa at gjendrive Broderens enkelte Beskyldninger, dels vel fordi han i sit Hjerte i det Mindste tildels indrømmer deres Sandhed, dels fordi han anseer det for at være under sin Værdighed at gjøre ham Rede for sin Opførsel. Kun Bebreidelsen for Ærgjerrighed gjendriver han i Gjerningen ved at erklære sig villig til at afstaae Broderen Anførselen for Toget; men han spaaer ham kun ringe Glæde deraf; thi Toget selv hviler efter hans Mening paa en løs og daarlig Grund, da det foretages i et slet Öiemed, og de andre Fyrster ville ikke længe ansee sig for bundne af en Ed, som kun Haabet om at faae Helene til Ægte har afløkket dem. „Selv træder du al Fornuft og Pligt under Födder — saaledes vedbliver han — for at trykke en skjön Qvinde i din Favn, og beskylder mig for Vanvid, fordi jeg efter bedre Overlæg søger at gjøre et Öiebliks Forvildelse god igjen. Handler nogen af os vanvittigt, da er det vel dig, der ønsker at faae en slet Hustru tilbage, efterat en lykkelig Tilskikkelse havde befriet dig for hende. Ikke vil jeg være mit Barns Morder. Dag og Nat skulde jeg græmme mig over at have handlet uden Sky for Lov og Pligt mod den, jeg skjænkede Livet. Vil du ikke höre Fornuftens Stemme, da skal jeg selv vide at hævde min Ret.“ Choret falder atter ind, og giver Agamemnons Tale sit Bifald. „Hvo vil fortænke ham i at skaane sit eget Barn!“ *Men.*

Vee mig Arme, saa har jeg da ingen Venner! *Agam.* Jo, naar du ikke forlanger dine Venners Undergang. *Men.* Hvorledes viser du, at samme Fader har avlet os? *Agam.* Naturen bestemte mig til at gjøre fælleds Sag med dig i Fornuft, men ikke i Vanvid. *Men.* Venner bör dele hinandens Sorger. *Agam.* Forlang min Hjælp i retfærdig Sag, men ikke for at bringe Jammer over mig! *Men.* Saa vil du da ikke dele denne Krigs Besvær med Hellas? *Agam.* Hellas er ligesom du selv forblindet af en Gud. *Men.* Kry af din Kongestav slaaer du Haanden af din Broder. Velan da, saa maa jeg tænke paa andre Midler og søge mig andre Venner. — At Agamemnon er gaaet af med Seiren i denne Strid, og at Menelaos er slaaet af Marken ved Andet og Mere end dialectiske Kunstgreb, er umiskjendeligt. Ogsaa fremlyser det af Menelaos's sidste Repliker, at han, vel endnu ikke i ligefremme Ord, men dog i Hjertet erkjender, at Retten er paa Agamemnons Side. At ofre sit Barn kan aldrig blive Pligt; men selv om det indrømmedes, at Fædrelandets Sag kunde kræve et saadant Offer, saa er denne Collision slet ikke tilstede her; thi paa den modsatte Side staaer ikke Fædrelandets, men en misforstaaet personlig Interesse; — dette er Dialogens Udbytte, paa dette Punkt staaer Sagen, da —

Et Bud træder ind. „Helleners Drot! — lyder dets Ord — jeg bringer dig din Datter, din Iphigeneia. Hendes Moder følger med samt den lille Orestes. Snart vil du glæde dig ved Synet af de længe Savnede. Trætte af den lange Reise have de leiret sig ved den klare Bæk for at hvile en liden Stund. Jeg er ilet forud, forat du kan træffe Anstalt til deres Modtagelse. Rygtet om deres Komme har allerede udbredt sig i Leiren. I store Skarer iler man

ud for at see din Datter. Skal her være Bryllupsfest, spørger man, eller hvad er paa Færde? Eller har Kongen maa-skee fölt Længsel efter sin Datter og derfor ladet hende kalde? Sikkert, svarer en Anden, skal hun indvies som Brud til Artemis; men hvem er Brudgommen? — — — — Velan da, ordner Alt til Festen! Thi Glædens Lys er idag oprunden for Kongens Datter.⁴

Budskabet om Iphigeneias Ankomst har som ved et Trylleslag forandret hele Situationen. Öieblikket iforveien var Agamemnon fast besluttet paa at frelse hende, det standsede Bud skulde atter være afsendt, dengang var det endnu ikke for silde. Men en höiere Magt, Skjæbnens Ironi, vilde det anderledes. Nu er hun der; Kalchas og Odysseus, ja en stor Del af Hæren veed det. De ville ikke lade Slagtofferet slippe dem af Hænderne, hendes Frelse er nu umulig: dette staaer klart og uomstödeligt for Agamemnons Tanke i samme Öieblik, som han erfarer hendes Ankomst. Det Værste, som han havde befrygtet, er skeet; dog ikke engang derved bliver det. Ogsaa i den anden Vægtsskaal lægges nye Lodder; mægtige, uveirsvangre Sky-masser samle sig fra modsatte Sider paa den tragiske Himmel. Iphigeneia kommer ikke ene; hendes Moder er fulgt med for, som Skik og Brug fordrer det, selv at overgive sin Datter i Brudgommens Hænder, og den lille Orestes — selv den ubevidste Barnenatur vil oplöfte sin Stemme og vidne mod Faderen. Budet troer at have bragt et Glædesbudskab; men hvert af dets Ord har kun trykket Smertens Braad dybere i Agamemnons Hjerte. Saalænge det er tilstede, maa han skjule sin Sjøeleqval, og först da det har forladt Scenen, giver han den tilbagetrængte Fölelse Luft i en Ström af Klager. „Ak, i hvilke Snarer har Skjæbnen

hildet mig! En Dæmon, listigere end jeg selv, har gjort alle mine snilde Planer til Skamme. Lykkelig den, der er født i ringe Stand og i det Mindste kan give sine Taarer og Klager frit Løb! Som Konge skammer jeg mig ved at græde, som Fader ved ikke at græde. Og hvad skal jeg sige til min Hustru? hvorledes træde frem for hende? hvorledes møde hendes Blik? Ukaldet er hun kommet herhid for at fylde min Jammers Maal. Og hun, den usalige Mö, — nei, ikke Mö længer, men Hades's Brud! Bedende vil hun kaste sig for mine Fødder og raabe: Fader, vil du myrde mig? Give da Guderne, at du selv og hvem du har kjær maa feire et saadant Bryllup!*) Ved hendes Side staaer Orestes, den spæde Glut, og opløfter Jammerskrig, uforstaaelige for Andre, kun altfor forstaaelige for mig. Vee Helene og Paris, der ere Skyld i alt dette! — Naar allerede i forrige Scene Menelaos's Slutningsord tydede paa, at han i Hjertet indrømmede Sandheden af Broderens Ord, saa vedkjender han sig nu, greben af Medlidenhed, aabent dette Omslag. Det er ikke blot i psykologisk Hensende vel beregnet af Digteren, at han ikke har ladet dette indtræde, da Menelaos endnu befandt sig i Lidenskabens Hede, men det faaer ogsaa i sig selv langt større Vægt, naar han netop nu, da Skjæbnen synes allermost at begunstige hans Sag, frit erklærer, at Broderen havde Ret i sin Betragtning baade af Oraklets og af hele Togets Betydning. Paa den anden Side faaer nu ogsaa Agamemnon derved Leilighed til fra sit forandrede

*) Agamemnon mener vel ikke, at Iphigeneia virkelig vil ønske Ondt over ham og hans Kjære, men kun at han har fortjent det. Virkningen af hendes senere, ganske modsatte, Optræden bliver herved saa meget stærkere.

Standpunkt i skarpe og bestemte Træk at paavise Nödven-
digheden, men ogsaa kun den i tilfældige, ulykkelige Om-
stændigheder begrundede, Nödvendighed af Iphigenias
Offering. Budets Ankomst udgjör saaledes den egentlige
Nerveknude i Stykkets Organisme, det Punkt, hvor Hand-
lingens Traade først ret begynde at strammes og hvorfra dens
Bevægelse gaaer ud i sine forskjellige Retninger*). — Efterat
Choret atter i et Par Linier har yttret sin Deltagelse for
Agamemnons Smerte, er Menelaos's første Ord: Broder, ræk
mig din Haand! Agamemnon giver ham den, idet han til-
föier: din er jo Seiren, jeg er den Ulykkelige. *Men.* Ved
Pelops og vor Fader Atreus sværger jeg, at jeg vil tale
aabent og oprigtigt, saaledes som jeg mener det. Da jeg
saae Taarer i dine Öine, da smeltedes mit Hjerte og jeg
kunde ikke selv tilbageholde min Graad. Hvad jeg för
sagde, tager jeg tilbage; jeg er nu af samme Mening som
du. Jeg selv raader dig nu ikke at ofre din Datter. Det
var jo ubilligt, at du skulde lide, medens det gik mig efter
Önske. Hvad er det vel ogsaa jeg vil? Kan jeg ikke tage
mig en anden Brud, om mig lyster? Skal jeg da styrte min
Broder i Fordærv for at faae Helene tilbage, bortgive
Gødt for Ondt? Nu först föler jeg, hvad det vil sige at
myrde sit eget Barn. Nei, lad saa hellere Hæren skilles
ad og drage hjem. Men skulde Sandsagnet om din Datter
anfægte dig, da lad mig være udenfor! Til mig skal du
intet Hensyn tage. — Choret udtaler sit Bifald, Agamemnon
sin Tak, idet han tilföier: Dog, jeg kan jo ikke mere und-

*) Brødrene L. og V. Dindorph have af forskjellige, men lige
intetsigende Grunde erklæret hele Budets Tale for at være skrevet
a barbaro atque inepto interpolatore.“

drage mig den haarde Nödvendighed at være min egen Datters Böddel. *Men.* Hvo vil nöde dig dertil? *Agam.* Hele Achaiernes Hær. *Men.* Ikke, naar du sender hende tilbage til Argos. *Agam.* Maaskee lod dette sig gjöre uden at opdages; men hvad der ikke kan forebygges, er, at Kalchas kundgjör Oraklet for Hæren. *Men.* Jo, naar han forinden ryddes af Veien,*⁾ og dette er en let Sag. *Agam.* Sandt nok, disse Præster ere noget herskesygt og fordærveligt Pak. Men endnu værre er det, at Sisypnos's Sön veed det Hele. *Men.* Odysseus vil ikke skade os. *Agam.* Jo, han er trædsk og altid paa Hobens Side. *Men.* Ærgjerrig er han unægtelig. *Agam.* Tro du mig, han vil træde frem i Argeiernes Forsamling og fortælle dem hvad Kalchas har svaret, fortælle dem, at jeg först lovede Offeret og nu sviger mit Löfte; han vil ophidse Hæren til at myrde baade mig og dig og derpaa Pigen; og flygter jeg til Argos, ville de styrte efter, myrde os og ödelægge mit Land. Vee mig Arme, at Guderne have bragt mig i saadan Nöd, hvor ingen Udvei er at finde! Dog een Tjeneste forlanger jeg af dig: sörg for, at Klytaimnestra Intet erfarer, för Hades har modtaget sit Offer. Min Ulykke maa ikke koste flere Taarer end nödvendigt. Ogsaa eder, fremmede Qvinder, beder jeg: værer tause.

I det nu fölgende förste Stasimon skildrer Choret Indtrykket af den foregaaende Dialog. Det synger om Eros's to Buer, af hvilke den ene bringer Menneskene salig Glæde, den anden forstyrrer Livets Lykke; om den maadeholdne Kjærlighed, som det önsker sig selv, og om den vilde Elskovs fortærende Glöd, mod hvilken den beder Kypriis be-

^{*)} Efter Haandskrifternes utvivlsomt rigtige Læsemaade: *Θάρα*.

skjærme sig; om en sund og god Natur paa den ene Side, Opdragelsens Tugt paa den anden, som de eneste Værn imod hin, og om de forskjellige Veie, paa hvilke Menneskene stræbe at opfylde Livets Bestemmelse, Qvinden i Huslivets stille Idræt, Manden i tusindfold Virken til Fædrelandets Fremvæxt og Hæder; endelig, som Modsætning hertil, om Paris, der opgav sit lykkelige Hyrdeliv paa Idas Høie for at bringe saa megen Ulykke over sig selv og Andre. — I det samme sees Vognen med Klytaimnestra og hendes Börn i nogen Afstand. Slutningen af Chorsangen bliver derfor en Velkomsthilsen til disse og Akten ender med at Choret nærmer sig Vognen for at hjælpe Dronningen ned. Agamemnon synes at have forladt Scenen allerede förend Vognen var i Syne.

Andet Epeisodion aabnes med Dronningens og hendes Börns Ankomst paa Skuepladsen. Kort efter træder ogsaa Agamemnon atter ind. Allerede Klytaimnestras förste Ord, som hun fra Vognen henvender til Choret, vise, hvorledes hendes hele Sjæl er opfyldt af Datterens nærförestaaende Bryllup. „Tak for eders venlige Hilsen og Bistand! Jeg seer deri et glædeligt Varsel og Pant paa at det vil blive et lykkeligt Ægteskab, hvortil jeg er hidkommen som Brudeförerske.“ Med fyrstelig Værdighed befaler hun nu at bringe de rige Gaver, som hun har medbragt til Udstyr for Datteren, ind i Teltene, og vækker derpaa den lille Orestes, der er indslumret i Vognen: „vaagn op, mit Barn, til din Sösters Brudfest! Selv födt af ædelt Blod vil du faae en Gudindesön til Svoger.“ Endelig vender hun sig til Agamemnon: „hil dig, min Hæder og min Stolthed! Troligt opfyldende dit Bud ere vi komne hid.“ Ogsaa Iphigeneia er imidlertid stegtet af Vognen. Moderen byder hende at stille sig

ved hendes Side; men, da hun i det samme bliver Faderen vaer, formaaer hun ikke at lægge Baand paa sin overstrømmende Følelse, men iler i hans Favn. Mellem Fader og Datter udvikler sig nu en Dialog, hvori den Sidstes barnlige Munterhed og Livsglæde i Forbindelse med de levende Udbrud af datterlig Kjærlighed danner en gribende Modsætning til den mørke, over Tanken paa hendes Mord rugende Fadersjæl. Ingen Situation kunde sætte hans Beslutning paa en haardere Prøve. Ethvert af hendes kjærlige og troskyldige Ord lyder for ham som en frygtelig Anklage. Hvert Öieklik er han fristet til at afkaste Masken og tilstaae hende Alt, og, da en stærkere Magt binder hans Tunge, truer Samtalen ideligt med at gaae istaa. Kun i korte, dæmpede Repliker kommer den dybe Sjøleqval til Frembrud; Iphigenia aner Intet, men Tilskuerne ere Medvidere i hvad der rörer sig i hans Hjerter og ligger skjult bag de kolde, tvetydige Ord. — Iphigeneia udbryder, idet hun styrter sig i Faderens Arme: O, Fader, hvor er jeg glad, at jeg endelig atter har dig! *Agam.* Ogsaa jeg har dig igjen; dine Ord gjælde for os begge. *Iph.* Vær hilset da; hvor det var smukt af dig, at du lod mig hente til dig! *Agam.* Jeg veed ei ret, om jeg tör kalde det saa, mit Barn. *Iph.* Ak, hvor du seer mørk og alvorlig ud, du er jo dog glad ved at see mig. *Agam.* En Konge og Feltherre har mange Sorger. *Iph.* Tænk nu alene paa mig og jag Sorgerne bort! *Agam.* Ja, jeg tænker i Sandhed kun paa dig og paa intet Andet. *Iph.* Saa glat da din Pande og slaae dit milde Öie op! *Agam.* Jeg er jo glad, saa længe jeg kan glæde mig ved Synet af dig, mit Barn*).

*) Vi have fulgt de ældre Udgavers — rimeligvis ogsaa Haandskrifternes — Læsemaade: ἰδοὺ γέγηθ' ἕως γέγηθα ἄσ' ὀρώων, τέκνον.

Iph. Og dog fælder du Taarer! *Agam.* Ja, thi en lang Skilsmisse forestaaer os. *Iph.* Jeg veed ikke ret hvad du mener, kjære Fader*). *Agam.* Du taler saa forstandigt og gjør mig derved end mere bevæget. *Iph.* Saa vil jeg da nu tale ret dumt, naar jeg kun maa see dig fornøiet. *Agam.* (ved sig selv) Ak, denne Taushed sprænger mit Hjerte; (höit) det var ret. *Iph.* O Fader, bliv nu hjemme hos dine Börn! *Agam.* Gid jeg kunde det! *Iph.* Gid Fordærvelse ramme den usalige Krig, som Menelaos har bragt over os! *Agam.* Den vil först styrte Andre i Fordærvelse. *Iph.* Hvor du har ligget længe her i Aulis's Bugt! *Agam.* Ja, og endnu er der Noget, der hindrer Hærens Opbrud. *Iph.* Hvor er det, kjære Fader, man siger disse Phryger boe? *Agam.* Der, hvor jeg vilde ønske Paris aldrig havde boet. *Iph.* Drager du langt bort, naar du forlader mig? *Agam.* Vi mödes engang paa samme Sted, mit Barn. *Iph.* O gid det kunde gaae an, at du tog mig med dig ombord! *Agam.* Du behöver ikke at ønske dette. Ogsaa dig forestaaer en Reise, der vil lade dig tænke paa din Fader. *Iph.* Fölger Moder med eller skal jeg reise ene? *Agam.* Ene, skilt fra Fader

Istedenfor denne have samtlige nyere Udgivere optaget Musgraves Emendation: ἰδὸν γέγηθα' ὅσως γέγηθ' ὄρων, τ. („jeg glæder mig paa min Vis,“ efter Firnhaber), hvorved Pointen i Verset, nemlig Hentydningen til Iphigenias nær forestaaende Død, ganske gaaer tabt. Vil man endelig undgaae Anapæsten i 5te Fod, der forøvrigt ikke er uden Exempel hos Euripides (Bacch. 236), da foreslaae vi: ἰδὸν γέγηθα' ὅσ' ἔως γέγηθ' ὁ. τ.

*) Naar Digteren her og V. 670 i maaske vel stærke Træk har skildret Iphigenias naive Uvidenhed om Ægteskabets Væsen, da vil det Følgende i al Fald vise, at dette ikke er skeet uden kunstnerisk og psykologisk Hensigt.

og Moder. *Iph* Du vil dog ikke føre mig til en fremmed Bolig, kjære Fader? *Agam.* Spørg ikke derom! Sligt maae unge Piger ikke vide. *Iph.* O skynd dig, Fader, at bringe Sagerne derovre i Phrygien i Orden, at du snart igjen kan komme hjem til mig! *Agam.* Jeg maa først fuldbyrde et Offer her. *Iph.* Men med det samme du bringer Guderne dit Offer, bør du ogsaa vise dig som en god Fader mod din Datter.*) *Agam.* Du skal faae at see, at jeg vil det; thi du skal komme til at staae tæt ved Of-

*) Originalens Ord ere: *ἀλλὰ ξὺν ἱεροῖς χορῇ τὸ γ' εὐσεβές σκοπεῖν*, som vi paa Latin vilde oversætte: *atqui una cum sacris pietatem (erga filiam) observare oportet.* Fra Iphigeneias Side kunne disse Ord ikke være anderledes mente end som et Önske enten om at Faderen vil tage hende med til Offerfesten — strax efter spørger hun, om der ved denne Leilighed skal dandses — eller om at Offeret ikke altfor meget maa forlænge hans Fraværelse fra Hjemmet. For Agamemnon og Tilskuerne derimod have de ved Siden af deene nærmeste Betydning tillige en anden og dybere, idet de blive en Paamindelse om, at han ikke, idet han bringer Guderne pligtskyldigt Offer, bør begaae en Forbrydelse mod sin Datter. — Man maa i høi Grad undre sig over Fortolkernes Misforstaaelse af dette Sted. Den almindelige, ogsaa af Schiller og Wilster fulgte, Forklaring er: *at cum sacerdotibus oportet sacram rem deliberare.* Hartung oversætter: *atqui cum sacrificiis decet tendere ad id quod probum est*, — en Tanke, der her slet ikke passer i Iphigeneias Mund. Enduu mere forkert er Firnhabers Forklaring: „Bei einem wirklichen Opfer wird getanzt; das ist ein Fest für die Mädchen, und ein solches hier zu erzielen, dahin geht ihre (Iphigeneias) Rede, deren durch den Wunsch entstehende Lebhaftigkeit das *ἀλλὰ* gut ausdrückt; eine einfache *θυσία* gewährte schwerlich, wie *τὰ ἱερά*, eine solche Festlichkeit. Darum soll die bezeichnete *θυσία*, τὸδ' (i Texten har han ikke destomindre Pariser-Haandskriftets uden Tvivl rigtige Læsemaade: τὸ γ') *εὐσεβές*, so lautet ihr Wunsch, ξὺν ἱεροῖς vor sich gehen, welches hier ebenso wie oben *ἐν ἱεροῖς sacrificia* bedeutet, nicht *sacerdotes*.

ferbækkenet. *Iph.* Skulle vi da opføre Dandse omkring Alteret, Fader? *Agam.* O hvor misunder jeg dig din sorgløse Uvidenhed! Men gaa nu ind i Teltet til Pigerne, naar du først har givet mig et Haandtryk og et Kys! — Ak, Smertens Malurt blander sig i dets Sødme! O elskede Barm og Kind og lysegule Lokker, at dog Helene skulde berede eder saadan Qvide! — Først efterat Iphigeneia er gaaet ind i Teltet, henvender Agamemnon sig til sin Hustru. Ogsaa for hende er han nødt til at forstille sig. Han beder hende tilgive den heftige Bevægelse, hvori den nærforestaaende Skilsmisse fra Datteren har bragt ham. Klytaimnestra finder denne Undskyldning overflødig og udspørger ham nu om Brudgommens Herkomst og øvrige Forhold. Med Glæde erfarer hun, at der baade paa fædrene og mødrene Side rinder Gudeblod i hans Aarer, og at han er opdragen af den vise Cheiron ved Foden af Pelion, „forat han ikke skal lære Verdens Slethed at kjende“. Hun forlanger derpaa at vide, naar Brylluppet skal staae, og om Agamemnon allerede har bragt Indvielsesoffæret, der pleiede at gaae forud. Han svarer, at han netop er ifærd med at bringe det, men søger tillige at formaae hende til at overlade ham Ordningen af Brylluppet, og selv begive sig hjem til Argos, da det ikke sømmer sig for hende at færdes i Leirens Tummel. Da hun vægrer sig herved og forestiller ham, at det tilkommer hende som Moder at bære Brudéfaklen for sin Datter, søger han ved nye Grunde, men med ligesaa lidt Held at bevæge hende til Eftergivenhed. Han fordrer nu Lydighed, men hendes sidste Ord til ham ere: Ved Argos's Skytsgudinde, nei! Drag du kun bort og varetag din Pligt histovre: i Huset raader jeg og selv vil jeg sørge for min Datters Bryllupsfærd. — Saasnart hun har forladt See-

nen, udbryder Agamemnon: Ak, omsonst ivrede jeg mig. Farvel mit sidste Haab! Saaledes opspinder jeg bestandig nye Rænker, kløgtige Anslag, mod dem, der ere mig de kjæreste paa Jorden, og bestandig kommer jeg tilkort. Dog, jeg vil gaae til Kalchas og paany tage ham paa Raad.

Choret, der ikke længer nærer Tvivl om, at baade Iphigeneias Offring og det deraf betingede Troianertog nu virkelig vil komme til Udførelse, udmaler sig i det nu følgende andet Stasimon de forestaaende Rædsler ved Troias Erobring, navnlig Troerindernes sørgelige Lod. Skylden herfor tilskrives atter Helene, om hvis guddommelige Herkomst Choret gennem de fangne Qvindes Mund udtaler sin Tvivl: „Alt dette lide vi for din Skyld, du Datter af den høitkneisende Svane, hvis det ellers er sandt, hvad Sagnet melder, at Zeus i Skikkelse af en Fugl favnede Leda, og det ikke snarere er en taabelig Fabel, som Pieridernes Tavler have bragt i Omløb blandt Menneskene.“

Tredie Epeisodion begynder. Achilleus træder op. „Hvor træffer jeg Achaiernes Feltherre? Vil en af Tjenerne melde, at Achilleus, Peleus's Søn, spørger efter ham? Ei er det Enhvers Leilighed at ligge örkeslös her ved Euripos. Nogle af os ere ugifte og have Ingen efterladt til at vogte Hus og Hjem, Andre have Koner og Börn. Saa mægtigt har Lysten til dette Tog grebet hele Hellas, sikkert ikke uden Guders Medvirkning. Jeg kommer kun for at tale min egen Sag. Ei for at ligge her og lytte til Euripos's svage Vindpust forlod jeg et elsket Fædreland og en gammel Fader. Knap kan jeg styre mine Myrmidoner, der ideligt bestorme mig med Spørgsmaal: Hvad vente vi paa, Achilleus? Hvorlænge skal Toget endnu opsættes? Vil du gjøre Noget, da gjør det snart eller ogsaa för os hjem,

men lad dig ikke længer opholde af Atreidernes Nöleri!“ — Gjennem disse Ord modtage vi det første Indtryk af den Helt, paa hvem Alt, hvad der endnu er tilbage af Haab om Iphigeneias Redning, ene hviler. Uden Anelse om det lønlige Baand, der har sammenknyttet hans Navn med hendes Skjæbne, uden Kundskab engang om Kalchas's Sandsagn, optræder han netop som den, der paaskynder Toget og dermed tillige Offeret. Ogsaa dette Træk synes af Digteren nærmest beregnet paa at forstærke den tragiske Spænding og at gjøre Achilleus's Situation mere interessant, idet nu ogsaa han maa tjene til Skive for Skjæbnens Ironi. Imidlertid afgive hans Ord dog tillige andre, ikke uvigtige, Momenter for Betragtningen. Istedendfor den smaalige, egoistiske Opfattelse af Troianertogets Betydning, vi have mödt i Agamemnons og Menelaos's Yttringer, see vi det her for første Gang omtalt som et storartet Nationalforetagende, som en Guddomstanke, der er opfattet med varm Begeistring af det hellenske Folk. Thi at Achilleus og hans Myrmidoner ligesaa lidt her som hos Homer mene det alvorligt med deres Trudsel om at drage hjem, at der under hans öieblikkelige Misfornöielse og Utaalmodighed skjuler sig heroisk Kamplyst og Fædrelandssind, vil det Fölgende tilstrækkeligt vise. — Tilsyneladende mindre vigtigt, men dog heller ikke uden Betydning i Stykkets Oekonomi er et andet Punkt. I det almindelige Sagn hed det, at Uveir og Modvind hindrede Flaaden fra at löbe ud. Men allerede i Prologens Begyndelse klager Agamemnons selv kun over Vindstille (*σιγαί ἀρέμων* V. 10). Længere hen i Prologen, i Meddelelsen til den gamle Tjener, omtaler han Hindringerne for Afreisen i mindre bestemte Udtryk (*ἡμεῖς ἀπλοία χρώμενοι*, V. 88). I 1ste Episodion bebrejder Menelaos ham, at han havde tabt

Fatningen, fordi Guderne ikke vilde sende gunstig Vind *οὐρία πομπή*, V. 352). Her endelig optræder Achilleus i sit eget og sine Folks Navn med ligefrem Klage over Atreidernes Nöleri. Det synes klart, at denne Afvigelse fra Sagnet ikke, som enkelte Fortolkere have ment, kan betragtes som Skjödeslöshed fra Digterens Side, men at han med Flid har villet tilkjendegive, at i det Mindste en Del af Hæren ikke ansaae de „svage Vindpust“ for nogen uovervindelig Hindring for Afreisen.

Klytaimnestra, der er fulgt efter Iphigeneia ind i det kongelige Telt, har derfra hört Achilleus's Ord og træder nu frem for at hilse paa sin formentlige Svigersön. Denne, der endnu ikke har erfaret hendes Ankomst til Leiren, udtaler sin Forundring over at træffe den skjønne, ham ubekjendte Qvinde paa dette Sted. Klytaimnestra nærmer sig ham med Venlighed og siger ham, hvem hun er, men da han ikke desmindre efter et Par höflige Ord gör Mine til at fjerne sig, berører hun, först svagere, derpaa, da han ikke fatter hendes Hentydninger, i rene og tydelige Ord, den Forbindelse, han snart skal indgaae men hendes Datter. Da han endelig har oplyst hende om den Vildfarelse, hvori hun befinder sig, udbryder hun: „O Skjændsel! Man lader mig her spille Koblerske! Ha, jeg forgaaer af Skam! *Ach.* Uden Tvivl har man villet have baade dig og mig lidt til Bedste. Dog, lad det ikke anfægte dig, men slaa det hen! *Klyt.* Lev vel! Jeg tör ei længer see dig i Öiet, da jeg, selv skammelig bedraget, staaer som en Lögnerske for dig. *Ach.* Ogsaa jeg siger dig Farvel. Jeg gaaer at söge din Gemal her i Teltet.

I det Öieblik, de ville forlade Scenen, træder den gamle Slave, som vi allerede kjende fra Stykkets Begyndelse,

ud af et Sidetelt. Bekymret for Iphigeneias Skjæbne, saameget mere som han ved større Forsigtighed muligt havde kunnet afværge den nu truende Ulykke, vil han vove et Forsøg paa at frelse hende, og dertil anseer han netop den nærværende Situation og Achilleus's Tilstedeværelse for gunstig. Hans urolige og lidenskabelige Sindsstemning, der snart ogsaa meddeler sig til Achilleus og Klytaimnestra, antydes atter ved Iambernes Overgang til de livligere Trochæer. Han aabenbarer nu Sagens frygtelige Sammenhæng og tilregner Agamemnons Svaghed al Skylden. Paa Klytaimnestras Spørgsmaal, hvilken ond Dæmon der har forført ham, svarer han: „et Gudebud, som Kalchas kalder det, beregnet paa at Toget skal gaae for sig, og Menelaos faae Helene tilbage.“ Klytaimnestra erklærer først den Gamle for vanvittig, saa uuhørt i sin Rædsomhed forekommer hende hans Meddelelse; da han imidlertid fortsætter den og hun nødes til at troe det Utrolige, hengiver hun sig til de heftigste Udbrud af moderlig Smerte. Ham, hos hvem hun skulde søge Trøst og Hjælp, maa hun afskye; han staaer for hende paa een Gang som Bedrager og som Barnemorder. Ingensteds öiner hun Frelse. Da oprinder pludselig et Haab for hende: maaskee er han, Nereidens Sön, i hvis unge Sjæl den vise Cheiron nedlagde Spiren til alt Ædelt og Stort, hvis Navn man har benyttet for at iværksætte Forbrydelsen, maaskee er netop han af Skjæbnen sendt os til Frelse i denne Nödens Stund. — Da Achilleus, efterat den Gamle har endt sin Beretning, erklærer, at han ikke vil lade denne Misbrug af sit Navn gaae ustraffet hen, kaster Klytaimnestra sig for hans Födder og udbryder: „Ikke skammer jeg mig ved at knæle ned for dig, jeg, den jordiske Qvinde, for Gudindesönnen. O hjælp os i vor Vaande, mig, den

ulykkelige Moder, og hende, der blev kaldt din Brud — ikke med Sandhed desværre, men det var jo dog for dig jeg smykkede hende med Krands, til dig jeg bragte hende hid. Ak, til Offerbænken har jeg bragt hende; men dig vil Skjændsel ramme, dersom du nægter os din Hjælp. Husk, du er kaldt hendes Brudgom, dit Navn har ledet os i Ulykke, om dets Ære bör du værne. Dit Knæ er det eneste Alter, hvor jeg kan söge Tilflugt. Uden nogen Ven staaer jeg her, forraadt af en grum og forbrydersk Ægtefælle, en svag Qvinde blandt töileslöse Krigere, frække til Ugjerning, dog ogsaa brugbare til det Gode, naar de ville være det. O, dersom du vil udstrække din beskjermende Haand over os, ere vi frelste, uden dig fortabte.“ — Dialogen antager nu en noget roligere Karakter, Trochæerne komme tilbage. Choret falder ind: Med Smerte föder Qvinden, og Smerte volder hende Barnet! Moderkjærligheden virker som en mächtig Tryllekraft. *Ach.* Mit Hjerte svulmer höit af Harm, men det veed at holde Maade saavel i Sorg som under Lykkens Medbör. *Choret.* Ja kun derved tör Mennesket regne paa at leve Livet som det bör sig, med Besindighed. *Ach.* Sandt nok, undertiden har man godt af ikke at betænke sig altfor længe; men der gives ogsaa Tilfælde, hvor man er bedst tjent med at gaae besindigt tilværks. Af Cheiron har jeg lært at være ligefrem i al min Færd, og, saalænge Atreiderne byde mig hvad billigt er, skulle de finde mig lydig, men ellers ikke. Min Frihed vil jeg hævde baade her og i Troia, og efter Evne hædre Ares med min Landse. Dig, mod hvem dine Kjæreste have handlet saa oprörende, dig lover jeg min Bistand, saavidt en Ynglings Kraft strækker: aldrig skal din Gemal faae Lov til at slagte din Datter, efterat hun er kaldt min Brud,

aldrig faae Lov til at indvikle mig i sine Rænker. Thi medens han i Virkeligheden er den Skyldige, er det jo dog mig, hvis Navn vil myrde hende, om det end ikke løfter Sværdet imod hende. Jeg vil ikke længer staae ren og uplettet, dersom jeg og mit foregivne Bryllup bliver Skyld i den arme Piges Död. Den usleste af Argeierne maatte jeg jo være, ikke Sön af Peleus, men af en ond Aand, om jeg tillod din Ægtefælle at bruge mit Navn som Værktöi for sit Mord. Nei, ved Nereus, min Moder Thetis's Fader, ikke med sin Fingerspids skal Kong Agamemnon röre ved hende, ikke ved Fligen af hendes Klædebon: för skal Phthia synke i Glemsel, medens Sipylos, Atreidernes Stammeby, er i Flor. Ei skal det dennesinde lyste Kalchas at ströe sit Offerkorn og stænke Vievandet. Sandsigeren kalder man ham: hvad er en Sandsiger? En Mand, der een Gang siger Sandhed og ti Gange Lögn, alt som det træffer sig. Ikke for Giftermaalets Skyld siger jeg alt dette — tusinde Piger önske mig til Mand —, men for den Forhaanelses Skyld, som Agamemnon har tilföiet mig. Havde han endda iforveien bedt mig om at maatte benytte mit Navn og beroede virkelig Toget til Ilion derpaa, da vilde jeg ikke have nægtet den fælleds Sag et saadant Offer. Nu gjælder jeg for Intet; men snart skal Sværdet dömmе, hvis Nogen vil frarive mig din Datter. Dog fat dig og vær rolig: du antager mig för en mægtig Gud, der er kommet dig imöde: jeg er ingen saadan, men jeg skal blive dig det.

Achilleus's Replik har i det Hele ikke vundet Kritikernes Bifald. Den indeholder Modsigelser, siges der, Charakteren er fortegnet. Man er herve! gaaet ud fra den Forudsætning, at Digteren i Et og Alt har villet fremstille den homeriske Achilleus, den heltemodige og höihjertede,

men tillige ilsindede, opbrusende og dog i sine Beslutninger urokkelige Yngling. Og vistnok kan det ikke nægtes, at den i de homeriske Digte saa klart og fuldstændigt udprægede Typus af Achilleus var Grækerne i den Grad bekendt og tilvant og saa at sige rodfæstet i deres hele Poesi og Kunst, at en Digter ikke vilkaarligt kunde forandre den. Paa den anden Side maatte den netop som det legemliggjorte Grundbillede af den ungdomsfriske græske Aand i dens Kamp med Orientens Barbari nødvendigvis paavirkes af og tildels omformes efter enhver Tids, enhver Digtets Opfattelse af Livets Ideal i Almindelighed. Men den perikleiske Tidsalders Ideal er nu ingenlunde det samme som den heroiske Tids. Selv Sophokles's Achilleus er ikke ganske den homeriske, ihvorvel denne Digter indtager en hel anden Stilling til den episke Sagnkreds end Euripides. Hvorledes nu vor Digter vilde opfatte og fremstille sin Achilleus, derpaa har han allerede før hans Optræden forberedt Tilskuerne, idet han gjentagne Gange har fremhævet, hvad her paany gjen- tages, at han er opdragen af den vise Cheiron. Om Betydningen heraf var sikkert ingen, i alFald ingen dannet, Tilhører i det atheniske Skuespilhus i Tvivl: idet Cheiron nævnedes, lededes Tanken uvilkaarligt hen paa Samtidens Philosopher, navnlig paa Sokrates. Euripides's Achilleus indeholder paa een Gang Elementerne af det homeriske og sokratiske Ideal. Vel er han endnu den unge, fyrige Helt, endnu stolt og nidkjær for sin Ære og i Lidenskabens Hede tilbøielig til at sætte Retten i Spydstagen; dog behøver Pallas Athene ikke længer at trække ham i de gule Lokker, for at bringe ham til Besindighed; Opdragelsen har lært ham selv at beherske den ungdommelige Kraft, og Fyrigheden er parret med *γνώμη* og *τὸ φρονεῖν*. Imidlertid ere disse

Egenskaber af en noget stridig Natur; det koster ham en haard Kamp og megen Selvovertindelse at finde sig tilrette i sin nye Rolle. Hans første korte Replik giver saa at sige Nøglen til den følgende. Man hörer ligesom Vreden koge i ham, men ogsaa, at det er hans Forsæt ikke at give den Rum. Situationen stiller ham paa en haard Prøve. Han vil tale og handle besindigt; i Begyndelsen lykkes det ham ogsaa — maaske er han her endog altfor selvbevidst og reflecterende*) —, men i Talens Løb faaer Lidenskaben Overhaand, indtil det i Slutningen atter lykkes ham at hæve sig til en høiere Ro. At han vil frelse Iphigeneia, staaer fast for ham; men om Maaden og Midlet er han endnu ikke paa det Rene med sig selv. Han indseer, at Klogskaben bør raade, men taler dog om at lade Sværdet dømme. — Med Flid har Digteren ladet ham möde Klytaimnestra først; Beslutningen at frelse Iphigeneia har han fattet, inden han endnu er paavirket af hendes Skjönhed og Elskværdighed; den er ikke engang fremgaaet af Medlidenhed, men væsenlig kun af saaret Stolthed. I sin Bestræbelse for at fremhæve dette Punkt og tillige for at vise, hvor langt Achilles sætter Fædrelandets Sag over enhver personlig Interesse, er han endog gaaet saa vidt, at han, — hvad der dog først senere vil finde sin fulde Forklaring — lader ham udtale, at, dersom Agamemnon blot forud havde forlangt hans Samtykke, vilde han, naar Togets Fremgang kom an derpaa, ikke have nægtet det. — Slutningsordene**), der

*) Han vilde være det endnu mere, dersom man med de nyere Udgivere vilde tillægge ham de to Linier, som vi overensstemmende med alle Haandskrifter have tillagt Choret.

*) I Originalen: θεός ἐγὼ πέφηνά σοι μέγιστος — οὐκ ᾶν, ἀλλ' ὄμως γενήσομαι. *Stultissima hæc sunt*, bemærker Mark-

maa tænkes fremkaldte ved Klytaimnestras foregaaende Ytringer — navnlig den: „dit Knæ er mit eneste Alter“ —, ere aabenbart beregnede paa, at lade Tilskuerne i Achilleus ane Iphigencias Frelser og som saadan Stykkets egentlige *deus ex machina*. Hvorvidt det imidlertid er Digterens Hensigt at opfylde eller at skuffe denne Forventning, vil først senere vise sig.

Klytaimnestra udtaler sin Beklagelse over ikke at faae Achilleus til Svigersøn, hvad der smerter hende saameget mere nu, da hun har lært hans ædle Charakter at kjende. Ved nye Bevæggrunde søger hun at styrke hans Forsæt at frelse Iphigeneia, og, da hun forudseer, hvad Virkning Synet af hende og Bekjendtskabet med hende vil gjøre paa ham, tilbyder hun at lade hende selv komme og anraabe ham om Hjælp. Dette Møde ligger imidlertid endnu ikke i Digterens Plan; Achilleus svarer: „Lad ikke din Datter komme mig for Öie, at vi ikke skulle blive Gjenstand for dum Bagtalelse i Leiren. Hvad enten i bede mig eller ei, opnaae i det Samme. Jeg anseer det for en ædel Kamp

land. Matthiæ og Hermann gjenkjende i disse Ord Euripides's *argutias captandi studium*, hvorhos den Sidstnævnte tilføier: *vellem ego quidem aliam hic legeremus perorationi aptam sententiam*. Hartung, der indklammer dem som uægte, bemærker i den Anledning om Hermann: *nihil scilicet est, quod non dignum esse Euripide putet*. Firnhaber, der dog forresten har opfattet Achilleus's Replik rigtigt, forklarer dem saaledes: „ich bin dir als ein rettender Gott erschienen; bin ich auch nicht der Grösste, ich wills werden; μέγιστος, nicht θεός, sondern im Heere. Achill ist zurückgesetzt gegen alle übrigen: das sind die μέγιστοι, er war dafür vom Agamemnon nicht angesehen. — Dette er kun et af de mange Steder, der have maattet lide under Fortolkernes Misforstaaelse af Stykkets Grundtanke og af Epilogens Betydning.

at udfrie eder af eders Nöd. Lad dette Ene være dig nok og tro mig paa mit Ord: er mit Löfte kun et Mundsveir, spotter jeg dig kun med et tomt Haab, da gid jeg döe, men leve, saasandt jeg frelser Pigen.“ Han har nu fuldkommen gjenvundet sin Ligevægt; hans Ord og Handlinger bære fra nu af kun Besindighedens og Klogskabens Præg. För han selv foretager noget Skridt, raader han Klytaimnestra ved Overtalelse og Bön at formaae Agamemnon til at opgive sin Beslutning. Skjöntd hun mistvivler om at det vil lykkes, fordi han er altfor afhængig af Hæren, samtykker hun dog deri; dig tilkommer det at byde, siger hun, mig at adlyde. Dersom der er Guder til, vil dit ædle Forehavende blive lønnet med Held; er der ingen, hvorfor skulle vi da paalægge os selv Lidelser (ved nemlig at opfylde det foregivne Gudebud)?

Skjöntd Achilles har udtalt sit Löfte om at frelse Iphigeneia i Chorets Paahör, er dette dog endnu opfyldt af Tanken om hendes befrygtede Offerdöd. I det nu fölgende tredie Stasimon — et af de skjöneste Udbrud af tragisk Lyrik; vi henvise til Wilsters smukke og Schillers endnu smukkere Oversættelse — sammenligner det Peleus's og Thetis's lykkelige Bryllup med den gruelige Brudfest, der beredes Iphigeneia. Hovedtanken i denne Chorsang, der paa det Nöieste hænger sammen med Dramaets Grundtanke — og derfor, ligesom denne, er miskjendt af Fortolkerne — er at söge dels i Lovsangen over Achilleus, dels i den til Slutning udtalte bittere Klage over Meneskenes og Gudernes Uretfærdighed, saaledes som den viser sig i den Skjæbne, der forestaaer Iphigeneia. „Hvor deilig klang hint Bryllupsqvad til Toner af libyske Rör, af Citharen og Skalmeien, da de haarfagre Pierider trykkede gyldne

Sandalers Spor i Muldet og sang Peleus's og Thetis's Pris i Pelions Skov; Ganymedes öste Nektaren i Guldpokaler; Nereus's Dötre hvirvlede sig i Ringdands paa det glimrende Sand, ja selv Kentaureernes Sværm mödte med Fyrregrene i Haand og Urtekrand's om Hovedet til Guders Fest og Bacchos's Pokal. Og Phoibos og Cheiron istemte de thessalske Möers Sang og forkyndte med lykkevarslende Röst: Et straalende Lys skal du föde, du Nereus's Datter! Med Myrmidoners landsevæbnede, skjolddækkede Kæmpeskare skal han komme til Priamos's höitpriste Land for at ödelægge det med Ild og Sværd, ifört den gyldne Rustning, som Hephaistos skal smedde. Saaledes feirede Guderne Peleus's og Nereidens Bryllup. Dig derimod ville Argeierne smykke med Krands om de bölgende Lokker og stöde Offerkniven i din Strube, ret som du var en Qvie, der, urört af Aaget, hentedes fra Fjeldets Klöft. Hvor har Blufærdighedens og Dydens Blik længer nogen Magt? Frækheden raader jo nu, Dyden er ringeagtet blandt Menneskene, Lovlöshed stærkere end alle Love og Faren lige stor for den Uskyldige og for den Skyldige, at Guders Nid (*φθόρος*) skal ramme ham.“

Agamemnon har efter sin Samtale med Klytaimnestra begivet sig til Kalchas og af ham erholdt det Raad, at han skal söge at lokke Datteren bort fra Moderen. Da hans første Plan, at bortfjerne denne selv, er mislykket, haaber han paa den angivne Maade at undgaae de Vanskeligheder, som han forudseer hun vil lægge i Veien for Datterens Offering. Han vender nu hjem uden Anelse om at Klytaimnestra under hans Fraværelse har erfaret Alt. For at efterkomme Achilleus's Raad, har hun sögt ham i hans Telt, men der kun truffet Iphigenia, hvem hun

har meddelt Faderens Beslutning og efterladt i Fortvivelse. Med Begyndelsen af *fjerde Epeisodion* træder hun nu ud af Teltet for udenfor dette at oppebie sin Gemals Tilbagekomst. Achilleus har raadet hende, at hun ved Overtalelse og Bønner skal søge at formaae Agamemnon til at skaane Datteren; men dels er det hendes Natur imod under de nærværende Omstændigheder at tale til Agamemnon i en mild Tone, dels holder hun sig forud forvisset om at Forsøget vil være frugtesløst. Hendes bitre Stemning bliver kun forøget, da hun mærker, at Agamemnon endnu vedbliver at forstille sig og paany søger at bedrage hende. Efter at have yttret sin Glæde over at træffe hende ene, beder han hende tillade, at Datteren følger med ham til det før omtalte Indvielsesoffer til Artemis. Klytaimnestra kalder nu Iphigencia ud af Teltet og paalægger hende at tage Orestes med, mindre, som det synes, forat Synet af dem skal bevæge Faderen til Medlidenhed, end for at Børnene skulle være Vidner til hans Beskæmmelse. I disses Paahør forlanger hun nu, at han ærligt skal sige hende, om han har til Hensigt at myrde sin egen Datter. *Agam.* O ti! hvilket grueligt Ord har du talt! hvor kan du troe —? *Klyt.* Stille! svar mig paa mit Spørgsmaal! *Agam.* Spørg mig, som det sømmer sig, da skal du faae sømmeligt Svar. *Klyt.* Ei anderledes spørger jeg, naar du blot vil svare paa samme Vis. *Agam.* O i Skjæbnens og Tilfældets frygtelige Magter og du min onde Genius! — — — Jeg er fortabt, min Hemmelighed er forraadt! *Klyt.* Ja jeg veed Alt. Din Taushed og dine Suk ere Bevis nok; spar din Tale! *Agam.* Ja jeg tier; thi hvorfor skal jeg ved at tale usandt føie Frækhed til min Ulykke? — I en Ström af Klager og Bebreidelser giver Klytaimnestra nu sin hidtil

tilbagetrængte Fölelse Luft. Med al den Lidenskab, som kan ventes af Moderen, der kæmper for sit Barn, al den Bitterhed, som Fölelsen af lidt Uret kan indgive, men dog tillige med qvindelig Stolthed og Værdighed, foreholder hun Agamemnon ikke blot den Forbrydelse, han nu er i Begreb med at begaae, men ogsaa enhver Skyld, der fra tidligere Dage hviler paa ham. Saa hör mig da, siger hun, thi jeg vil nu sige dig min Hjertensmening og ikke længer tale i Gaader. Först maa jeg da minde dig om, at du tog mig tilægte mod min Villie, efterat du havde dræbt min förste Mand og revet mig mit diende Barn fra Brystet. Mine Brödre reiste sig til Kamp imod dig; dog, min Fader lod sig bevæge af dine Bönner, frelste dig fra deres Hævn og gav dig mig tilægte. Fra dette Öieblik af glemte jeg det Skete, var dig en tro Hustru, ren og kydisk, og ulastelig i al min Vandel — kan du nægte det? —, bragte Velsignelse i dit Hus, saa at dit Hjerte glædede sig, naar du kom hjem, og ude pristest du lykkelig. At faae en saadan Ægtefælle er en Lykke, der sjelden falder i en Mands Lod; — slette Qvinder derimod er der ingen Mangel paa. Tre Döttre födte jeg dig foruden Drengen her; af dem vil du myrde den ene, — og hvorfor? — forat Menelaos kan faae Helene tilbage. Ja det er smukt at give vort Barn som Betaling for en Bolerske! — Og naar du nu drager i Felten og bliver længe borte og jeg sidder ene derhjemme i Borgen, hvilke Fölelser troer du da der vil röre sig i mit Bryst, naar jeg seer Jomfrukammeret öde og Stolen, hun pleiede at sidde paa, tom, og jeg evig og altid maa sukke: ak mit Barn, dit Liv blev ödet af ham, der skjænkede dig det. O vogt dig, at ikke jeg og dine andre Börn berede dig en saadan Velkomst, som du fortjener. For alle Gu-

ders Skyld, forsynd dig ikke imod mig, at jeg ikke skal forsynde mig imod dig! — Du vil ofre din Datter! Sig, hvilke Bønner vil du da herefter opsende til Guderne, hvad Godt vil du bede dem om og hvad Godt troer du at jeg skal nedbede over dig? Maatte vi ikke frakjende Guderne Forstand, dersom vi vilde bede godt for Barnemordere? — Og, naar du nu engang kommer hjem til Argos, tænker du da at trykke dine Börn i din Favn? Nei, det tör du ikke. Kan Nogen af dem see dig i Öiet, naar du med koldt Blod har myrdet den Ene? — Er da din Kongestav det Eneste, der ligger dig paa Hjerte, dine Krigsmænd de Eneste, mod hvem du har Pligter? Burde du ikke have sagt til Argeierne: I ville til Phrygien? nu vel, saa kaster Lod om hvis Datter der skal döe! see, det var dog lige Skjel; eller ogsaa burde Menelaos, for hvis Sag der kæmpes, bringe Hermione som Offer for Moderen. Men nu skal jeg, din tugtige Hustru, beröves min Datter, forat hun, den Brödefulde, kan glæde sig ved Gjensynet af sin, naar hun vender hjem til Sparte. Har jeg Uret i Noget af hvad jeg har talt, da sig mig det; har jeg Ret, da gaa i dig selv og myrd ikke din og min Datter! — Efterat Choret med et Par Ord har understöttet Klytaimnestras Sag, nærmer Iphigenieia sig Faderen og bönfalder ham nu selv om sin Frelse netop i den Tone, hvori Achilleus havde paalagt Klytaimnestra at gjøre det. Hun anförer ikke mange Grunde; den ene: „Livet er saa skjönt, Döden saa bitter“ gjælder hende mere end alle andre. „O min Fader, eiede jeg Orpheus's Trylleröst, saa jeg kunde faae Klipperne til at følge mig og smelte Hjertet paa hvem jeg vilde, da skulde jeg söge Hjælp af den. Men nu er Taarer al min Kunst. Istedenfor Oliegren snoer jeg mig selv om dine Knæe, — o dræb

mig ikke i min Ungdoms Blomster! — Lyset er saa sødt at skue, send mig ikke ned til det dunkle Skyggeland! Jeg var den første, som nævnede dig med Fadernavn, den første, som du kaldte Datter og satte paa dit Knæ og kyssede og lod kysse dig igjen. Da sagde du: mit kjære Barn, mon jeg vel engang skal see dig som en lykkelig Mands lykkelige Hustru? og jeg svarede: mon jeg engang skal modtage min gamle Fader under mit Tag og lönne ham for al hans Kjærlighed? Jeg husker endnu disse Ord, men du har glemte dem og vil dræbe mig. O nei! ved Pelops og ved Atreus beder jeg dig og ved min Moder her, der fødte mig med Smerte og nu atter maa lide for min Skyld! — Hvad angaaer Alexandros's og Helenes Elskov mig? O skjænk mig et Blik og et Kys, at jeg dog kan tage dette Minde om din Kjærlighed med mig i Döden, dersom mine Bønner ikke kunne bevæge dig! Kom, Orestes, græd med mig og bed Fader, at Söster ikke maa döe! See, Fader, han henvender sin stumme Bön til dig! O hav Medlidenhed med mig og skaan mit Liv! Endnu engang vil jeg omfatte Alt i det ene Ord: Lyset er det Södeste, som Mennesket kan skue; der nedenunder os er Intet. Kun Vanvid kan ønske at döe; det usleste Liv er bedre end den skjöneste Död.“ — Hvor stærkt vi end föle os grebne af denne Replik's sjeldne Skjönhed, vil dog först det Fölgende vise os den i dens fulde Lys og rette Betydning. Thi ogsaa om den gjælder, at den væsenlig er beregnet paa at tjene et andet og höiere Indhold til Underlag og Modsætning. Naar Digteren nemlig med saa stærke Farver skildrer os Iphigeneias Kjærlighed til Livet, da er hans egentlige Hensigt dermed senere netop at vise os, at denne livsglade og uforstyrrede, kun i sig selv hvilende Tilværelse, hvor skjön den end er,

dog ikke indeholder Livets høieste Skjönhed. Jo større Værd den har for hende, desto større Værd faaer ogsaa hendes Hengivelse af den i Ideens Tjeneste; hun föler „hvad det er at leve og et Liv at miste.“ Og atter her föier Digteren til Slutning et nyt Moment til, der gör hendes Selvopoffrelse end mere glimrende; thi netop i det Öieblik, da hun gör Afkald paa et Liv, der allerede iforveien lover hende saa Meget, skal der aabnes hende Udsigt til en ny og endnu herligere Verden. — Agamemnons Svar viser, at han af Kalchas kun er bleven bestyrket i sin tidligere Beslutning og endnu klarere indseer Nödvendigheden af dens Udförelse. Med Resignation hengiver han sig i sin Skjæbne. „Jeg veed, hvor Medlidenhed er paa sit Sted, og, hvor den ikke er det. Vanvittig maatte jeg jo være, om jeg ikke elskede mit eget Barn. Jeg gruer for at gjøre dette Skridt, men jeg gruer ogsaa for ikke at gjøre det; thi Pligten byder mig det. Kalchas erklærer, at, hvis jeg ikke offerer dig, vil Troias Borg aldrig falde. En rasende Attraa har grebet Hæren efter at komme afsted til Barbarernes Land og standse hellenske Qvinders Ran. Trodser jeg Gudindens Bud, ville de myrde baade mig og eder og mine Döttre i Argos. Ikke Menelaos, men Hellas fordrer dette Offer af mig, og for dets Villie maa jeg böie mig. Thi frit bör det være, saavidt det staaer til dig, mit Barn, og mig.“ — Med disse Ord forlader han Scenen, hvorefter först Klytæmnestra giver sin Smerte Luft i et kort lyrisk Udbrud, derpaa Iphigeneia i en længere Monodi udgyder sig i Klager over sin Skjæbne og alle dem, paa hvem Skylden hviler: Paris og Helene, hendes Fader, endelig Guderne selv. „Sandelig,“ saaledes slutter hun, „de Dödeliges Lod var fuld nok af Lidelser iforveien; hvorfor skulle da Menneskene selv skabe sig Ulykker?“

Med Begyndelsen af *femte Epeisodion* indtræder atter Tetrametret. Achilleus nærmer sig med nogle Vaabenbrødre. Iphigeneia seer dem allerede i nogen Afstand, og, da hun af Moderen erfarer, hvem det er, vil hun flygte ind i Teltet, for ikke at møde den foregivne Brudgoms Blik. Men Klytaimnestra holder hende tilbage, idet hun erklærer, at Undselighed er utidig i deres nærværende ulykkelige Stilling. Achilleus meddeler dem, at han kommer lige fra Hæren, at denne er kommen til Kundskab om Oraklet og med Hefthighed fordrer dets Opfyldelse, at han selv har været i Fare for at blive stenet, da han opløftede sin Stemme til Iphigeneias Forsvar, at endog hans egne Myrmidoner have været nærved at forgribe sig paa ham og udskjeldt ham for en forelsket Nar; men alligevel, tilføier han, vil jeg hjælpe dig. *Klyt.* Vil du ene kæmpe mod de Mange? *Ach.* Seer du disse Krigere her? *Klyt.* O gid dit ædle Forehavende maa lykkes dig! *Ach.* Ja det vil lykkes. *Klyt.* Saa min Datter vil ikke døe? *Ach.* Ikke saavidt det staaer til mig. *Klyt.* Kommer Nogen for at bortføre hende med Magt? *Ach.* Ja en hel Sværm med Odysseus i Spidsen; men jeg skal standse ham. *Klyt.* Vil han rive hende bort imod hendes Villie? *Ach.* Ja ved hendes gule Haar. *Klyt.* Men hvorledes skal jeg da forholde mig? *Ach.* Hold fast ved din Datter! *Klyt.* Er det dermed gjort, skal hun ikke blive offret.

Uden Tvivl ville Achilleus's Replikker i denne Dialog baade med Hensyn til Indhold og Tone være enhver opmærksom Læser paafaldende. Det synes allerede ikke ret at stemme med hans Optræden i forrige Akt, hvor han høitideligt lovede at frelse Iphigeneia, at han nu skildrer hende og Moderen den truende Fare med de stærkest

mulige Farver, endnu mindre, at han opfordrer Moderen til saa at sige personligt at kæmpe for sin Datter. Vel er det endnu hans Hensigt at frelse denne; i klare og bestemte, kun mindre varme og lidenskabelige, Udtryk gjentager han sit tidligere Løfte og udtaler sikkert Haab om at dets Opfyldelse vil lykkes ham, men fremstiller tillige Situationen saaledes, at vi ikke desto mindre maa frygte for det Modsatte. Fortolkerne yde os kun ringe Veiledning*). Foreløbigt maa det være nok at bemærke, at det her nærmest har været Digteren om at gjøre at motivere Iphigeneias strax paafølgende Beslutning frivilligt at underkaste sig

*) De fleste af dem indlade sig slet ikke paa nogen Analyse af Indholdet. Greverus („Euripides Iphigeneia in Aulis besonders in ästhetischer Hinsicht“, 2te Hälfte, Oldenburg, 1838, S. 11) erklærer den sidste Halvdel af Dialogen for uklar og til dels uforstaaelig og tilføier derpaa: Es scheint wiederum hier der Fall einzutreten, dass der Dichter nicht recht wusste, was er wollte, welches offenbar von dem Mangel einer bestimmten, von vorn herein entworfenen Disposition herrührt. Einen solchen festen Plan zu machen, scheint überhaupt Euripides' Sache nicht gewesen zu sein. Wie ihn ein Stoff interessirte, ging er also bald, ohne grosse Vorarbeit, an die Ausführung, indem ihm nur so ungefähr der Gang der Tragödie vorschwebte, ohne dass er dem Verstande Zeit zur Ueberlegung und Prüfung gönnte. Daher kommen die meisten seiner Fehler. — Gruppe (Ariadne S. 487) udtaler sin Beundring for det dramatiske Mesterskab, der lægger sig for Dagen i hvert Ord af denne Dialog. Navnlige gjør han opmærksom paa den soldatermæssige Ordknaphed (soldatiske Einsilbigkeit) og Tørhed, hvormed Achilleus besvarer Klytaimnestras Spørgsmaal, og unægteligt indeholder det første af disse Udtryk en ret træffende Betegnelse af Charakteren i hans Svar, men naar han derpaa tillige fremhæver, „den muntre Humor, hvormed den freidige (der freudige) Helt er skildret overfor den moderlige Angst,“ da forekommer os netop denne Tone at ligge meget fjernt fra Achilleus's Optræden her.

Döden. Denne Opgave har han nu i høi Grad vanskeliggjort sig ved Stykkets hele indre Oekonomi og ved de af Personerne, navnlig Iphigeneia selv, i det Foregaaende udtalte Anskuelser. Agamemnon har ikke begaaet nogen Brøde imod Gudinden, for hvis Afsoning Datteren skulde hengive sit Liv. Det saakaldte Gudebud er fremstillet og af hende opfattet som et blot Opspind af Kalchas; endnu i de sidste Ord, vi have hørt af hende — „hvorfor ville Menneskene skabe sig selv Ulykker?“ — giver denne Anskuelse sig tilkjende. Selv Toget mod Troia, hvis Udførelse er Formaålet for hendes Offring, er fremstillet for hende, som om det kun havde til Hensigt at skaffe Menelaos Helene tilbage; paa denne og Paris kaster hun selv endnu i sin sidste Klagesang Skylden for alle Ulykker. Og begge disse Ytringer af hende ere endog faldne, efterat hun har hørt Agamemnons sidste Udtalelse, i hvilken unægtelig en derfra noget forskjellig, skjönt endnu vakkende, Anskuelse baade af Oraklets og af Togets Betydning kommer tilsyne. At desuagtet Faderens Ord i Stilhed have virket paa hende, er baade i sig selv naturligt og fremgaaer tydeligt af hendes følgende Replik. Tilstrækkelige til at indgive hende den forandrede Beslutning vare de imidlertid ikke. Hvad han havde yttret om Stemningen i Hæren og om Faren af at untlade hendes Offring, maatte hun først høre stadfæstet af Andre, og navnlig af ham, der havde lovet at frelse hende. Men dels var dette Motiv i og for sig endnu ikke nok, dels möder her den Vanskelighed: naar hendes Offring alligevel er uundgaaelig, da bortfalder jo Fortjenesten af hendes Selvopoffrelse. Paa den ene Side maa derfor Udsigten til at kunne frelses, naar hun selv vil det, ikke være hende aldeles afskaaren, Achilleus maa gjentage sit Løfte om

Hjælp, paa den anden Side maa hun see, at han ved at ville frelse hende udsætter sit eget Liv for Fare; hun vil da ikke staae tilbage for ham i Ædelmodighed. Endelig, da hun hörer, at selv hendes Moder vil udsætte sig for Fare, er hendes Beslutning fattet. Nei Moder, udbryder hun, dertil skal det ikke komme*); hör mit Ord! Hvorfor til ingen Nytte ivre dig imod din Gemal? Det Umulige kunne vi jo dog ikke sætte igjennem. Vel maae vi prise vor fremmede Vens velmente Iver; men vogt dig, at du ikke lægger dig selv for Had hos Hæren, medens vi dog Intet udrette, men kun styrte ham i Fordærv! Mærk derfor, hvad Beslutning roligt Overlæg har indgivet mig! Jeg er bestemt paa at lide Döden, men med Hæder vil jeg lide den og bandlyse al Frygt og Svaghed af min Sjel. Hör nu mine Grunde og döm selv, om jeg ikke handler ret! Paa mig fæster nu det hele, store Hellas sit Blik; paa mig beroer Flaadens Overfart og Phrygernes Afstraffelse; min Död skulle hellenske Qvinder have at takke for at aldrig mere nogen barbarisk Voldsmand vover at röve dem; ved mig skal Hellas vorde frit; mit Navn vil blive velsignet af kommende Slægter. Bör jeg da vel sætte saa overdreven Pris paa Livet? Du födte mig jo ikke for dig alene, men til Fælledeise for alle Hellener. See, Tusinder af skjold-rustedede Mænd og atter Tusinder af Roerfolk ere rede til at

*) I Haandskrifterne læses: *ἀλλὰ μὴν εἰς τοῦτο γ' ἤξει*, hvilke Ord der, ligesom i samtlige Udgaver, tillægges Achilleus. Nogle Fortolkere mene, at han ved *τοῦτο* har peget eller slaaet paa sit Sværd, andre forklare det som *σφαγήναι*. Ingen af Delene giver en fornuftig, til Achilleus's foregaaende Opfordring og Klytaimnestras Svar passende, Mening. Vi foreslaae istedenfor *τοῦτο γ'* at læse *τοῦτ' οὐχ* og at lade Iphigeneias Replik begynde med disse Ord.

hævne Fædrelandets Forhaanelse paa Fjenderne og at ofre deres Blod for Hellas; skal da jeg, et enkelt Liv, gjøre alt dette til Intet? Og endnu Et — er det Ret, at Achilles gaaer i Kamp mod samtlige Argeier og döer for min Skyld? Nei, een Mands Liv er mere værd end tusinde Qvinders. Og, har Artemis fordret mit Blod, skal da jeg, en dödelig Qvinde, trodse Gudinden? Nei, Hellas skjænker jeg mit Liv; offerer mig, forstyrrer Troia! Dette være mit Minde i kommende Tider, dette være mig Bryllup og Börn og Udödelighed! Den hellenske Mand herske, Barbaren tjene; saaledes fordrer Tingenes Orden; thi hin er fribaaren, denne trællefödt. — Den Gnist, Faderens Ord havde nedlagt i hendes Sjæl, bryder her frem i Begeistringens klare Lue; Troianertoget viser sig nu i et ganske andet Lys for hende end för; hun seer, at det ikke blot gjælder om at vinde Helene tilbage, men ogsaa om at hævde Fædrelandets Ære, at det er en hellig Kamp, der kæmpes, for Friheden mod Trældommen, for græsk Civilisation mod österlandsk Barbari. Ogsaa hendes Opfattelse af Oraklets Betydning viser sig noget forandret; dog hedder det endnu kun: dersom det er Gudindens Villie; hun antager det imidlertid derfor; mon det da er Digterens Mening, at ogsaa Læserne og Tilskuerne skulle betragte det saaledes og ikke længer ansee det for Opspind af Kalchas, men for guddommelig Indgivelse?

Iamjerne indtræde atter. Chöret udtaler de betydningsfulde Ord: Ædel er din Beslutning, Pige! Men paa Skjæbnens og Gudindens Side er der Synd. — Achilleus erklærer hende nu sin Kjærlighed og udtaler sin Beundring for hendes heltedige Beslutning, men beder hende dog betænke, hvor tungt det er at döe, og tilbyder paany sin

Hjælp, dersom hun vil tillade ham at yde den. O Datter af Agamemnon, udbryder han, Intet vilde ligne min Lykke, om en Gud maatte skjænke mig dig til Hustru! Lykkeligt priser jeg Hellas for dig og dig for Hellas. Ja, skjönt har du talt og Fædrelandet værdigt; thi du har opgivet Kampen mod Guderne, der ere stærkere end du, og paa een Gang betænkt hvad der fremmer den fælleds Sag og hvad Forholdene have gjort nödvendigt. Men Attraa efter at besidde dig griber mig end stærkere nu, da jeg har lært din ædle, höie Sjæl at kjende. See, det er mit Önske og mit Forsæt i Gjerningen at vise dig min Kjærlighed og at före dig til mit Hjem, og Sorg volder det mig — Thetis er mit Vidne —, om jeg ikke skal træde i Kamp for dig mod Danaerne og frelse dig. Derfor betænk det vel: Döden er bitter! — Ligesaa lidt som Iphigeneia modtager hans Tilbud om Hjælp, ligesaa lidt besvarer hun hans Kjærlighedserklæring. Hendes Hjerter er helt opfyldt af den heroiske Beslutning, hun Öieblikket för har fattet og har ikke Rum for nogen jordisk Kjærlighed*). Uden Sky for Nogen, svarer hun, vil jeg udtale mit Hjertes Tanke: nok, at Tyndareos's Datter ved sin Skjönhed væbner Mand mod Mand i blodig Kamp; for min Skyld skal hverken du, fremmede Helt, eller nogen Anden döe. Nei, lad mig frelse Hellas, om jeg formaaer det. *Ach.* O höie Villiekraft! Ja, siden det er din faste

*) Feile vi ikke, da have vi först her at söge den sande Forklaring paa den naive, men noget paafaldende Uvidenhed om Alt, hvad der angaaer Kjærlighed og Ægteskab, som Iphigeneia ved det første Möde med Faderen lagde for Dagen. Det var Digteren allerede da magtpaaliggende at vise, at Achilleus's foregivne Frieri havde været uden Betydning for hende, for derved at forberede og psychologisk motivere hendes senere Opträden.

Beslutning, har jeg Intet mere at sige derimod. Dit Forsæt er jo ædelt, hvorfor skulde jeg ikke tilstaae Sandheden? Dog — maaskee vil du alligevel fortryde dette Skridt: forat du altsaa kan vide, hvad du har at vente af mig, være det sagt dig: jeg vil begive mig til Offerstedet og stille mine Vaabenbrødre, du her seer, nærved Alteret for at forhindre din Död. Let turde det jo hænde, at du selv tager mod mit Tilbud, naar du seer Staalet blinke ved din Hals. Jeg vil derfor ikke tillade, at du falder som et Offer for din altfor rask fattede Beslutning (*ἀφροσύνη*), men begive mig til Gudindens Helligdom og der oppebie din Ankomst*). — Med disse Ord forlader Achilleus Scenen og det bliver forsaavidt tvivlsomt, om Iphigeneia vil modtage hans Tilbud. At hun imidlertid for Öieblikket er bestemt paa ikke at modtage det, og at heller ikke Klytaimnestra længer nærer noget Haab om hendes Frelse, fremlyser nøksom af den fölgende Afskedsdialog. *Iph.* Moder! hvorfor væde stille Taarer dine Öine? *Klyt.* Har jeg Arme ikke Grund nok til at være bedrövet? *Iph.* O hör op at græde! gör mig ikke blöd; — men tilstaa mig en Bön! *Klyt.* Tal, mit Barn! *Iph.* Afklip ikke dit Haar og klæd dig ikke i Sorg! *Klyt.* Hvorfor ikke? jeg mister jo dig, mit kjære Barn. *Iph.* Du mister mig ikke; jeg skal leve og höit skal dit Navn prises for min Skyld. *Klyt.* Bör jeg da ikke sørge ved din Död? *Iph.* Nei, thi ingen Gravhöi skal tues for mig. *Klyt.* Förer

*) Hermann og efter ham Andre have for at undgaae den formentlig stödende Gjentakelse, der findes i Achilleus's Ord, bortskaaret Halvdelen af Versene (1426 og 1429—33) og föiet dem som Slutning til hans foregaaende Replik. Vi troe, at de mulige Mangler hidröre fra Digteren selv.

Döden da ikke til Graven? *Iph.* Gudindens Alter skal være mit Gravmæle. *Klyt.* Ja, mit Barn, du har Ret; jeg vil föie dig. *Iph.* Lykkelig er jeg og gjør Hellas lykkeligt. *Klyt.* Hvad Hilsen skal jeg bringe dine Söstre? *Iph.* Lad heller ikke dem klæde sig i Sorg! *Klyt.* Men har du intet kjærligt Ord at sige dem? *Iph.* Bring dem mit Levvel! — og ham her, Orestes, opdrag ham til en Mand! *Klyt.* Giv ham et Kys, det er sidste Gang du seer ham. *Iph.* Min kjære lille Broder! saa gjerne vilde du hjælpe din Söster. *Klyt.* Er der endnu Noget jeg kan udrette for dig i Argos? *Iph.* Bær ikke Nag til min Fader, din Ægtefælle! *Klyt.* Ak, en haard Kamp vil han friste for din Skyld. *Iph.* Kun nödtvungen offerer han mig for Hellas. *Klyt.* Ja men lumskt, uædelt, Atreus's Sön uværdigt. *Iph.* Hvo skal ledsage mig til Alteret, för man slæber mig bort ved Haaret? *Klyt.* Jeg selv — *Iph.* O nei, det bör du ikke. *Klyt.* Jeg holder fast ved din Klædning. *Iph.* Föi mig, kjære Moder, og bliv! Det er bedst saaledes baade for dig og mig. Lad en af Faders Svende følge mig! *Klyt.* O mit Barn, gaaer du? *Iph.* Ja og kommer aldrig mere tilbage. *Klyt.* Og forlader din Moder? *Iph.* Du veed jo, det bör sig saa. *Klyt.* O bliv, forlad mig ikke! *Iph.* Lad ingen Taare rinde! — Derpaa henvender hun sig til Choret og anordner selv hvad der hörer til Offerets Fuldbyrkelse. Men i, unge Qvinder, istemmer ved min Död en Höisang til Zeus's Datter Artemis! Andagtsfuld Stilhed herske i Danaernes Forsamling! Og nu frem med Kurvene, höit lue Ilden af rene Offerkorn, min Fader lægge sin Haand paa Alteret! Jeg kommer for at bringe Helle-nerne Seir og Hæder. Förer mig frem, thi jeg er den, der skal overvinde Ilion og Phrygerne! Snoer Krandsen om

mit Haar, stænker Vievandet omkring, dandser om Alteret til Ære for Artemis, den Höie, den Salige, at jeg, hvis det saa bör sig, med mit Offerblod kan opfylde Gudebudet!

Choret. O værdige Moder! vore Taaerer skjænke vi dig her; thi ved den hellige Handling sömmer det sig ikke.

Iph. Synger med mig, unge Qvinder, til Artemis's Pris! O moderlige Jord, Pelasgia, og du Mykenai, min Hjemstavn! til et Lys for Hellas fostrede du mig! *Choret.* Dit Navn vil aldrig döe.

Iph. Fakkeltbærende Dag, Zeus's Lys! Andet Liv, anden Lod venter mig nu, — lev vel, elskede Sollys! — Iphigeneia forlader derpaa Scenen i festligt Tog og Choret istemmer en Lovsang til Artemis: Höie Gudinde! — saaledes slutter det — du hvis Lyst er Menneskeblod, för Hellenernes Hær lykkeligt til Phrygernes Land og Troias trolöse Stad og lad Agamemnon snoe en herlig Seierskrands, en uvisnelig Pryd, om sit Hoved!

Kan Stykket, saaledes som det er udgaaet fra Digterens Haand, have endt her? — Enkelte af de Kritikere, der ansee den forhaandenværende Epilog for uægte, have besvaret dette Spørgsmaal bekræftende*). Schiller har

*) Saaledes Bre mi i „philol. Beitr. aus der Schweiz“, Bd. 1 S. 149 og Greverus i den ovenanførte Afhandling S. 13, hvor det hedder: „Und mit diesem Chore wäre die Tragödie füglich zu Ende gewesen — allen tragischen Anforderungen ist genügt — alle Gefühle sind beruhigt, gehoben, beseligt — es bedarf nichts weiter — Alles was nachher geschieht, kümmert uns nicht — ob sie lebt, ob sie stirbt, ob zu ihren Gunsten ein Wunder geschieht, ist gleichgültig — die Jungfrau hat im Kampfe mit dem grässlichsten Schicksale der Idee nach gesiegt — sie hat das Schicksal überwunden — dagegen kann nichts weiter in Betracht kommen! — Da verdirbt ein Tölpel uns das schöne Werk durch eine matte Appendix, und begieszt die Gluth unserer Gefühle mit eisig kaltem Wasser.“

vel ikke yttret Tvivl om dens Ægthed, men dog erklæret den for at være den dramatiske Handling uvedkommende og af den Grund ikke optaget den i sin Oversættelse. Og vistnok maa det indrømmes, at det i kunstnerisk Hensende havde været smukkest, om Stykket havde været saaledes anlagt, at Iphigeneias Selvopoffrelse, ligesom den altid bliver Glanspunktet, saaledes ogsaa havde indeholdt Knudens fuldstændige Lösning. Skal denne saa at sige foregaae to Gange, först halvt, senere helt, vil det neppe kunne undgaaes, at den sidste Lösning svækker eller forstyrrer Virkningen af den første. Dette har Digteren uden Tvivl ogsaa selv fölt. Saavel Chorets som endnu mere Iphigeneias Slutningssang, hvor hun i höi lyrisk Begeistring selv anordner og beskriver den hele Offerhandling, bærer umiskjendeligt Spor af en Bestræbelse for ligesom at afrunde dette Stykkets skjöneste Parti og at lade det virke fuldt og uforstyrret, medens han ved en hel forskjellig Behandlingsmaade har betegnet den fölgende Del som en Art *hors d'oeuvre*. Thi at Stykket ikke virkelig har kunnet ende her og at Digteren aldrig for Alvor har havt dette til Hensigt, ansee vi for hævet over enhver Tvivl. Vi ville i denne Hensende just ikke lægge Vægt paa den Omstændighed, at Sagnet, der dog sikkert var alle Tilskuerne bekjendt, ender med Iphigeneias Befrielse. Den derfor tilgrundliggende Tanke, at give Menneskeofferets Afskaffelse guddommelig Stadfæstelse, bliver dog i ethvert Tilfælde et aldeles underordnet Moment i Dramaet, selv om hun ogsaa der frelses. Kun saa Meget maatte man fordre af Digteren, at han lod Afvigelsen træde saa tydeligt frem, at ingen Tvivl om Udfaldet af Offerhandlingen og Iphigeneias Skjæbne lodes tilbage hos Tilskuerne. Denne Fordring vilde han imidlertid, hvis Stykket endte her, ikke ganske have opfyldt.

Thi medens de ifølge Iphigeneias sidste Yttringer til Moderen, som ogsaa ifølge hendes og Chorets Slutningssange, maatte antage, at Offringen virkelig vilde gaae for sig, høre de dog paa den anden Side Achilleus yttre Tvivl om, at hun i det afgjørende Öieblik vil blive sin Beslutning tro; hvorfor skulde de da ikke selv kunne nære samme Tvivl, tilmed da de af Sagnet vide, at hun bliver frelst? Men sæt ogsaa at de uberörte af nogensomhelst Tvivl antage, at hun virkelig bliver offret, er da Fordringen til et Kunstværk fyldestgjort ved denne Slutning? Som Dramaets sædelige Grundtanke har man angivet det Almindelige Seir over det Personlige, Statens over Individet, Ideens over Timeligheden. Dette er nu virkelig ogsaa den Tanke, der ligger tilgrund — rigtignok ikke for Dramaet i det Hele, men — for Iphigeneias Selvopoffrelse; men et andet Spørgsmaal bliver det, om den nu ogsaa af Digteren er saaledes udfört, at han derved kan blive staaende, og om det sædelige Princip er skeet saaledes fyldest, at Tilskuerne modtage det velgjørende Indtryk af en virkelig Forsoning mellem de stridende Magter, mellem den menneskelige Frihed paa den ene Side og Skjæbnens Nödvendighed paa den anden. Og herpaa maa aabenbart gives et benægtende Svar. Thi vel er Iphigeneias Död nödvendig for Togets Iværksættelse, altsaa for Ideens Seir, men efter den hele Fremstilling er den kun bleven det enten ved Skjæbnens d. v. s. Artemis's Uretfærdighed eller ved Kalchas's Opspind og Hærens Forblindelse, og disse blive da i Virkeligheden de seirende Magter, for hvilke hun falder som Offer. De personlige Fölelser, Fader- og Moderkjærligheden og Datterens Kjærlighed til Forældrene og til Livet selv ere först fremstillede med stor poetisk Kraft og i deres

fulde Berettigelse, derpaa som underordnede Ideen; men for denne vilde de nu kun offres indirecte og i fjernere Forstand, nærmest derimod for Skjæbnens Uretfærdighed eller Menneskenes Slethed. Vi indrømme, at den tragiske Conflict i flere af Euripides's Stykker ikke løses ved nogen sand Forsoning, men kun ved en Slags resigneret Hengivelse i Skjæbnens Villie, men i intet af dem findes dog en saa skjærende Misklang, som den, her i det antagne Tilfælde vilde efterlades. Og denne er ikke blot tilstede for den dybere Reflexion eller skarpt prøvende Kritik, men tværtimod paa det Stærkeste fremhævet af Digteren selv. I samme Öieblik Choret har hørt Iphigeniea udtale sin Beslutning, ytrer det: „Ædel er din Beslutning, men paa Skjæbnens og Gudindens Side er der Synd^{*)}“, og det samme Indtryk har hendes Ord uden Tvivl gjort paa enhver tænksom Tilhörer. Og Iphigenieas egne Ord til Faderen, da han i forblommede Udtryk antyder sin Hensigt at ofre hende: „Med det samme du bringer Guderne dit Offer, bør du tillige vise dig som en god Fader mod din Datter — antyde de ikke, skjönt af hende udtalte i barnlig Naivetet og i en ganske anden Betydning, saa klart og tydeligt som vel muligt, hvorledes Digteren vil have Forholdet mellem de personlige Følelser og Pligten mod Guderne og Staten opfattet, — at han ikke vil, at hine skulle ophæves af denne, men tværtimod være i Enighed med den? Med en Misklang som denne vilde neppe noget nyere Drama kunne ende^{*)}“, skjönt her

*) I Originalen (V. 1401 fg.): τὸ μὲν σόν, ὃ ῥεῦνι, γενναίως ἔχει τὸ τῆς τύχης δὲ καὶ τὸ τῆς θεοῦ νοσεῖ.

**) A. W. Schlegels Paastand (Vorles. über dram. Kunst und Litter. Th. I. S. 110): „Die poetische Gerechtigkeit ist gar nicht zum Wesen einer guten Tragödie unerlässlich; diese darf mit dem Leiden des Rechtschaffnen und dem Triumph des Lasterhaften

Udsigten til en forklaret Tilværelse hinsides Döden ganske anderledes er istand til at jevne Dissonantserne, meget mindre en antik Tragoedie.

Digterens Hensigt er altsaa ingenglunde at fremstille det Personlige som en aldeles uberettiget Magt overfor det Almindelige, men tvertimod at gjenoprette den mellem begge Magter forstyrrede Ligevægt. Med andre Ord: Iphigeneia maa frelses; — men hvorledes og af hvem? ved et Underværk af Artemis eller ved Magt eller List af Achilleus? — Vore Læsere ville maaskee undres over at vi, efter at have besvaret det første Spørgsmaal paa den nylig anførte Maade, kunne opkaste dette andet Spørgsmaal, — kunne reise Tvivl om det, hvorom der, saafremt Stykkets Grundtanke og Handlingens Udvikling er rigtigt opfattet, synes ikke at burde være Tvivl. Thi at disse to Lösninger af Knuden ere hinanden stik modsatte, er indlysende. Er det virkelig Artemis, der har krævet Offeret, da er hun jo aabenbart ogsaa den Eneste, der kan eftergive det og bringe Frelse; er derimod Oraklet kun et Opspind af Kalchas, da vedkommer det ikke Artemis; den hele Handling er da dragen ned i en ren menneskelig Sphære og maa finde sin Afgjørelse indenfor dennes Grændser; — Frelsen maa da komme fra Achilleus. Og dog, dersom nogen Læser endnu skulde være i Tvivl om, hvilken af de to Lösninger der er den rigtige, er det saa langt fra at vi tør beskyldte ham for Uopmærksomhed eller Tankeløshed, at vi i al Fald stærkt kunde fristes til at gjøre denne Beskyldning mod

schlieszen, wenn nur durch das Bewusstsein und die Aussicht in die Zukunft die Gleichgewicht hergestellt wird.“ — maa i al Fald stærkt begrændses.

den, der strax maatte være rede til at erklære den ene eller den anden Lösning for den ene rigtige.

Da det unægtelig ligger nærmest at antage, at Digteren i det omhandlede Punkt har fulgt Sagnet, ville vi først søge at besvare Spørgsmaalet fra Troens Standpunkt og fra dette prøve, hvorvidt Artemis ifølge Dramaets Anlæg bør eller i al Fald kan bevirke Iphigeneias Frelse.

Schiller har etsteds i Anmærkningerne til sin Oversættelse af Stykket gjort følgende Bemærkning: „Jeg forbigaaer hvad der kunde være at indvende imod Stykkets ved et Underværk bevirkede Opløsning. Overhovedet viser der sig hos denne Digter nu og da en paafaldende Modsigelse mellem den dramatiske Fabel og hans egen Moral eller hans Personers Anskuelse (Gesinnungen), — en Modsigelse, som man, saavidt jeg veed, endnu ikke har paataalt. Han forsmaaer ikke de eventyrligste Mirakel- og Gudehistorier; men hans Personer troe ikke paa deres Guder. Herpaa finder man talrige Exempler hos ham. Kan det være en Digter tilladt at indblande sine egne Anskuelse i Begivenheder, der stemme saa lidet overens med dem, og handler han ikke mod sin egen Interesse, naar han enten opklarer sine Tilskueres Forstand eller dog vækker Tvivl hos dem netop i det Öieblik, da han af deres Öine forlanger en mere end almindelig stærk Tro? Burde han ikke meget mere stræbe ved den nöieste Overensstemmelse mellem Anskuelse og Begivenheder at bevare Illusionen, der saa let forstyrres, og gjennem sine Personer uformærkt at meddele Tilskueren den Tro, der mangler ham.“ — At Iphigeneia frelses af Artemis, anseer han altsaa som givet, men mener derhos, at Tilskuerne ifølge de af Stykkets Personer udtalte Anskuelse maae antage, at ikke Ar-

temis, men kun Kalchas har fordret Iphigeneias Offring og at Gudindens Mellemkomst saaledes bliver umotiveret *).

- *) Det er Gruppens store — men rigtignok ogsaa eneste Fortjeneste at have paavist det Skjæve i Schillers Anskuelse og i en aandrig Fremstilling selv at have gennemført den modsatte. Kun Skade at han, idet han har seet Feilen i Schillers Ytring, ikke tillige har seet Sandheden i den. Hans egen Opfattelse af Stykkets Grundtanke er derved kun bleven halvsand, ja strengt taget neppe engang det. Hovedstedet hos ham (Ariadne S. 496) lyder saaledes: „Anfangs wird alle Schuld und die Ursache alles Elends auf Menelaos geworfen, dann auf Helena, zugleich auf die falsche Kunst der Wahrsager, dann von Seiten der Klytämnestra auf Agamemnon, dann auf den Zwang der Griechen, dann auf die Nothwendigkeit der Befreiung Griechenlands: wie aber diese Motive nach einander allmählig eintreten und sich ablösen, so wird immer die Fälschlichkeit des vorigen erwiesen und die Unschuld dessen, den man anklagte; zuletzt nachdem schon eingesehen worden, Griechenlands Heil und Ehre fordere solches, ja als Iphigeneia schon groszherzig dieser Nothwendigkeit sich fügen will, da bleibt nur noch einer ungerechtfertigt stehen, das Schicksal, die Gottheit, zuvörderst aber Artemis, die grausame, welche Menschenopfer begehrt. — — — Auch dies löst sich zuletzt. Jetzt sind die vielgescholtenen Seher herrlich gerechtfertigt und die Gottheit steht wieder mild, gnadenvoll und göttlich da: alles ist versöhnt, aber gereinigt, verklärt und gehoben durch den Schmerz, der durch die Seele ging.“ — Det er neppe rigtigt at stille „Sandsigernes falske Kunst“ i Række med de øvrige Motiver, men aabenbar Feil er det, naar Forholdet mellem de enkelte Motiver opfattes saaledes, at ethvert følgende skulde „bevise Usandheden af det foregaaende og den Anklagedes Uskyldighed.“ Det er vistnok sandt, at ethvert følgende Motiv ophæver det foregaaende, forsaavidt det indeholder Sandheden i en højere Form, men det foregaaende bliver derfor ikke usandt, ophører ikke at eksistere — af den simple Grund at det nu engang eksisterer. Naar Skylden først kastes paa Menelaos, fordi han fordrer Helene tilbage, derefter paa Helene fordi hun flygter bort med Paris, da ophæver det sidste Motiv forsaavidt det første, som dette slet ikke vilde eksistere, naar hint ikke var gaaet forud, men paa den anden Side vilde ogsaa det sidste være uden Betydning, naar det første ikke var kommet til. Dette er saa indlysende, at vi ikke skulde have nedskrevet det, naar vi ikke

Men han har herved ganske overseet den væsenlige Forskjel, der i denne Hensende finder Sted mellem Stykkets første og rigtignok længste Del og dets Slutning. Forfølge vi nemlig saavel de enkelte Personers som Chorets Udtalelser om det paagjældende Punkt gennem hele Stykket fra Begyndelsen til Enden, ville vi kunne paavise en successiv, efter en bestemt Plan gennemført Udvikling i deres Anskuelse heraf. I Agamemnons lange Replik til den gamle Slave, hvor han (V. 89) for første Gang omtaler Oraklet, skeer dette i Udtryk, der allerede maa vække Mistanke hos Tilhørerne om, at det er opdigtet af Kalchas. Tager vi Hensyn til den Rolle, Odysseus i Almindelighed spiller i de græske Tragoedier, kan det kun bestyrke denne Mistanke, at han foruden Menelaos strax efter nævnes som den eneste Medvider i Sagen. I Samtalen, der forefalder mellem Agamemnon og Menelaos, efterat denne har anholdt den gamle Slave med Brevet, omtales atter Oraklet af Menelaos (V. 358), og, skjönt han her har al Anledning til at gjøre dets guddommelige Oprindelse gjældende, hvis han selv antog en saadan, hedder det dog kun, at „Kalchas under Offring har befalet ($\epsilon\gamma\ \iota\epsilon\rho\omicron\iota\varsigma\ \epsilon\lambda\pi\epsilon$)“ Broderen at ofre sin Datter. I Forbindelse hermed staae nu de gjentagne skarpe Angreb paa Sandsigernes Kunst i Almindelighed og den haanlige Maade, hvorpaa den omtales,

i den her paaviste Misforstaaelse havde seet den egentlige Grund til den talentfulde Forfatters ensidige Opfattelse af Stykkets Idee. I et andet Forhold staaer unægtelig „Sandsigernes falske Kunst“ og Guddommens (α : Artemis's) Uretfærdighed til hinanden, da her det ene Motiv ligefrem udelukker det andet — har Artemis i sin Uretfærdighed fordret Offeret, er Sandsigernes Kunst ikke *falsk* sandt, og omvendt —, men netop derfor have de heller ikke deres Plads i Rækken af de øvrige Motiver.

först af Agamemnon*) og Menelaos (V. 519 fgg., hvor Menelaos endog raader til at rydde Kalchas af Veien og Agamemnon ikke har Andet at indvende derimod end at det ikke vil hjælpe), senere af Achilleus (V. 955 fgg.). Rigtignok benævnes Sandsagnet jevnligt „Gudesagnet (θέσφαθα),“ men dels har dette Udtryk neppe mere end Navneværdi, dels tilføies overalt „efter hvad Kalchas siger“. Heller ikke synes det rimeligt, at Agamemnon selv vilde stemple sin Beslutning at ofre Datteren som formastelig (τλήναι δεινά V. 98, hvilket Udtryk strax efter, V. 333, ogsaa af den gamle Slave bruges om den) og stridende mod al Lov og Pligt (ἄνομα καὶ δίκαια V. 399), naar han derved troede at opfylde Gudindens Villie. Ogsaa Choret betegner den (i Slutningen af 3die Stasimon) som ugudelig og lovstridig (τὸ ἄσεπτον og ἀνομία); men naar det strax efter kaster Skylden for den truende Ulykke paa „Gudernes φθόρος“, da bliver det uvist, om denne Klage gjælder Guderne i Almindelighed, fordi de ikke beskjerme den Uskyldige, eller om der allerede her sigtes til Artemis som den, der kræver Offeret. Derimod foregaaer der fra det Öieblik, da Agamemnon anden Gang har raadført sig med Kalchas, en aldeles tydelig betegnet Forandring i Personernes og endnu mere i Chorets Udtalelser om Oraklets Oprindelse, — en Forandring, der leder til at antage, at Digteren kun derfor har ladet Vantroen komme saa stærkt tilorde, for senere at vise den i dens Vildfarelse og saaledes gjennem Forholdenes Udvik-

*) Naar denne V. 746 fg. yttre, at han vil begive sig til Kalchas for at raadføre sig med ham om τὸ τῆς θεοῦ φίλον staaer dette Udtryk ikke i nogen Modsigelse med det Anførte, da det aabenbart kun betegner hvad Kalchas udgiver for at være Gudinden kjær.

ling nöde Menneskene til at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed. Allerede i sit Svar paa Klytaimnestras Bebreidelser yttre Agamemnon (V. 1268): „Argeierne ville dræbe baade mig og dig, dersom jeg vægrer mig ved at opfylde Gudindens Bud.“ I Iphigeneias strax derpaa følgende Klagesang hedder det (V. 1311): „Artemis tager mig som Indvielsesoffer for Toget mod Ilion“*), og senere (V. 1395), hvor hun forkynder sin Beslutning at döe frivilligt: „dersom Artemis fordrer min Död, skal jeg da modsætte mig?“ Kort efter (V. 1404) yttre Choret de ovenfor anførte Ord: „din Beslutning er ædel, Pige; men paa Gudindens Side er der Synd,“ og Achilleus roser hende (V. 1409), fordi hun har opgivet „at kæmpe mod Gudinden (τὸ θεομαχεῖν).“ At heller ikke Klytaimnestra længer vover at ytre Tvivl, maa man slutte af hendes Taushed herom i Afskedssamtalen med Datteren. Endelig hedder det tilallersidst i Chorets Slutningssang: „Lader os anraabe Artemis, den höie Gudinde, hvis Lyster Menneskeoffre.“ Med disse Udtalelser er det da saa langt fra at Artemis's Mellekomst er i Strid, at de tvertimod med Nödvendighed synes at fordre den. Thi er det virkelig hende, der af Nid eller Blodtörst fordrer Offeret, kan ogsaa hun alene eftergive det og derved retfærdiggjøre sig selv.

Men er ikke Achilleus's hele Optræden, hans gjentagne Löfte om Hjælp og Skildringen af hans Charakter i Strid med denne Oplösning? — Ogsaa her ville vi lade Schil-

*) Dog betegner hun endnu kort efter (V. 1319) Faderens Beslutning som ugudelig: *διόλλυμαι σφαγαῖσιν ἀνοσίσοισιν ἀνοσίον πατρός.*

lers Ord tjene til Udgangspunkt for vor Betragtning. Paa det ovenanførte Sted ytrer han sig saaledes herom: „Ved Achilleus's Charakter er man i Tvivl, om man skal dadle eller beundre den, — ikke just fordi han i Sammenligning med den Racineske Achilleus mangler Galanteri og Sentimentalitet: den franske Achilleus er Iphigeneias Elsker, hvilket hin ikke er (?) og ikke skal være; denne smaalige, egenyttige Lidenskab vilde lidet stemme med det græske Stykkes höie Alvor og vigtige Interesse. Havde Achilleus virkelig overbevist sig om at Grækenlands Vel krævede dette Offer, da var det i sin Orden, at han, hvormeget han end beundrede og beklagede hende, dog lod hende döe. Ogsaa han er ikke blot Græker, men en höi Aand, der snarere betragter denne Skjæbne med Misundelse end med Frygt; men Euripides berøver ham selv dette Forsvar, idet han lægger ham Foragt for Oraklet eller i det Mindste Mistro til Præsten, der har forkyndt det, i Munden, og selv hans Tilbud at frelse Iphigeneia beviser hans Ringeagt for Oraklet; thi hvorledes kunde han sætte sig op imod det, der er ham helligt? Men naar det Hellige falder bort, kan han i hende ikke see Andet end et Offer for Magten og præstelige Intriguer, og kan da den höihjertede Gudesön endnu forholde sig saa roligt derved? Maa han ikke, om hun end i taabelig Fanatisme selv vil styrte sig i Döden, snarere med Magt hindre hende deri end tillade hende at blive et Offer for sin Forblindelse? Man opfatte det altsaa som man vil: enten er hans Forsög at frelse hende taabeligt eller hans senere Passivitet utilgivelig; inconseqvnt bliver hans Adfærd i ethvert Tilfælde.“ Ogsaa her har Schiller overseet den Udvikling og Forandring, der er foregaaet med Charakteren gennem Stykkets Handling og dadlet som

Inconsequents hvad der fra Digterens Side er velberegnet Kunst*). Med samme Ret — eller Uret — kunde man erklære enhver af de andre Hovedcharakterer for inconsequent; thi ikke en eneste af dem er ved Stykkets Ende den samme som den var fra Begyndelsen. Men, forunderligt nok, medens Aristoteles**) har fremsat den selv samme Indvending mod Iphigeneias Charakter, har Schiller her seet det Rette og erklæret „Overgangen fra det Ene til det Andet“ for et af Stykkets allerskjønneste Træk. Hvorledes Digteren iøvrigt vil have Achilleus's Charakter opfattet og i hvad Forhold han har stillet den til Stykkets Grundtanke, vil først vise sig ret klart ved at sammenstille ham med Stykkets øvrige Hovedpersoner og betragte enhver af dem i Forhold til de Magter, der frembringe den tragiske Konflikt.

Menelaos, med hvem vi ville gjøre Begyndelsen, sætter Krigens Formaal alene i at vinde Helene tilbage og kun

*) I et Brev til Goethe (3die Bd. S. 52), bemærker Schiller om Charaktertegningen i den antike Tragoedie i Almindelighed: „Es ist mir aufgefallen, dass die Charaktere des Griechischen Trauerspiels mehr oder weniger idealische Masken und keine eigentliche Individuen sind —. So ist z. B. Ulysses im Ajax und im Philoktet offenbar nur das Ideal der listigen, über ihre Mittel nie verlegenen engherzigen Klugheit; so ist Kreon in Oedip und in der Antigone bloss die kalte Königswürde. Man kommt mit solchen Charakteren in der Tragoedie offenbar viel besser aus, sie exponiren sich geschwinder, und ihre Züge sind permanentere und fester. Die Wahrheit leidet dadurch nicht, weil sie blossen logischen Wesen ebenso entgegengesetzt sind als blossen Individuen.“ — Denne Skildring passer fortreffelig paa Aischylos's Charakterer, mindre derimod paa Sophokles's, allermindest paa Euripides's.

*) Poët. Cap. 15: τοῦ δὲ ἀνωμάλου (παράδειγμα ἔστιν) ἢ ἐν Ἀλλίδι Ἰφιγένεια οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἢ ἰκετεύουσα τῇ ὑστέρα.

for at understøtte denne sin personlige Interesse giver han den Udsende af tillige at være Fædrelandets (V. 370 fgg.). I Begyndelsen fordrer han nu, at Broderen for hint FormaaIs Opnaaelse skal ofre sin Datter, men i Stykkets og hans egen videre Udvikling seirer en bedre Følelse over den egenkjærlige Betragtning; han bliver greben af Medlidenhed med Broderen i hans Sorg og raader nu selv til hellere at opgive hele Toget end at ofre Iphigeneia. Videre kommer han ikke end at det Personlige hos ham seirer over Almenvellet, hvis Betydning han ikke har fattet. Paa det Standpunkt, hvormed han ender, staaer Agamemnon allerede ved Stykkets Begyndelse. Heller ikke han seer noget høiere Formaal for Krigen end det angivne og vil ikke herfor ofre sin Datter; kun den sørgelige Nødvendighed (*τάρναγκαία, δαίμων, τύχη*) bringer ham senere til at beslutte hendes Død. Ved Samtalen med Kalchas bliver denne Nødvendighed ham kun mere indlysende; ogsaa indseer han nu, at det gjælder noget Mere end at vinde Helene tilbage, at det er Fædrelandets Frihed og Ære, hvorfor der kæmpes; men selv deler han ikke den almindelige Begeistring (V. 12 64); med Resignation böier han sig for hvad han anseer for Pligt, men hans eget Hjerter vidner imod ham. En kraftfuldere Talsmand har Personlighedens Sag vundet i Klytaimnestra. Moderkjærligheden gaaer hende fremfor Alt, over den erkjender hun ingen høiere Lov. Vel foregaaer der ogsaa i hendes Charakter en Udvikling: fra Begyndelsen seer heller ikke hun andet Formaal for Krigen end at skaffe Menelaos Helene tilbage, men efterhaanden aabnes hendes Blik for dens høiere Betydning. Ledet af en rigtig psykologisk Takt har Digteren ikke ved nogen ligefrem Udtalelse ladet hende vedkjende

sig sin forandrede Anskuelse — dette vilde stride mod hendes stolte og myndige Charakter —; men hun nægter ikke længer, at Agamemnon har andre Pligter end dem imod sin Familie (V. 1195); ikke ved et Ord forsøger hun at bestride Datterens Opfattelse af Togets Betydning eller fra denne Side at gjøre hende vaklende i sin Beslutning; kun derpaa staaer hun ligesaa fast nu som før, at Intet kan gjøre hendes Barns Offring til Pligt. Hos Iphigeneia møde vi først den barnlige Kjærlighed og Kjærligheden til Livet selv i sin reneste og skjønneste Skikkelse; Krigen og „Menelaos's Nød“ ønsker hun aldrig havde været, fordi hun for dens Skyld skal savne sin Fader i Hjemmet (V. 658). Senere see vi hende hæve sig til den høieste Begeistring for Fædrelandets Sag og at besegle sin Troskab imod den med Selvopoffrelse. Her ere da begge Magter, det Personlige og det Almindelige, i fuldeste Maal tilstede, — men endnu uforsonede; hint maa offres for dette, Achilleus slutter Rækken; af ham skulde altsaa Forsoningen fuldbyrdes. Men er han end af Digteren fremstillet som Ideal, bliver han dog kun Forbilledet for menneskelig Fuldkommenhed. Fra Troens Standpunkt kunne vi altsaa sige forud, at Forsoningen heller ikke af ham kan bringes istand videre end som Tanke, Önske, Forsæt; dens virkelige Fuldbyrdelse maa forbeholdes en høiere Magt. Og dette stemmer nu fuldkomment med Digterens Fremstilling af hans Charakter og dens Udvikling gennem Dramaets Begivenheder. Begeistret for alt Ædelt og Stort har han dog tillige at kæmpe med stærke Lidenskaber, der ved enhver Leilighed true med at bryde frem. I Iphigeneias stille, livsglade Pigesjæl var Alt Fred og Harmoni, indtil Livet udenfra greb forstyrrende ind i hendes Tilværelse, men derved

ogsaa vakte den slumrende Bevidsthed og sædelige Kraft; i Achilleus's mandige Sjæl röre sig Livets dybere Kræfter, stundom i Gjæring og Kamp; dog Cheiron har givet ham Midlet til at seire over Lidenskaben, har udrustet ham med *γνώμη* og *σωφροσύνη*. Allerede i sin første Optræden lægger han paa een Gang sin varme Iver for Togets Fremgang og paa den anden Side sin Utaalmodighed og Heflighed for Dagen. Han kommer for at klage over det lange Ophold i Aulis, altsaa over den Hindring for Toget, hvis Fjernelse han selv kort efter maa söge at hindre. Da han derpaa under Samtalen med Klytaimnestra af den gamle Slave erfarer, hvorledes Agamemnon har misbrugt hans Navn, og af hende bliver kaldt til Hjælp, lover han vel gjentagne Gange ved Alt, hvad helligt er ham, at ville frelse Iphigeneia, ja slutter sin Tale (V. 973) med at forkynde, at, om han end ikke er den mægtige Gud, som Klytaimnestra antager ham for, skal han dog ved denne Leilighed i Gjærningen vise sig for hende som en Gud; men hvorledes vi fra Troens Standpunkt have at opfatte disse store Ord, er da ikke tvivlsomt: han formaster sig til at ville spille Guddømmens Rolle og lader os ligesom Klytaimnestra troe, at han er den, fra hvem Frelsen skal komme, kun for senere at give desto klarere Bevis paa den höieste menneskelige Krafts Afmagt. Og at han snart selv vil komme til Erkjendelse af sin Overilelse og sit Overgreb, derpaa indeholde hans egne Ord allerede umiskjendelige Fingerpeg: han anmelder sig som den, der veed at lade Besindigheden raade overalt, hvor den bör raade, og dog lader han sig i samme Öieblik henrive af Lidenskaben og truer med at lade Sværdet dömmе. Hans Löfte om Frelse er i Grunden kun fremkaldt af saaret Stolthed, og endnu medens han befinder

sig paa Lidenskabens høieste Punkt, indrømmer han (V. 960 fg.), at, dersom Agamemnon blot iforveien havde udbedt sig hans Tilladelse til at benytte hans Navn for at hidlokke Iphigeneia, vilde han have offret hende for Fædrelandets Sag, saafremt han erkjendte det for nödvendigt: hvad om han nu snart maa erkjende denne Nödvendighed? Er det ikke det Samme som at indrømme, at han i Agamemnons Sted vilde have handlet ligesaa? — Han truer Kalchas med at hans Sandsagn skal komme ham dyrt til at staae og haaner hans Kunst*) (V. 955); men han indrømmer dog, at Spaamændene undertiden træffe Sandheden og hans Ord indeholde ingen ligefrem Benægtelse af at dette her er Tilfældet, — at det virkelig er Gudindens Villie, Kalchas har forkyndt. Vistnok er det en hel anden Tone, hel andre Anskuelser, der gaae igjennem hans Tale, da han anden Gang træder op, men aldrig kunde en forandret Stemning være omhyggeligere og fuldstændigere motiveret. Oraklet er imidlertid blevet bekjendt i Hæren, der med Hefthighed fordrer dets Opfyldelse; forgjæves har Achilleus

*) At saa stærke Angreb paa Mantiken turde lade sig høre fra den atheniske Skueplads, finder sin Forklaring i de daværende Tidsforhold. Stykket synes at være opført i Aaret 406, nogle Maaneder efter Euripides's Död. Det maa altsaa være skrevet ikke mange Aar efter Athenernes mislykkede Tog til Sikilien. Ved Udrustningen af dette havde de omhyggeligt iagttaget alle Mantikens Forskrifter, ja endog medtaget tolv Sandsigere for stadigt at kunne benytte deres Raad. Da derfor Efterretningen om Nederlaget indløb, kom Sandsigerne ikke blot i Miscredit, men vare ogsaa i lang Tid almindelig Gjenstand for Ringeagt og Haan. Ὠργίζοντο δὲ καὶ τοῖς χρησμολόγοις τε καὶ μάντεσι καὶ ὅποσοι τι τότε ἀπτοῖς θειάσαντες ἐπήλπισαν ὡς λήψονται Σικελίαν. Thukyd. VIII. 1. Smlg. K. O. Müllers Gesch. der griech. Liter. 2 Bd. S. 170, N. 2.

søgt at styre Gemytterne tilrette og at afværge Ulykken, der med hvert Öieblik rykker Iphigeneia nærmere. Nödvendigheden af hendes Offring er indlysende; dog lover han atter at frelse hende, — lover det ikke som för af krænket Stolthed og i Lidenskab, men af Pligtfölelse, for ikke at bryde sit Ord, og med klar Bevidsthed om Vanskeligheden af at holde det. Og da nu Iphigeneia ikke vil tillade ham for hendes Skyld at udsætte sit Liv for ny Fare, men udtaler sin heltemodige Beslutning at döe frivilligt, da föler Achilles sig paa een Gang greben af Beundring og Kjærlighed: „skjönt har du talt,“ siger han, „thi du har opgivet Kampen mod Guderne, der ere stærkere end du;“ han erkjender altsaa — det maa enhver troende Tilhörer antage —, at hendes Offring er Gudindens Villie. Endnu engang tilbyder han at frelse hende, dersom hun skulde fortryde sin Beslutning og selv ønske hans Hjælp; men at hun i det afgjørende Öieblik vil blive sin Beslutning tro og ligesaa lidt da som nu vil modtage hans Tilbud, maae vi nødvendigvis antage, saafremt vi ikke selv ville forstyrre os Indtrykket af den foregaaende Scenes Skjönhed. Og nu spørge vi: Kan Achilles's Optræden med Rette siges at være i Strid med Artemis's Mellemkomst, og er hans Charakter virkelig saa inconsequent og fortegnet som Schiller har ment? Vi kunde fristes til at tvivle om at Schiller vilde have tegnet den bedre.

Hermed kunde da Spørgsmaalet om Artemis eller Achilles ansees for besvaret. Hvor meget end de af Stykkets Personer og navnlig Achilles fra först af udtalte religiøse Anskuelser kunde synes at stride imod den antagne Lösning, har det dog ved nærmere Betragtning vist sig, at netop disse allermest tjene til Opnaaelsen af Digterens Formaal,

— til Troens Forherligelse. Og dog har der maaskee sid-
det en og anden vantro Tilskuer i det atheniske Skuespil-
hus, der ikke har fölt sig overbevist; ja maaskee gives der
endnu en og anden vantro Læser, der nærer Tvivl om Re-
sultatets Rigtighed. Men saa omhyggeligt er Traaden slyn-
get i dette Dramas fine Væv, at ikke en eneste Lykke er
at opdage; kunde hin vantro Kritiker finde en saadan, ja
da var det vistnok let at optrevle det Hele; thi saa Meget
er vist: afbrudt er Traaden ikke. Dog maaskee kunde
det lykkes. Lad os da for et Öieblik betragte Spørgs-
maalet fra det modsatte, — fra Vantroens Standpunkt, og
derfra anstille Forsöget.

Vi begynde med et Punkt, som vi allerede för have
berört, og som endnu bestandigt forekommer os, om ikke
svagt, saa dog paafaldende: Agamemnon har ingen fore-
gaaende Bröde begaaet, der kunde paadrage ham Gudindens
Vrede. Hvorfor er Digteren heri afveget fra Sagnet? Hvor-
for har han, naar det dog fra först af var hans Hensigt at
lade Frelsen saavel som Offerbudet udgaae fra Gudinden, —
hvorfor har han da berövet Stykkets Fabel dette ethiske
Stöttepunkt? — Dog, vi vidste det forud, Svaret ligger vor
troende Modstander nær: Abraham, siger han, havde jo
heller ikke begaaet nogen Bröde imod Jehova, da denne
böd ham at offre sin eneste Sön; det skete, forat hans
Tro skulde prøves. Vel er det sandt — vedbliver han —,
at Stykkets egentlige Tyngdepunkt ikke, som den jödiske
Fortællings, ligger i det Religieuse; men dette er dog som
en Islæt overalt slynget igjennem den dramatiske Væv og
paa det Nöieste sammenknyttet med Stykkets sædelige eller,
nöiagtigere, politisk-sædelige Grundtanke. Almenvellet og
Gudebudet falde sammen paa den ene Side, ligesom de
personlige Interesser og Fornægtelsen af Sandsagnets gud-

dommelige Oprindelse paa den anden Side, og frembringe tilsammen den tragiske Conflict. Agamemnon vil offre sin Datter og denne sit Liv for Nöd v e n d i g h e d e n, der vel nærmest fremgaaer af de i Dramaet indeholdte menneskelige Forhold (Almenvellet), men dog tillige gjennem Sandsagnet har modtaget en religiøs Form og nu nøiere bestemmes snart som den guddommelige Nid eller Ondskab (*φθόρος θεῶν**), V. 1097), snart som den guddommelige Forførelse (*ἄτη*, V. 137; *δαίμων*, V. 444), tilsidst som den blodtørstige Gudinde. Her er nu ikke og skal ikke være Tale om nogen Brøde fra Agamemnons Side; Begrebet Synd i christelig Forstand er ligesaa fremmed for den Form af den religiøse Bevidsthed, hvormed vi her have at gjøre, som Modsetningen dertil: Helligheden og den guddommelige Retfærdighed. Artemis er uretfærdig; hun fordrer, at han, den Uskyldige, skal begaae en blodig Misgjerning: deri bestaaer jo netop Prøven, og kun for at hendes Retfærdiggjørelse senere skal fremtræde med desto stærkere Virkning og den guddommelige Naade vise sig i sin Herligheds fulde Glands, har Digteren fremstillet hendes Uretfærdighed og Misgjerningens Storhed med saa stærke Farver. — Saavidt fra Troens Side. Hvad vi tilsigtede med vort Spørgsmaal, — en ren og klar Udtalelse af den for kun antydede Grundtanke og dens Conseqventser, have vi opnaaet. Vi indrømme nu fra vor Side, at Digteren fra dette Standpunkt ikke behøvede, ja ikke engang burde eller kunde motivere Oraklet ved nogen af Agamemnon begaaet Brøde. Men et

*) Om Herodots bekjendte Udsagn: *φθορεθὸν τὸ θεῶν* Hoffmeister, „Sittlich — religiöse Lebensansicht des Herodotos,“ og om det Dæmoniske og Sataniske i de græske Guder: Nägelsbach, Homer. Theol. S. 67.

Spørgsmaal bliver det dog endnu, om dette Standpunkt ogsaa virkelig er Digterens, — den samme Digters, der lader Klytaimnestra sige til Achilleus: „er der Guder til, vil dit ædle Forehavende blive lønnet med Held; er der ingen, hvorfor skulle vi da plage os selv (ved nemlig at bekymre os om det foregivne Gudebud),“ og altsaa igrunnen erklærer „uretfærdige Guder“ for en *contradictio in adjecto* *), — eller som lader Klytaimnestra forestille Agamemnon, at han aldrig mere vil kunne henvende sig til Guderne i Bön, naar han myrder sit eget Barn d. v. s. opfylder Guddommens Villie. Han lader sine Personer yttre Tvivl om Oraklets Hellighed, for, siges der, at de siden skulle erkjende deres Vildfarelse og böie sig desto dybere i Troens Ydmyghed; men hvad er da senere skeet, der motiverer deres Omvendelse, der har kunnet fjerne deres Tvivl og Vantro? — Dog, i en vis Forstand har Digteren virkelig motiveret Gudebudet, men rigtignok paa en Maade, der ikke er skikket til enten at vække eller at styrke Troen paa dets Hellighed. Vor Modstander forfulgte nylig Vantroens og Troens Udtalelser gjennem hele Stykket, fra dets Begyndelse til dets Ende; vi ville nu foretage den modsatte Bevægelse, idet vi søge at føre baade Oraklet selv og de om dets Hellighed udtalte Anskuelse tilbage til deres første Udspring. Kan Nogen da forlange en tydeligere, Forstanden mere tilfredsstillende, Forklaring, end den, Digteren selv gjennem sine Personers Mund giver os: Agamemnon har virkelig forsyndet sig, dog ikke imod Gudinden, men imod Menneskene. Han har søgt Feltherreposten ikke af Interesse for Fædrelandets Sag, men for at

*) Smlg. Eurip. Belleroph. fr. 23: *εἰ θεοί τι δρωῶσιν αἰσχρόν, οὐκ εἰσὶν θεοί.*

tilfredsstille sin Ærgjerrighed; ved paataget Venlighed og krybende Væsen er det lykkedes ham at vinde Hobens Stemmer for sig; dog aldrig saasnart har han naaet sine Önskers Maal, för hans hyklede Nedladenhed forsvandler sig til utaaleligt Hovmod; Toget selv bekymrer ham kun lidet; hans Undergivne kunne neppe engang faae ham i Tale; han lever kun for sig selv og offerer Fædrelandets Sag for sin Egenkjærlighed og Forfængelighed. Allerede herved har han paadraget sig Hærens Uvillie og Misfornöielse. Efter Ankomsten til Aulis stöde Uheld til; Vinden er ikke heldig for Overfarten, men han benytter heller ikke de enkelte gunstige Öieblikke og forlænger Opholdet uden Nödvendighed. Hærens Misfornöielse gaaer nu saa vidt, at den truer med at oplöse sig og vende hjem. Om det dengang virkelig ikke har været muligt at löbe ud med Flaaden eller om Agamemnon ikke har anseet dette för tilstrækkeligt til at gjenvinde Folkenes Hengivenhed, angives ikke; det hedder kun, at han af Frygt for at miste sin Stilling som Overanförer og den Hæder, han ventede sig af Toget, tyede til Menelaos om Raad. Efter hans og maaskee Odysseus's Tilskyndelse adspörges Kalchas. Denne, hvem det er klart, at den sande Grund til Sagernes ulykkelige Stilling er at söge i Agamemnons Egenkjærlighed og Hovmod, er længe i Forlegenhed for hvad han skal svare. Han indseer, at Agamemnon kun ved et storartet og smerteligt Offer kan vise Hæren, at han sætter Almenvellet over sin egen Interesse, og gjenvinde sin tabte Agtelse, men han frygter for at bedröve eller fortörne ham ved at udtale, hvori Offeret skal bestaae. Endelig forkynder han, at Agamemnon maa offre sin Datter Iphigeneia til Artemis, Stedets Gudinde, som dyrkedes der ved Menneskeoffere. — Dette er Sand-

sagnets Tilblivelse, saaledes som Menelaos fremstiller den (V. 337 fgg.) i det Öieblik, han allermest har Anledning til at gjøre dets guddommelige Oprindelse gjældende, og i Stykkets videre Gang forefalder Intet, der kunde lede til en anden Opfattelse. Artemis har altsaa ingen Del i Oraklet, og ligesaa lidt som hun har fordret Iphigeneias Död, kan hun frelse hende fra Döden. Den hele Handling er draget ned i Kredsen af de rent menneskelige Forhold og kan kun indenfor denne finde sin Lösning*).

Men komme Stykkets Personer dog ikke mod Slutningen til Overbevisning om Oraklets Ægthed, og maae ikke deres senere Udtalelser lede Tilhörerne eller Læserne til samme Overbevisning? — Foruden Choret ere de eneste af Personerne, om hvis Yttringer her er Tale, Agamemnon, Iphigeneia og Achilleus. Agamemnons Udtalelse i denne Retning indskrænker sig nu til at han i Svaret til Klytaimnestra (V. 1268) ytrer: „Argeierne ville myrde baade mig og eder, dersom jeg ikke opfylder Gudebudet (*θέσφατα*).“ Det er naturligt, at han i dette Öieblik overfor Klytaimnestra ikke vil eller tör röbe Tvivl om Oraklets Ægthed; men at han ved Udtrykket *θέσφατα* i Virkeligheden kun mener hvad der udgives og af Argeierne ansees for

*) „Müsste man nicht annehmen, dass Euripides, als aufgeklärter Philosoph, Gefallen daran gefunden den Athenern die Thorheit vieler geglaubter und heilig gehaltener Ueberlieferungen darzuthun, so müsste man sich wundern, wie er durchaus an den mythischen Gegenständen festhielt und nicht Säjets von eigener Erfindung an ihre Stelle zu setzen suchte — Sicher ist, dass dem Euripides die mythologischen Ueberlieferungen nur das Substrat sind, die Grundlage, auf die er mit groszer Freiheit und Willkühr seine Sittengemälde aufträgt.“ K. O. Müller, Gesch. der gr. Litter. Bd. 2, S. 144.

at være Gudindens Bud, maa man nödvendigvis antage baade efter hans egne og de andre Personers tidligere Udtalelser. — Hos Iphigeneia skulde man ifölge hendes barnlige, naive Charakter mere end hos nogen af de övrige Personer vente at finde en enfoldig, af ingensomhelst Tvivl anfægtet Tro, navnlig i det Öieblik, hun beslutter sig til frivilligt at döe og efterat Beslutningen er fattet; og dog yttre hun (V. 1395), hvor hun angiver, hvad der har bestemt hende til sin Selvopoffrelse, kun: „dersom Artemis forlanger mit Liv,“ og ligesaa i hendes strax efter fölgende Replik til Achilleus (V. 1421): „lad mig frelse Hellas, dersom det staaer i min Magt,“ og endelig i hendes Slutningssang til Choret (V. 1484): „dandser til Ære for Artemis, at jeg, dersom det saa bör sig, ved mit Offerblod kan opfylde Gudebudet.“ I disse Yttringer indeholdes nu ligesaa lidt nogen ubetinget Tro paa Oraklets guddommelige Oprindelse, som en saadan tör udledes af hendes ovenfor anförte Ord af Klagesangen: „Artemis tager mig som Indvielsesoffer for Toget mod Ilion,“ selv om denne Linie virkelig indeholder Iphigeneias Ord, hvilket ingenlunde er hævet over al Tvivl*). — At derimod Choret antager, at det er Artemis selv, der gjennem Kalchas har krævet Offeret og at Ulykkens sande Grund er at söge i hendes Uretfærdighed, derom kan der ifölge de to anförte Steder (V. 1404 og 1525) ikke være Tvivl. Det vil erindres, at Choret

*) I Haandskrifterne læses: *προθυμά σ' ἔλαβεν Ἀρτεμις πρὸς Ἴλιον*, ikke som Iphigeneias, men som Chorets Ord. Nyere Udgivere (dog ikke Firnhaber) have paa forskjellige Maader sögt at emendere Ordene saaledes, at de passede for Iphigeneia. I ethvert Fald er Stedet altfor usikkert, til at nogen Slutning med Hensyn til det omhandlede Punkt deraf kan uddrages.

bestaaer af unge Qvinder fra det skraas over for Aulis og i ringe Afstand derfra beliggende Chalkis. At det i Aulis er Skik at bringe Artemis Menneskeoffere, er dem en velbekjendt Sag; fra Hjemmet medbringe de Troen paa den blodtørstige Gudinde, der dyrkes hinsides Sundet, og Tanken om hendes Dyrkelse er nyligt bleven levende hos dem, da de paa Veien til Leiren kom igjennem hendes Offerlund (*πολύθυτον ἄλσος*, V. 185); nu have de hört Oraklet om Iphigeneias Offering og været Vidner til Alt, hvad der i den Anledning er foregaaet; intet Under derfor, at de, uden at agte paa de Yttringer af Tvivl, som Stykkets Personer have ladet falde, i god Tro ansee Oraklet for en Udtalelse af Gudindens egen Villie. Men er denne Anskuelse ogsaa Digterens, eller rettere, er det den, han har til Hensigt at bibringe Tilskuerne? Fra vort nærværende Standpunkt maae vi antage, at han kun har villet vise, hvorledes alle de, der, ligesom Choret, leve i den umiddelbare Tro, opfatte Sagen; at den i Virkeligheden forholder sig anderledes, har han tydelig nok betegnet for enhver oplyst og opmærksom Tilskuer, og til disses d. v. s. vor Opfattelse maa Knudens Lösning fornuftigvis svare. Med andre Ord: vi kunne ikke ansee Chorets Tro paa Oraklets Hellighed for tilstrækkelig til at motivere Artemis's Mellemkomst.

Hvad endelig Achilleus angaaer, da følger det allerede af den Fremstilling, vor Modstander har givet af hans Charakter og dens Plads i de dramatiske Charakterers Række, at, saafremt Iphigeneia skal frelses ved menneskelig Kraft, kan det kun skee ved ham. Vi behöve altsaa ikke her yderligere at paavise, hvorledes hele hans Optræden og Tale ved det første Möde med Klytaimnestra er anlagt paa at indgive Tilskuerne, ligesom hende, Haab om, at han af

Skjæbnen eller Digteren er udseet til Iphigeneias Frelser, — et Haab, der bestyrkes ved den følgende Chorsang, hvor Digteren lader Apollon og Muserne ved Peleus's Bryllup forkynde det herlige Barns Fødsel (*μέγα φῶς γεννάσεις*, V. 1063) og synge hans Pris. At Maaden, hvorpaa han første Gang lover sin Hjælp, er væsenlig forskjellig fra den, hvorpaa han senere gjen-tager Løftet, skal ikke nægtes; men det er saa langt fra at vi heri finde nogen Grund til at opgive vor tidligere Formodning, at vi meget mere finde den bestyrket. Ogsaa i denne Hensende kunne vi støtte os til vor troende Modstanders egen Fremstilling. — Naar Achilleus (V. 1409) roser Iphigeneia, fordi „hun har opgivet Kampen med Guderne, der ere stærkere end hun selv,“ da ligger der i disse Ord ingenlunde nogen Anerkjendelse fra hans Side af Oraklets Ægthed; Udtrykket „Guderne“ behøver ikke engang at forstaaes om Artemis; maaskee skal derved kun tænkes paa Guderne i Almindelighed, som dem, der lede de menneskelige Begivenheders Gang og som saadanne have gjort Iphigeneias Offring til en Nødvendighed; men selv om man vil forstaae det om Artemis, kan han dog ifølge sine foregaaende Ytringer ikke antages derved at mene Gudindens virkelige Villie, men kun hvad Iphigeneia og alle de, der blindt hen troe paa Kalchas's Udsagn, ansee for at være en Tilkjendegivelse af den. Naar det endelig er fremhævet, at Achilleus i sin sidste Replik synes at knytte sit Tilbud om Hjælp til den Betingelse, at Iphigeneia i det afgjørende Öieblik selv ønsker den, maa derved dog bemærkes, at han ingensteds udtrykkelig erklærer ikke at ville hjælpe hende, naar hun ikke selv forlanger det; hans Ord ere kun: „maaskee vil du fortryde din Beslutning, — jeg vil derfor ikke tillade, at du falder som et Offer for din

ἀφροσύνη.“ Skjøndt det nu vistnok ikke kan antages, at Iphigeneia efter Ankomsten til Offerstedet skulde „fortryde sin Beslutning“ og anraabe ham om Hjælp, kan han dog ifølge sin hele Opfattelse af Sagen og sit Öieblikket iforveien fornyede Tilsagn umuligt lade hende döe uden at vove noget Forsög paa at frelse hende, saa meget mindre, naar han kan udföre det paa en Maade, som hun selv snart efter vil billige og hvorved baade den nærmeste Hensigt med hendes Offring opnaaes og Hæren tilfredsstilles. At han nemlig vil frelse hende ved List, derpaa tyder saavel Fremstillingen af hans Charakter i det Hele, som ogsaa hans Ytring om at ville lægge (d. v. s. skjule) bevæbnede Mænd nærved Alteret; og hvad Formaålet for hendes Offring, nemlig Flaadens Afreise, angaaer, da vil dets Opnaaelse paa anden Maade neppe frembyde Vanskelighed, da vi fra Achilles's egen Monolog erindre, at Grunden til det lange Ophold i Aulis mere har ligget i Agamemnons „Nöleri“ end i det af ham paaberaabte Vindstille.

Saaledes har da vort Forsög paa ad æsthetisk Vei at construere Stykkets Slutning givet det forunderlige Resultat, at begge de opstillede, hinanden ganske modsatte, Alternativer vise sig ikke blot som mulige, men som lige nödvendige. Fra Troens Standpunkt synes Alt anlagt paa Artemis's Mellemkomst; seet i Rationalismens Lys synes Stykkets hele Udvikling at fordre, at Knuden löses af Achilles; en tredie Mulighed, et Hverken — Eller, gives ikke. Hvilken af de to Anskuelser der er den rigtige, vil naturligviis bedst kunne afgjöres af Digteren selv; men her möder os en ny Vanskelighed, idet der under Euripides's Navn foreligger to forskjellige Slutninger paa Stykket. Holde vi os til det tidligere (S. 3) anförte, af Ælian bevarede, Brudstykke, der,

skjönt det kun bestaaer af et Par Linier, dog er tilstrækkeligt til Besvarelsen af det omhandlede Spørgsmaal, da er Seiren aabenbart paa Troens Side og Sagen er dermed afgjort. Hvorvidt derimod den nærværende, af Kritikerne saa stærkt angrebne, Epilog fører til samme Resultat — hvilket man rigtignok hidtil har antaget —, er i al Fald tvivlsomt. Men forinden vi underkaste dette Spørgsmaal en nøiere Prøvelse, ansee vi det for rigtigt at meddele i det Mindste Hovedpartiet af Epilogen fuldstændigt og benytte dertil Wilsters Oversættelse.

Et Bud (kommer).

O Klytaimnestra, Datter af Kong Tyndareus!
Kom ud, og hör et Budskab, som jeg bringer dig!

Klytaimnestra.

Din Röst fornam jeg arme Qvinde, derfor ud
Jeg gik med Frygt og Bæven, at du hid var sendt
Med Budskab, som föröged mine Lidelser
Med nye.

Budet.'

Nei! om din Datter kun jeg bringer dig
En Tidende, höist selsom og forbausende.

Klytaimnestra.

Saa nöi ei, men fortæl mig ufortövet Alt!

Budet.

Alting, min elskte Dronning! skal fra förste Færd
Nöiagtig jeg berette, naar blot Tungen ei
I Talen glipper, thi forvirret er mit Sind.
Saasart vi kom til Lunden og den Blomstereng,

Som Artemis, Kronions Barn, er helliget,
 Og hvor Achaias Krigshær alt forsamlet stod,
 Og brægte Pigen, stimled alle Hærens Mænd
 Omkring os flux. Men da Kong Agamemnon saae
 Sin Datter til Offerdöd ind i Luuden gaae,
 Da sukked han, brast ud i Graad, og vendte bort
 Sit Hoved, mens for Öinene han Kappen holdt.
 Men Pigen standsed, da hun kom sin Fader nær,
 Og talte saa: see! kjære Fader! her er jeg!
 Mit Liv til Pris jeg giver for mit Fædreland,
 Til Held og Lykke for Achaias hele Folk,
 Jeg freidig ved Gudindens Alter blöde vil
 Som Offer, naar de høie Guder byde det.
 Alt Held jeg önsker eder; viuder herlig Seir,
 Og kommer snart til Hellas hjem i god Behold!
 Derfor skal Ingen med en Haand beröre mig;
 Selv vil jeg taus*) og freidig byde frem min Hals.
 Saa talte hun, da studsed alle Hærens Mænd,
 Da de fornam den ædle Pigens Heltømod.
 Frem traadte nu Talthybios, hvis Kald det var,
 Og paaböd Folket Taushed og Andægtighed.
 En sleben Kniv Spaamanden Kalchas derpaa drog
 Af Balgen ud, og i den gyldne Offerkurv
 Han lagde den, og satte Krands paa Pigens Haar.
 Men rundt omkring Gudindens Alter löb Achill
 Og udbröd: Artemis! hvis Pil er Vildtets Död,
 O du, hvis Lys hentruller blankt i Nattens Mulm!
 Tag naadig mod det Offer, som Achaias Hær
 Og Atreus' Sön Kong Agamemnon bringe dig,
 Det rene Blod af fager Jomfrues unge Bryst.
 Giv vore Skibe heldig Fart paa Havets Dyb,
 Giv vore Landser Kraft at styrte Troias Borg!
 Hver Mand som Atreus' Sönnner stod og stirred ned

*) I Originalen: *στυγῆ*, uden Modstand.

Mod Jord, da löfted Præsten Dolken op og bad,
 Mens Öiet speided for at træffe Struben ret.
 Med böiet Hoved stod jeg der, af lutter Sorg
 Forpint, da saae vi pludselig et selsomt Syn;
 Et Drøn af Faldet hörte tydelig Enhver,
 Men Ingen saae, hvor Pigen sank i Jorden ned*).
 Da raabte Præsten og den hele Hær med ham,
 Da de med Et et Syn blev vaer, som af en Gud
 Saa brat var sendt, at Ingen troede hvad han saae**);
 Paa Jorden laae en myrdet Hind, som gisped mat,
 Et prægtigt Dyr af usædvanlig Störrelse,
 Og helt var Altret overstænket med dets Blod.
 Döm selv, hvor glad nu Kalchas blev, som talte saa:
 I Drotter for den samlede Hellenerhær!
 Seer i det Offer, som Gudinden selv har sendt
 Til Altret; denne Hind, som nys paa Fjeldet sprang,
 Den vælger hun miskundelig i Pigens Sted,
 At Altret ei besmittes skal med ædelt Blod.
 Huldt tager hun mod Offeret, og forunder os
 Ei blot en heldig Overfart, men Troias Fald.
 Saa værer da ved freidigt Mod, Achaias Mænd!
 Og gaaer ombord, hver paa sit Skib, thi alt idag
 Vi ud af Aulis' hule Bugter styre skal,
 Og ad Aigaiærhavets Bölger stævne hen.
 Men da saa Offret var af Ilden brændt til Kul,
 Da bad han, som tilbørligt var, om heldig Fart.
 Men Agamemnon sendte mig, at melde dig
 Hvad efter Gunders Villie blev din Datters Lod.
 En Hæder, som i Hellas aldrig skal forgaae.
 Med egne Öine saae jeg hvad jeg melder her,
 Op til de höie Guder steg dit Barn forvist;

*) Rigtigere: *hvor Pigen blev af.*

***) I Originalen: *φάσμι, οὐ γὰρ μὴδ' ὀρωμένον πίστις παρῆν,*
et Jertegn, hvorpaa Beviset forelaae, om man end ikke saae,
hvorledes det gik til.

Thi glem din Sorg og vær ei paa din Husbond vred!
 Tidt Guder os tilskikke hvad vi vented mindst,
 De frelse dem, de elske; denne Dag har seet
 Din Datter döe og svæve hen til^{*)} Livsens Lys.

Supranaturalisten erklærer sig vel tilfreds med denne Slutning, der i det Væsenlige fremstiller Offerhandlingens Udfald som han iforveien havde tænkt sig det. Underværket berettes af et Öienvidne og temmelig overensstemmende med det almindelige Sagn. Ved at bortføre Iphigeneia i det Öieblik Offeringen skal foregaae, har Artemis gjort det vitterligt for Alle, at det virkelig var hende, den lunefulde, blodtörstige Gudinde, fra hvem Oraklet var udgaaet til Agamemnon, men som nu, da Iphigeneia frivilligt stillede sig som Offer, har forbarmet sig over hende og udfriet hende af Döden. Vantroen er altsaa gjort til Skamme, og, hvad navnlig Achilleus angaaer, kunde Troen jo aldrig feire en mere glimrende Triumph. Han, der spottede Kalchas og hans Kunst, der anmeldte sig selv som en frelsende Gud, der (V. 1003) erklærede det for sin *ἀγών μέγιστος* at afværge den truende Ulykke fra Moder og Datter, der kort iforveien forsögte at bringe Iphigeneia til at opgive sin heltemodige Beslutning, og, da hun desuagtet blev den tro, alligevel talte om at frelse hende, — hvor fuldstændigt er han ikke omvendt! Af alle de Tilstedeværende er Ingen saa ivrig for Offerets Fuldbyrkelse som netop han: greben af hellig Begeistring löber han rundt om Alteret, med Offerkurven i den ene Haand og Vievandskaalen i den anden, anraabende Artemis om naadigt at

*) I Originalen: *βλέπουσαν*, *skuende*.

modtage sit Offer, „det rene Blod af fager Jomfrues unge Bryst,“ — hendes Blod, hvem han for faa Öieblikke siden erklærede sin Kjærlighed og hvem han endnu maa antages at elske. — Og Artemis lader det ikke beroe ved det ene Underværk: med det Samme hun bortfører Iphigeneia, sender hun tillige Grækerne gunstig Vind, saa at Kalchas kan opfordre dem til strax at gaae ombord for endnu samme Dag at forlade Aulis.

Ganske anderledes har Rationalisten opfattet Budets Fortælling. Var det virkelig Digterens Hensigt at bibringe Tilskuerne den Tro, at her var foregaaet et Underværk, da maatte dette vise sig baade i hele Fremstillingen af Begivenheden og i Valget af den Person, der aflægger Beretning om den; men dette er saa langt fra at være Tilfældet, at der tvertimod i begge Hensender viser sig en umiskjendelig Bestræbelse for det Modsatte. Vel bærer Fortællingen helt igjennem Troskyldighedens og Sanddruhedens Præg, men den er tillige fra Digterens Side tydeligt anlagt paa at Tilskuerne skulle opfatte den fortalte Begivenhed ganske anderledes end Fortælleren selv. Det er hverken, som man skulde have ventet, Agamemnon eller overhovedet nogen af de mere ansete og bekjendte Mænd i Hæren, der bringer Klytaimnestra Efterretningen om hendes Datters Frelse, men derimod en navnlös Person, en menig Kriger eller endnu rimeligere en Slave*), der overalt, hvor han taler i sit eget Navn, tydeligt röber sin Enfoldighed og Lettroenhed. Sproget holder sig paa disse Steder saa nær Grændsen af det Burleske, som vel var muligt, naar Digteren ikke vilde

*) V. 1580 synes at vise, at hau i V. 1577 ikke regner sig selv med til *στρατός*.

træde den tragiske Dictions Adel og Værdighed altfor nær*). Ogsaa Vidtløftigheden i hans Tale er paafaldende, efterat Klytaimnestra har bedet ham i størst mulige Hast at fremføre hvad han har at melde. Endnu stærkere Mistanke vækker det, naar han (V. 1541) forud erklærer, at han endnu „er hel fortunlet i Hovedet af den selsomme Begivenhed, han har været Vidne til, og derfor frygter, at Munden skal gaae i Baglaas for ham under Fortællingen.“ — Hvad han længere hen melder om Achilleus's forunderlige Adfærd, er vistnok, ligesom de övrige Facta, fremstillet fuldkommen overensstemmende med Sandheden; men, medens han selv i sin Troskyldighed ikke aner, at der stikker nogen List herunder, er det klart for enhver opmærksom Tilskuer, der sammenholder Beretningen med Achilleus's foregaaende Optræden og navnlig med hans sidste Ord til Iphigeneia, at det Hele fra hans Side kun er en Maske, hvorved han vil fjerne de Tilstedeværendes Mistanke og ved at henlede Opmærksomheden paa sig give sine Folk, som han har skjult i Nærheden af Alteret, Leilighed til lettere at iværksætte Pigens Befrielse. Rigtigheden af denne Opfattelse bliver ved det Følgende sat udenfor al Tvivl. I det Öieblik det foregivne Underværk udføres, har hverken Budet eller de övrige Tilstedeværende Blikket henvendt paa Iphigeneia og hvad der foregaaer med hende, men alle staae med Öimene heftede paa Jorden; de

*) Fortolkernes Bemærkninger om den formentlige Interpolators Smaglöhshed, Plathed, Uvidenhed o. s. v. ere saaledes i en vis Forstand ingenlunde ugrundede. Ogsaa i Wilsters ovenanførte Oversættelse er denne Farve ikke ganske ukjendelig, skjönt han uden Tvivl vilde have ladet den træde stærkere frem, dersom Epilogens sande Betydning havde været ham klar.

höre Lyden af Faldet, men Iphigeneia er ikke mere at see, hvorimod en slagtet Hind ligger gispende ved Altrets Fod. Kalchas forkynder nu, ikke at der er skeet et Underværk, men kun, at Gudinden for at skaane ædelt Blod har sendt en Hind til Altret i Pigens Sted. At Artemis har bortført denne, siges hverken af Kalchas eller af Fortælleren, endnu mindre, at nogen egentlig Aabenbaring af Gudinden har fundet Sted. Derimod gjentager Budet til Overflod, at han selv har været tilstede og seet Alt med egne Öine, og tröster saa Klytaimnestra med at hendes Datter sikkerlig er faret op til Guderne*). At det maa have frembragt en uendelig comisk Virkning at höre det enfoldige Menneske atter og atter bevidne, at han har seet Alt, medens han dog ikke har seet, hvad der er klart for Enhver af Tilskuerne, der ikke er ganske blind for Digterens Ironi, kan man let tænke sig. Hvorvidt iövrigt Atreiderne eller Andre af Fyrsterne have været indviede i Achilleus's Plan, er ikke antydet. At Kalchas har været det, maa man slutte dels deraf, at det ellers vilde have været altfor uforsigtigt af Achilleus at udsætte Hjælpen indtil det Öieblik, da hin allerede havde „löftet Dolken og speidede for at træffe Struben,“ dels af Kalchas's egne Ord, der vække stærk Mistanke om at Begivenheden ikke er kommet ham ganske uventet. Ligesaa lidt som han udtrykkeligen har betegnet Iphigeneias Forsvinden som et Underværk af Gudinden, ligesaa lidt siger han ligefrem,

*) Hos den italienske Digter L. Dolce — der forresten i sin „Iphigenia“ temmelig nøie har fulgt Euripides — er Budet ikke saa troskyldigt; thi efter at have berettet Gudindens Aabenbarelse tilföier det strax: *ma creder non voglio io qual che non vidi.*

enten at Vinden i samme Öieblink har vendt sig eller at det pludselig er blæst op — hvilket, efter hvad för er bemærket, heller ikke var fornödent —, men opfordrer uden videre Forklaring Argeierne til strax at gaae ombord og endnu samme Dag forlade Aulis. „Ja Guderne tilskikke Menne-skene, hvad de mindst vente, og frelse dem de elske,“ dette er Moralen, som Budet udleder af Begivenheden, og paa samme Maade, altsaa som Underværk, maa den da ogsaa antages at være opfattet af Hæren og Folket i Almindelighed. Det Hele giver os saaledes et meget anskueligt Billede af Maaden, hvorpaa det religieuse Sagn opstaaer, naar Troen paa Guddommens umiddelbare Indgriben i Naturens Orden og de menneskelige Begivenheders Gang iforveien er tilstede. Digteren har med ligesaa megen Kunst som Natursandhed fremstillet Mythen om Iphigeneias Frelse i sin Tilblivelse, men netop derved berövet Begivenheden sin underfulde Charakter og gjort det klart for enhver oplyst Tilskuer, at han ikke vilde have den opfattet anderledes end de i Stykket indeholdte Udtalelser om Oraklets Betydning og Charakterernes Conseqvents fordrede det.

Saavidt Talsmændene for de to hinanden modsatte Anskuelser. Endnu er det altsaa uafgjort, hvilken af dem der er den rette, Budets Tale synes ligesaa tvetydig som alt det Foregaaende. I næsten pinlig Spænding lytte vi efter Klytaimnestras Svar og haabe, at det skal afgjøre Spørgsmaalet. Troer hun paa Underværket, maa det vel ogsaa være Digterens Mening, at Tilskuerne skulle troe derpaa, nægter hun det eller tvivler hun blot om dets Sandhed, kan han jo umuligt forlange en stærkere Tro af dem.

Saasart Budet har endt sin Melding, bevidner Choret

— der nu engang er stillet paa Troens Standpunkt og alt-
saa ogsaa her maa tage dens Parti — Klytaimnestra sin
Glæde over at hendes Datter er frelst og lever blandt de
höie Guder. Men fra hende, den lidetroende Qvinde, lyder
endnu Tvivlens Röst; Tegn og underlige Gjerninger ere
hende forkyndte og dog troer hun ikke. Mit Barn! —
udraaber hun — Skulde Nogen af Guderne have ranet dig?
Maa jeg ikke troe, at dette er en lös Fabel, som man har
opdigtet for at dulme min bittere Smerte*)? — Strax derpaa
træder Agamemnon selv ind og henvender til Klytaim-
nestra de Ord: Min Hustru! Lykkelige kunne vi prise os
for vor Datter; thi sandelig hun boer iblandt Guderne. Tag
nu Glutten der med dig og drag hjem, thi Hæren længes
efter at komme afsted. Lang Tid vil hengaae, inden vi
sees. Lev da vel! — Det Hele sluttet af Choret med en
kort Afskedssang til Agamemnon: Lykken fölge dig, Atreide,
til Phrygiens Land, lykkelig vende du tilbage med herligt
Bytte fra Troia!

Forsaavidt Agamemnon her stadfæster Búdets Beretning,
faaer Troen unægtelig det sidste Ord. Men Rationalisten
vil hertil bemærke, at Digteren derved dog egentlig kun
anerkjender Troen som Kjendsgjerning, efterat han iforveien
har ladet den undergrave sig selv. „Alle Dialectik läszt
das gelten, was gelten soll, als ob es gelte, läszt die innere
Zerstörung selbst sich daran entwickeln.“ (Hegel, Gesch.
der Philos. Bd. 2 S. 62).

*) Uheldigvis er Klytaimnestras Replik, især de to første Linier af
den, stærkt corrumperet i Originaltexten. At Meningen af det
sidste Spørgsmaal er den anførte, synes imidlertid ikke tvivl-
somt.

De stridende Parter ere nu hörte til Ende; vi kunne ikke længer udsætte at afsige Dommen. Den lyder som Herman von Bremens: Begge have Ret, hver paa sin Vis. Digteren har paa en Gang fremstillet Troens Seir over Vantroen og Oplysningens Seir over Overtroen; han har ikke forment Tilskuerne at antage, at det er Artemis selv, der har krævet Offeret og senere frelser Iphigeneia, men kun vist dem, at den Gud, paa hvem de i saa Fald troe, er lunefuld og uretfærdig, først paalægger Menneskene at krænke de helligste Pligter og siden fritager dem derfor. Ville de ikke destomindre troe paa en saadan Gud, staaer det dem frit for; selv har han ikke sat nogen anden og bedre istedet, men derimod aabnet Veien for en hel anden Opfattelse, hvorefter det bliver Mennesket selv, der ved Intelligentsens Magt (*γνώμη* og *σωφροσύνη*) bekæmper og seirer over de menneskelige Vildfarelser. Denne Tvetydighed har han gennemført med en saadan Omhu og med en saa fint beregnet Kunst baade i Handlingens Udvikling og i Charaktertegningen, at der neppe vil kunne paavises nogen eneste Linie i Stykket, hvor han har tabt sin dobbelte Opgave af Sigte. At han fra Troens Side virkelig har löst den, derpaa afgiver den Opfattelse af Stykket, der gennem Aarhundreder har gjort sig gjældende, et bedre Bevis end nogen Æsthetiker er istand til at føre, og naar enkelte Fortolkere, navnlig Schiller, have dadlet ham for Inconsequents ved at lægge sine Personer fritænkerneske Ytringer i Munden, da troe vi at have vist, at det er Fortolkerne selv, hvem det har manglet paa Consequents i at gennemføre saavel den orthodoxe som den rationalistiske Opfattelse. Gruppe har gennemført den første, men er ogsaa bleven

staaende ved den, og naar han derfor med smukke og træffende Ord fremhæver Digterens dybe Ironi og den fine Kunst, hvormed han overalt tilhyller sin egentlige Hensigt*), da har han mindst tænkt paa, hvorledes han selv i Gjerningen beviser Sandheden af sin Bemærkning. Vi troe ikke at feile ved at betegne vort Drama som en af de skjønneste Blomster, den sokratiske Ironi har frembragt paa Poesiens Mark.

Det var kun vor Hensigt at angive Stykkets Idee og paa vise, hvorledes denne af Digteren er gjennemført. En filosofisk Udvikling af Ideens egen Gyldighed ligger udenfor vor Plan, men skulde nogen Læser ønske en saadan, da henviser vi ham til Mag. S. A. Kierkegaards Afhandling „om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Sokrates,“ fornemmelig Afhandlingens anden Del.

*) „Ariadne“ S. 495: „Bei der Analyse hat es fast das Ansehn, als ob Alles nach einem trockenem Schema verfertigt sei, und doch ist jedes an seiner Stelle so wahr und unumgänglich, so sehr das allein psychologisch Mögliche, dass man wohl eben nur dieser höchsten Stufe der Kunst wegen ein so allgemeines Verkennen von Seiten aller Kritiker entschuldigen musz. Wie kunstvoll die Anlage ist, so ist doch wieder an keiner Stelle irgend etwas Frostiges, vielmehr bleibt dieser Plan an sich schon tiefe Poesie. *Dass man von jener Organisation nie etwas gemerkt hat, dies ist der beste Beweis, wie frei, ungezwungen und lebendig sie dasteht.* Ueberall von selbst gebiert sich Scene um Scene, jede folgende ist tragischer und höher, überall glaubt man auf der höchsten Höhe zu sein, die nicht höher gesteigert werden könne, aber die folgende Situation wird noch reicher, tiefer, tragischer, seelenvoller. Ueberall scheint das Wort bloss dem Inhalt des gegenwärtigen Moments ganz anzugehören und doch hilft es zugleich kommende Scenen anknüpfen und vorbereiten oder — durch Widerspruch die Aufmerksamkeit des Zuschauers auf den jedesmal wichtigen Punkt hinleiten.“

At söge andre Beviser end det her förte for den nærværende Epilogs Ægthed maae vi, forudsat at Resultatet af vor Undersögelse er rigtigt, ansee for overflödigt. At Euripides er Stykkets Forfatter, vil neppe betvivles af Nogen, der er fortrolig med Aanden i hans Tragoedier og tillige deler den her udviklede Anskuelse.

II.

Efterretninger

om

HORSENS LÆRDE SKOLE

FOR SKOLEAARET 1851—1852.

I. Examina.

1. **Examen artium.** I Overensstemmelse med hvad i forrige Aars Skoleefterretninger er meddelt bleve Disciplene Jens Valdemar Storm og Carl Frederik Vilhelm Schytte efter fuldendt Hovedexamen i 1851 dimitterede til Universitetet, hvor de begge bestode Examen artium med Hovedcharacteren Laudabilis. Charactererne for de enkelte Fag findes anførte paa den som Bilag I vedföiede Liste.

2. **Afgangsexamen.** Til første Del af denne Pröve, der overensstemmende med Ministeriets Skrivelse af 16de Juni 1851 for første Gang afholdtes her ved Skolen i Juli Maaned s. A., havde fölgende 12 Disciple af 6te Klasse indstillet sig: 1. Harald Petersen, 2. Lars Otto Möller, 3. Rudolph Albert Emil Ankjær, 4. Anton Andreas Sophus Kirkebye, 5. Theodor Storm, 6. Ingvar Hjerrild, 7. Ludvig Theodor Schütte, 8. Frederik Söltoft, 9. Emanuel Christophersen, 10. Vilhelm Curjel, 11. Hugo Anthon, 12. Peter With.

Den skriftlige Pröve i Tydsk foretoges Onsdagen den 25de Juni over följende fra Ministeriet sendte Thema: „En Indretning, der for det Meste af Fremmede betragtes fra et falsk Synspunkt, er Italienernes Maade at regne Klokkeslettet (Uhr) paa; imidlertid vilde dog det italienske Folk, dersom vort System efterhaanden blev almindeligere, tabe en eiendommelig Skik og en nedarvet (angeerbt) Forestillingsmaade. Hvor ofte höre vi ikke Italiens lykkelige Jordbund, skjönne Klima, rene blaa Himmel rose af Reisende, og dette er for Störstedelen sandt og ingenlunde overdrevent. Men netop heraf fölger, at hvo, som kun kan det, gjerne bliver under aaben Himmel saa længe han blot kan, og ogsaa vil nyde Luften ved sine Forretninger. Hvormange Haandværkere arbeide ikke udenfor Husene paa fri Gade! Hvormange Boder ere ikke helt aabne ud mod Gaden! Hvormeget foregaaer ikke paa Torve, Pladser og i Gaardene! At ved en saadan Levemaade det Öieblik, da Solen gaaer ned og Natten indtræder, maa være mere afgjørende end hos os, hvor det tidt ikke bliver Dag hele Dagen, lader sig let indsee. Dagen er virkelig tilende, alle Forretninger af et vist Slags maae nu endes, og dette Tidspunkt har, som det sömmer sig et sandseligt Folk, Aar ud og Aar ind den samme Betegnelse. Nu er det Nat; Enhver fremsiger en kort Bön, Klokkerne ringe, Tjeneren tænder Lamperne, bringer dem ind i Stuen og önsker „en lykkelig Nat“. Fra dette Tidspunkt, der altid forandrer sig med Solnedgangen, deles Tiden i fire og tyve Timer, og da nu Enhver ved den lange Vane veed baade naar det bliver Dag og til hvilken Time Middag og Midnat falder ind, saa er det ikke vanskeligt at gjöre alle Slags Beregninger, hvori Italienerne synes at finde en Fornöielse og et Slags Morskab.“

Den mundtlige Pröve afholdtes i Overværelse af den fungerende Undervisningsinspector, Professor Dr. Lange i følgende Orden:

Torsdagen den 10de Juli: Geographi og Fransk.

Fredagen den 11te Juli: Naturhistorie og Tydsk.

Charactererne ville for de 11 Disciples Vedkommende i sin Tid blive meddelte i Forbindelse med de Characterer, som de erholde ved Prövens anden Del. Disciplen Curjel, der umiddelbart efter Examen forlod Skolen, erholdt i Tydsk *g*, i de 3 övrige Fag *mg*.

II. Skolens Disciple.

Ved Udgivelsen af forrige Aars Beretning var Disciplenes Antal 49. Af disse bleve foruden ovennævnte V. Curjel af 7de Klasse, og de to Candidater, der dimitteredes til Universitetet, endvidere udmeldte dels för det nye Skoleaars Begyndelse, dels i Löbet af samme: P. C. Petersen af 5te Klasse, C. C. Helms og H. A. E. Borberg af 4de Klasse. Ved Skoleaarets Begyndelse, den 23de August, optoges følgende nye Disciple:

I 4de Klasse:

1. Henrik Christian Leunbach, Sön af Pastor Leunbach i Kattrup.

I 3die Klasse:

2. Ernst Sophus Emil Böttger, Sön af Pastor Böttger i Barrit.
3. Jens Michael Marius Grabow, Sön af Overlærer Grabow her af Byen.

4. Gustav Carl Peter Laurentius de Fontenay, Søn af Kammersekretair, forhenværende Toldinspecteur Pierre de Fontenay her af Byen.

I 2den Klasse:

5. Emil Valdemar Böttger, Broder til Nr. 2.

I 1ste Klasse:

6. Otto Sophus Frederik Wolder, Søn af afgangne Postmester Wolder her af Byen.
 7. Harald Salomo Curjel, Søn af Kjøbmand S. Curjel her af Byen.
 8. Hans Anton Hansen, Søn af Skolelærer Hansen i Hatting.
 9. William Christian Heggelund, Søn af Kammerraad, Toldkasserer Heggelund her af Byen.
 10. Fritz Julius Georg Koch, Søn af Farvermester Koch her af Byen.
 11. Jens Julius Vilhelm Koch, Broder til foregaaende.

I Skoleaarets Løb optoges endvidere:

I 1ste Klasse:

12. Vilhelm Christian Ferdinand Lund, Søn af Skrædermester Lund her af Byen.
 13. Johan Caspar Nielsen, Søn af Dyr læge Nielsen her af Byen.

Skolen tæller altsaa for Öieblikket 56 Disciple, der ere saaledes ordnede i de forskjellige Klasser:

VII. Klasse.

1. L. O. Möller. 2. H. Petersen. 3. T. Storm.
 4. R. A. E. Ankjær. 5. P. With. 6. L. T. Schütte.

7. I. Hjerrild. 8. F. Söltoft. 9. E. Christopher-
sen. 10. A. A. S. Kirkebye. 11. H. Anthon.

VI. Klasse.

1. V. Schmidt. 2. P. Bang. 2. T. S. R. Peter-
sen. 4. G. Fritz.

V. Klasse.

1. T. C. E. Barfoed. 2. H. C. Zahrtmann. 3.
P. V. N. Hertz. 4. C. A. V. Richter. 5. O. F.
Paludan.

IV. Klasse.

1. H. C. Leunbach. 2. C. I. Pedersen. 3. O.
Schütte. 4. R. N. F. Borch. 5. L. Rosing. 6. F.
W. F. I. Fogh. 7. C. E. Anthon. 8. H. C. A. Lund.

III. Klasse.

1. C. P. T. Knudsen. 2. I. M. M. Grabow. 3.
A. F. Mathiassen. 4. I. P. C. Stephansen. 5. G.
C. P. L. de Fontenay. 6. E. S. V. Böttger. 7. K.
C. D. Madsen. 8. H. Zahrtmann. 9. H. R. Peter-
sen. 10. G. R. Petersen. 11. J. F. Schytte.

II. Klasse.

1. F. N. R. Petersen. 2. S. C. Sörensen. 3.
E. V. Böttger. 4. A. N. H. Kirkebye. 5. L. A. T.
Wolder. 6. H. A. Paludan. 7. C. J. Monberg. 8.
I. I. S. Curjel.

I. Klasse.

1. O. S. F. Wolder. 2. F. J. G. Koch. 3. C.
Lasson. 4. W. C. Heggelund. 5. J. J. V. C. Koch.

6. H. A. Hansen. 7. V. C. F. Lund. 8. J. C. Nielsen. 9. H. S. Curjel.

Af 7de Klasses Disciple agte de under Nr. 1, 2, 9 og 10 anførte i indeværende Aar at indstille sig til Afgangsexamens anden Del.

III. Lærerpersonalet.

I forhenværende Overlærer, nu Rector Johnsens Sted blev under 23de August 1851 Adjunct her ved Skolen Ludvig Thornam allernaadigst beskikket til Overlærer.

Under 25de August 1851 blev Cand. theol. Christian Frederik Bruun, den siden 24de September 1850 havde været constitueret som Lærer her ved Skolen, allernaadigst beskikket til Adjunct ved samme.

Under 20de September 1851 blev Cand. theol. Hans Nicolai Herlöv Müller af Ministeriet constitueret til Lærer ved Skolen og tiltraadte sin Function den 1ste Oktober s. A.

Ved Skrivelse af 22de August 1851 blev Rector af Ministeriet bemyndiget til at antage Cand. philos. P. Schoubye til som Timelærer at give Undervisning i Mathematik og Naturlære i 7de Klasse.

Efterat Overlærer Thornam havde frasagt sig de af ham som Adjunct besørgede Inspectionsforretninger ved Skolen, bleve disse ved Ministeriets Skrivelse af 6te Oktober 1851 ifølge Rectors Indstilling overdragne til Adjunct Jörgensen.

Ved Ministeriets ovenanførte Skrivelse af 22de August blev Sangundervisningen paa Grund af den hidtilværende Lærers Fratrædelse overdraget Organist M u t h - R a s m u s s e n .

Som Fortsættelse af de i tidligere Indbydelsesskrifter leverede Efterretninger om Skolens Lærere har den sidst ansatte af disse meddelt nedenstaaende Noticer af sit Levnetsløb til Afbenyttelse i nærværende Beretning.

Hans Nicolai Herlöv Müller er født den 22de Mai 1823 i Landsbyen Gram i Nordslesvig, hvor hans i 1845 afdøde Fader dengang var Præst. Efterat han i Forbindelse med en Tvillingbroder havde modtaget sin første Undervisning i Hjemmet, blev han 1834 indsat i Ribe lærde Skole og derfra 1840 dimitteret til Universitetet, hvor han bestod Examen artium og i det følgende Aar anden Examen med bedste Charakter. Som den yngste af fem Brødre, der alle studerede og saaledes i en Række af Aar krævede større Understøttelse end Faderen saae sig istand til at yde, maatte han allerede fra sine første Studenteraar anvende nogle Timer daglig til at give Undervisning og vandt derved bestandig mere Interesse for den Virksomhed, til hvilken han senere har opoffret sig. Efter at have underkastet sig den theologiske Embedsexamen den 3die November 1846 med næstbedste Charakter og derefter tilbragt fire Aar som Huslærer paa Møen og Falster, saae han et af sine kjæreste Önsker opfyldt ved under 22de August 1851 at blive constitueret til Lærer ved Frederiksborg lærde Skole. Denne Post hindredes han imidlertid ved Sygdom i at tiltræde, men blev derpaa under 20de September s. A. constitueret som Lærer ved Horsens lærde Skole.

IV. Undervisningen.

1. TIME- OG FAGFORDELING.

Hvorledes de ugentlige Undervisningstimer i dette Skoleaar have været fordelt paa de forskjellige Lærefag, vil sees af det som Bilag II vedföiede Schema.

Angaaende de i forrige Aars Læseplan foretagne Forandringer bemærkede jeg i Skrivelse til Ministeriet af 28de Juli f. A.:

Dansk er i hver af de to nederste Klasser forstærket med en Time, — et Tillæg, som Erfaringen i sidstafvige Aar fra flere Sider har gjort tilraadeligt. — Tydsk har i hver af de to nederste Klasser afgivet en Time, Fransk i 2den Klasse ligeledes en Time, hvorved Undervisningstiden for disse to Sprog overensstemmende med Ministeriets Paalæg i Skrivelse af 22de August 1850 er nedsat i det Hele fra resp. 23 til 21 og fra 19 til 18 ugentlige Timer. En yderligere Indskrænkning har jeg efter min Erfaring om Disciplenes Fremgang i dem, sammenlignet med deres Fremgang i de övrige Lærefag, ikke vovet at foretage, ligesom jeg ogsaa tilstaaer, at jeg ikke kan erkjende Rigtigheden af den af Ministeriet i nysanföerte Skrivelse fremsatte Bemærkning, at Tillæget af 1 Time i 6te Klasse og 2 Timer i Mellemlklasserne skulde være en „altfor rundelig og betænkelig“ Erstatning for Tabet af et Aar d. e. 2 ugentlige Timer i 6te Klasse, eftersom Undervisningstidens Værdi for et Lærefag dog væsentlig maa bestemmes efter den Modenhed og Udvikling, som Disciplene dertil medbringe. — Historie har i 2den Klasse erholdt 4 Timer istedenfor 3, da det hidtil har havt Vanskelighed overensstemmende med den ved-

tagne Læseplan at tilendebringe det første, fragmentariske Cursus i denne Klasse.

Lærefagene have været saaledes fordelte paa Skolens Lærere:

Rector Dansk, Latin og Græsk i VII.....	17	Timer
Overlærer Thornam: Latin i III, IV og VI, Græsk i VI	31	—
Adjunct Bohr: Religion i I—VII, Historie i I og II, Geographi i I, Hebraisk i VII.....	32	—
Adjunct Schmidt: Matematik i I—VI.....	24	—
Adjunct Jørgensen: Historie i III—VII, Geogra- phi og Naturhistorie i II—VI.....	36	—
Adjunct Bisted: Dansk i III—VI, Fransk i II—VI, Naturhistorie i I.....	30	—
Adjunct Bruun: Dansk i II, Tydsk i II—VI, Skriv- ning i I—IV	31	—
Const. Lærer Müller: Dansk og Tydsk i I, La- tin i V, Græsk i IV og V.....	30	—
Timelærer, Cand. philos. Schoubye: Matematik og Naturlære i VII.....	11	—
Timelærer, Organist Muth-Rasmussen: Sang	4	—
Timelærer Nielsen: Tegning i I—III	4	—
Adjunct Schmidt: Gymnastik	5	—

2. LÆRE- OG LÆSEBÖGER.

Ifølge Rectors Indstilling bifaldt Ministeriet under 30te Sept. f. A., at efternævnte Lærebøger fra dette Skoleaars

Begyndelse maatte indføres til Brug ved Undervisningen i Skolens 7de Klasse, nemlig:

Mörk-Hansens Kirkehistorie.

C. L. Petersen, Naturlærens chemiske Del, oversat efter G. Müller.

Olufsens Astronomi.

3. DE LÆSTE PENSER.

Dansk.

I. Kl. Hjorts Börneven fra S. 80—372 er benyttet til Oplæsning, Gjenfortælling og sproglig Analyse. Af Krossings poetiske Læsebog ere nogle Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære med Forbigaaelse af de fleste Anmærkninger. 3 Timer om Ugen ere anvendte til skriftlige Övelser, de to til Dictat, den tredie afvexlende til Oversættelse fra Tydsk og til Gjengivelse af en forelæst Fortælling. — II. Kl. Hjorts Börneven fra S. 439—754. Af Krossings poetiske Læsebog ere 14 Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære er flere Gange repeteret. 2 Gange om Ugen Övelse paa Skolen i Retskrivning, 1 Stil udarbejdet hjemme, mest af fortællende Indhold. — III. Kl. Holsts prosaiske Læsebog fra S. 216 til Enden. Af Sammes poetiske Læsebog ere nogle Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære repeteret. 1 Stil om Ugen af fortællende og beskrivende Indhold. Af Borgens Veiledning til Udarbejdelser i Modersmaalet ere de første 20 Lectioner gennemgaaede. — IV. Kl. Holsts poetiske Læsebog fra S. 215 til Enden. Udvalgte Stykker af den prosaiske Del til fortsat Indövelse af Sætnings- og Interpunctionslæren,

der saavel som de övrige Dele af Sproglærén er bleven repeteret. Den nordiske Mythologie gjennemgaaet i mundtligt Foredrag. 1 Stil ugentlig, der sædvanlig har bestaaet i Beskrivelser, Skildringer, Characteristiker, undertiden ogsaa i lettere Begrebsudvikling efter forud given Disposition. — V. Kl. Holbergs Erasmus Montanus, Wessels Kjerlighed uden Strømper, Ewalds Fiskere, Oehlenschlägers Nordens Guder, Baldur hin Gode og Correggio, samt endel Stykker af Flors Læsebog. 1 Stil om Ugen. Af Borgens Veiledning ere Afsnittene om Troper og Figurer, om Afhandlingens Dele, samt de logiske Excurser læste. — VI. Kl. Den danske Litteraturs Historie indtil Ewald er gjennemgaaet efter Thortsens Haandbog og oplyst ved Forelæsning af enkelte Stykker af de tilsvarende Digterværker. Desuden er læst Paludan-Müllers Tithon og Heibergs Syvsoverdagen. Hovedformerne af den danske Metrik ere mundtlig foredragne. 2 Stile om Maanedén. — VII. Kl. Thortsens Litteraturhistorie og Chr. Winthers nordiske Mythologie ere fuldstændigt læste. Forskjellige prosaiske og poetiske Stykker ere gjennemgaaede. 2 Stile om Maanedén.

T y d s k.

I. Kl. Rungs Læsebog for de lavere Klasser. S. 1—111. Böiningsformerne, Reglerne for Substantivernes Kjön samt Læren om Præpositionerne ere læste efter samme Forfatter og flere Gange repeterede. — II. Kl. Rungs Læsebog S. 155—272. Hjorts kortfattede Sproglære læst og repeteret. Af Wolles Materialier ere Afsnittene om Verberne og om Substantivernes, Adjectivernes og Pronominernes Declination benyttede til skriftlige Övelser. — III.

Kl. Hjorts Læsebog S. 1—112. Sammes kortfattede Sproglære med enkelte dicterede Tillæg. I første Halvaar 1, i sidste 2 Stile om Ugen, efter Jürs's og Rungs Materialier, af hvis enkelte Afsnit Brudstykker ogsaa ere benyttede til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk. — IV. Kl. Hjorts Læsebog S. 195—290. Af Sammes større Sproglære er læst Formlæren og enkelte Regler af Ordföiningslæren, navnlig om Verbernes Styrelse. Lorenzens Stilövelser S. 1—21 ere anvendte til mundtlig Oversættelse og S. 23—43 til Stile, hvoraf der er skrevet 2 om Ugen. — V. Kl. Hjorts Læsebog S. 113—162 og S. 291—459. Sammes større Sproglære. Af Lorenzens Stilövelser er Afsnittet S. 23—52 oversat mundtlig, S. 56—80 skriftlig i to ugentlige Stile. — VI. Kl. Hjorts Læsebog S. 446—599 af den prosaiske Del, samt hele den poetiske Del. Sammes større Sproglære. Lorenzens Stilövelser S. 109—164 ere benyttede til mundtlig Oversættelse, S. 82—106 til Stile, hvoraf 2 ere skrevne om Ugen. Et kort Udtog af den tydske Litteraturs Historie er læst efter dicterede Uddrag af Webers „Geschichte der deutschen Litteratur“ (Leipzig 1850).

Fransk.

II. Kl. Borrings Læsebog for Begyndere indtil de poetiske Stykker. Hovedpartierne af Formlæren ere læste efter Abrahams's Sproglære og indövede ved Analysen. — III. Kl. Borrings Læsebog for Mellemlasserne S. 1—93. Formlæren afsluttet. Ingerslevs Materialier S. 1—18 ere benyttede til mundtlige Övelser. 1 Stil om Ugen i det sidste Halvaar. — IV. Kl. Borrings Læsebog for Mellemlasserne S. 128—219 og S. 241—263.

Formlæren repeteret efter Abrahams. Ingerslevs Materialier S. 1—33 ere benyttede til mundtlige Övelser; desuden 1 Stil om Ugen efter samme Bog. — V. Kl. Bjerrings Recueil de morceaux en prose læst fuldstændigt; Colomba af P. Merimée for største Delen cursorisk. Formlæren repeteret efter Abrahams. Borrings Stilövelser S. 1—12 fuldstændigt, S. 13—45 Stykkerne af ulige Numere i Forbindelse med de tilsvarende syntaktiske Regler efter samme Bog, 1 Stil om Ugen. — VI. Kl. Colomba suivi de la Mosaïque p. P. Merimée fra S. 43 til Enden. Af Borrings études littéraires Stykkerne af det 19de Aarhundredes Prosaister med de tilhørende litterairhistoriske Noticer indtil L. Gozzlan. Formlæren repeteret. Borrings Stilövelser, 2den Afdeling fra Nr. 45 til Enden (de ulige Numere) med de tilsvarende syntaktiske Regler. Af samme Bogs 3die Afdeling 1 Stil om Ugen.

Latin.

III. Kl. Af Borgens Læsebog er læst de 4 første Afsnit, 36 Fabler og 20 Fortællinger. Af Madvigs Sproglære det Vigtigste af Böiningslæren. — IV. Kl. Af Borgens Læsebog 6te Afsnit, samt Nr. 1—19 af 7de Afsnit; de 2 første Böger af Cæsars Gallerkrig; de to første Böger af Phædrus. Af Grammatiken Formlæren og de vigtigste Regler af hvert Afsnit af Ord föiningslæren. 2 Stile om Ugen; mundtlig Oversættelse fra Dansk til Latin efter Ingerslevs Materialier 1 Gang om Ugen i det sidste Halvaar. — V. Kl. Ciceros Tale for Roscius fra America; Sallusts Catilina; de to første Böger af Cæsars Gallerkrig (cursorisk); af Ovids Metamorphoser efter Feldbausch's Udvalg Stykkerne I—V og VII (ialt 909

Vers). Madvigs Sproglære repeteret, hvorved flere af de i foregaaende Klasser forbigaaede Regler og Anmærkninger ere medtagne. Bojesens Antiquiteter ere benyttede til Henvisning. 2 Stile ugentlig; 1 Gang om Ugen Övelse i at oversætte mundtlig fra Dansk til Latin efter Ingerslevs Materialier. — VI. Kl. Ciceros Tale for Roscius fra Ameria; de to første Böger af Livius; de to første Böger af Virgils Æneide. Af Bojesens Antiquiteter og Tregders Litteraturhistorie ere enkelte Stykker læste efter den Anledning, Forfatterlæsningen har givet. Stolls Mythologie benyttet til Henvisning. Madvigs Sproglære. 2 Stile ugentlig, 1 Version hver Maaned, 1 Gang om Ugen Övelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin efter Ingerslevs Materialier. — VII. Kl. 2den og 3die Bog af Cicero om Pligterne: Tacitus's Agricola; 10de Bog af Qvinctilian; de 4 første Böger af Virgils Æneide; 4de Bog af Horats's Oder og Sammes ars Poëtica. Madvigs Sproglære repeteret. Bojesens Antiquiteter og Tregders Litteraturhistorie ere læste i Sammenhæng. 2 Stile om Ugen; istedenfor den ene af og til en Version; 1 Gang om Ugen afvexlende Övelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin og fra Latin paa Dansk. Frie Afhandlinger ere skrevne over følgende Opgaver: 1. Exponatur argumentum fabulæ Euripidis, quæ inscribitur Iphigenia in Aulide. 2. De variis comitorum generibus in re publica Romanorum. 3. Exponatur argumentum Panegyrici Isocratis. 4. Quibus rebus factum sit, ut Poeni Hannibalem ex Italia revocarent (sec. Livium XXX, 1--20). 5. Ars bellica Græcorum qualis fuerit ævo heroico.

Græsk.

IV. Kl. Bergs Læsebog for de første Begyndere og de 4 første Afsnit af Sammes Læsebog for andet Aars Cursus ere gennemgaaede udtogsvis. Af Tregders Formlære er læst det Vigtigste af Lydlæren og Bøiningslæren i den almindelige Dialekt. — V. Kl. Bergs Læsebog for andet Aars Cursus fra S. 41 til Enden, med Forbigaaelse af enkelte Stykker; af Xenophons Cyropædi de 5 første Kapitler af 1ste Bog. Tregders Formlære. — VI. Kl. De 2 første Bøger af Xenophons Erindringer om Sokrates; Herodots 1ste Bog; de 2 første Bøger af Odysseen. Tregders Formlære. Hovedreglerne af Madvigs Ordføiningslære. — VII. Kl. Isokrates's Panegyrikos og Areopagitikos; 6te og 7de Bog af Iliaden; Euripides's Iphigenia i Aulis. Tregders Formlære. Madvigs Ordføiningslære. Bojesens Antiquiteter og Tregders Litteraturhistorie læste i Sammenhæng.

Hebraisk.

VII. Kl. B. Genesis, Kap. 1—12. Det Vigtigste af Formlæren efter Whitte. — VII. Kl. A. Genesis; Samuels 2den Bog, Kap. 1—16. Whittes Sproglære.

Religion.

I. Kl. Herslebs mindre Bibelhistorie. — II. Kl. 3die og 4de Kap. af Balles Lærebog. Herslebs mindre Bibelhistorie. — III. Kl. 4de og 5te Kap. af Balles Lærebog. Herslebs større Bibelhistorie fra Begyndelsen til S. 124. — IV. Kl. Balles Lærebog fra 5te—8de Kap. Herslebs større Bibelhistorie fra 5te Periode S. 92, til det nye Testamentes Historie, S. 160. — V. Kl. De to

förste Kap. af Gads Lærebog, med Forbigaaelse af Indledningen. Det nye Testamentes Historie efter Hersleb. — VI. Kl. Gads Lærebog fra 4de Kap., S. 141 til S. 206. Herslebs Bibelhistorie. — VII. Kl. Gads Lærebog. Herslebs Bibelhistorie. De ældre Disciple have desuden læst Johannes's og de 15 første Kapitler af Matthæus's Evangelium i Grundsproget, hvorhos en Udsigt over Kirkehistorien er meddelt efter Mörk-Hansens Lærebog.

Historie.

I. Kl. Den gamle Historie efter Kofods fragmentariske Lærebog. — II. Kl. Middelalderens og den nyere Tids Historie til 1815 efter samme Lærebog. — III. Kl. Den gamle Historie efter Kofods Udtog af Verdenshistorien i Forbindelse med Bohrs Lærebog. — IV. Kl. Frankrig, England, Tydskland, Italien, Nederlandene og Schweiz indtil den første franske Revolution efter Kofods og Bohrs Lærebøger. — V. Kl. Samme Pensum som den foregaaende Klasse. — VI. Kl. Oldtidens og den nyeste Tids Historie efter samme Lærebøger. — VII. Kl. Middelalderens og den nyere Tids Historie indtil vore Dage efter samme Lærebøger; Danmarks Historie efter Allens Lærebog.

Geographi.

I. Kl. Oversigt over hele Jordbeskrivelsen efter Ingerslevs mindre Lærebog. — II. Kl. Velschows Geographi forfra indtil Spanien. — III. Kl. Europas övrige Lande efter samme Lærebog, samt en almindelig Oversigt over Europas physiske Forhold. — IV. Kl. Italien, Österrig,

Tyrkiet og Grækenland samt hele Asien efter samme Lærebog. — V. Kl. Afrika, Amerika og Australien, samt Repetition af Asien efter Ingerslevs større Lærebog. — VI. Kl. Hele Geographien efter samme Lærebog. Den gamle Geographi efter Königsfeldt.

Mathematik.

De tre nederste Klasser ere övede i praktisk Regning efter Mundts Regnebog, I. Kl. indtil Nr. 167, II. Kl. fra Nr. 168—217, III. Kl. fra Nr. 218—293. Sidstnævnte Klasse har desuden af Steens elementaire Arithmetik gennemgaaet Nr. 1—37, dog saaledes at de vanskeligere Beviser ere forbigaaede. — IV. Kl. Steens Arithmetik Nr. 1—52, samt Ligninger af 1ste Grad med 1 Ubekjendt efter Bergs methodisk ordnede Opgaver. Mundts Plangeometri Nr. 1—171. — V. Kl. Steens Arithmetik Nr. 1—73. Mundts Plangeometri Nr. 138—314. — VI. Kl. Decimalbrök, Rodstørrelser, Logarithmer dels efter Steens elementaire Arithmetik, dels efter et Udtog af samme Forfatters „rene Mathematik“. Mundts Plangeometri. — VII. Kl. Jürgensens elementaire Arithmetik, S. 85—89, 96—110, 138—147. Ramus's Plan-Trigonometri med Forbigaaelse af S. 17—22 og 25—26. Mundts Stereometri, yngste Afdeling, indtil S. 254, ældste Afdeling til Enden, med Forbigaaelse af de fleste Sætninger om Symmetri. Ældste Afdeling har desuden gennemgaaet Olufsens Grundrids af Astronomien.

Naturlære.

VII. Kl. Petersens chemiske Physik. Ældste Afdeling tillige repeteret den mechaniske Physik efter Silfverbergs og Bjerings Lærebøger.

Naturhistorie.

I. Kl. Hvirveldyrene efter Ströms Læsebog. — II. Kl. Indledning, Pattedyr og Fugle efter Bramsens og Drejers Lærebog. — III. Kl. Krybdyr og Fiske samt Repetition af Pattedyr og Fugle efter samme Lærebog. — IV. Kl. Den almindelige Botanik efter samme Lærebog, den specielle efter Petits Lærebog i Botanik. Repetition af Hvirveldyrene efter Bramsen og Drejer. — V. Kl. De hvirvelløse Dyr. Repetition af Botaniken. — VI. Kl. Repetition af Zoologien og Botaniken. Oversigt over Oryktognosien og Geognosien (efter dicterede Paragropher.).

V. Videnskabelige Samlinger.

1. SKOLEBIBLIOTHEKET.

Siden sidste Programs Udgivelse er Skolens Bogsamling bleven forøget med følgende nye Skrifter, af hvilke de med * betegnede ere sendte fra Ministeriet:

N. C. L. Abrahams, Kort Omrids af den tyske Litteraturs Historie. Kbhvn. 1852.

* Aktstykker til Nordens Historie i Grevefeidens Tid, samlede og udgivne af Fyens Stifts literære Selskab. 1—2 H. Odense 1850—51.

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie. Kbh. 1850.

Th. Bergk und J. Cæsar, Zeitschrift für Alterthumswissenschaft, 9 Jahrg. 3—6 H., 10 Jahrg. 1—2 H.

F. S. Beudant, Minéralogie et Géologie. Paris 1848.

* Bjerregaard, Om Digtearterne, efter Dieckhoffs Poetik. Fredericia 1851.

V. A. Borgen, E. Bolls Omrids af den physiske Geographi. Kbh. 1851.

C. Valerii Catulli carmina ill. F. G. Döring. Altonæ 1834.

M. T. Cicero, Udvalgte Taler, bearbejdede til Skolebrug af H. H. Lefolii. 1 D. 1 H. Kbh. 1851.

- A. K. Damgaard, Oplysende Bemærkninger til „Udkast til Forfatning for den evangelisk-lutherske Folkekirke i Danmark“. Kbh. 1852.
- Demosthenis Opera ed. Voemelius. Paris 1849.
- H. R. Dietsch, Lehrbuch der allgemeinen Geschichte. 1—3 Th. Leipzig 1847—51.
- *Th. Erslev, Almindeligt Forfatterlexicon. 13 H. Kbhvn. 1851.
- H. F. J. Estrup, Samlede Skrifter. 1—3 B. Kbh. 1851.
- Euripidis Fabulæ ed. T. Fix. Paris 1843.
- Iphigenia in Aulide, rec. G. Hermannus. Lips. 1831.
- — — — — rec. J. A. Hartungus. Erlangæ 1837.
- A. K. Fabricius, Lærebog i Danmarks, Norges og Sverrigs Historie. Kbhvn. 1852.
- P. A. Fenger, Ordsprog, samlede især til Skolebrug. Kbhvn. 1852.
- F. T. Friedemann, Paränesen für studirende Jünglinge. 1—6 Bd. Braunschweig 1847.
- H. P. Giëssing, Kong Christian den Ottendes Regjeringshistorie. 1—4 H. Kbhvn. 1852.
- G. Grote, Geschichte Griechenlands, aus dem Engl. übers. v. N. N. Meissner. 2 B. 1 Abth. Leipzig 1851.
- J. A. Grunert, Archiv der Mathematik und Physik. 18 T. 1—2 H. Greifswald 1851—52.
- A. v. Humboldt, Kosmos, Entwurf einer physischen Weltbeschreibung. 2—3 Bd. Stuttgart u. Tübingen 1847—51.
- F. Jacobs u. F. W. Döring, Lateinisches Elementarbuch, neu bearbeitet von J. Classen. 1—2 B. Jena 1851.
- A. de Jussieu, Botanique. Paris 1848.
- F. Klee, Om Nordens ældste Beboere og deres efterladte Minder. Kbhvn. 1851.
- J. L. A. Kolderup-Rosenvinge, Grundrids af den danske Kirkehistorie. 2den Udg. Kbhvn. 1851.
- T. Lucretius Carus von der Natur der Dinge, übers. v. K. L. v. Knebel. Leipzig 1831.
- Milne-Edward, Zoologie. Paris 1851.
- Mützell, Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen. 5 Jahrg. Juni-Decbr.; 6 Jahrg. Jan.-April. Berlin 1851—52.

- C. L. Petersen, Lyslære, efter Joh. Müllers Grundriss d. Physik u. Meteorologie. Kbhvn. 1852.
- V. Prosch, Lærebog i Naturhistorien. Kbhvn. 1852.
- Psalmebog, udg. af Roeskilde-Præstekonvent. Kbhvn. 1852.
- K. H. L. Pöhlitz, Weltgeschichte, umgearbeitet von F. Bülow und K. Zimmer. 9—13 Lief. Leipzig 1851.
- M. Fabii Quintiliani instit. orat. libri XII, rec. C. T. Zumptius. Lipz. 1831.
- — 10tes Buch, übers. v. C. G. Herzog. Leipz. 1831.
- C. E. Scharling og C. T. Engelstoft, Nyt theologisk Tidsskrift. 3 Bd. 1—2 H. Kbhvn. 1852.
- F. v. Schlegel, Geschichte der alten u. neuen Literatur, fortges. v. T. Mundt, 1—2 Th. Berlin 1841.
- F. W. Schneidewin, Philologus, 5—6 Jahrg. Göttingen 1850—51.
- L. Annaei Senecæ Op. ed. C. R. Fickert. Vol. 1—3. Lipz. 1842—45.
- Sophokles, Tre Tragedier, overs. af N. V. Dorph. Kbhvn. 1851.
- Elektra, overs. af N. V. Dorph. Kbhvn. 1851.
- H. V. Stoll, Anthologie griechischer Lyriker. 1—2 Abth. Hannover 1852.
- C. Cornelii Taciti Opera ed. C. Orellius. Vol. I—II. Turici 1848.
- Tacitus, Agricola, durch G. L. Walch. Berlin 1828.
- F. T. Vischer, Æsthetik. 1—2 Th. u. 3 Th. 1 Abschn. Reutlingen u. Leipzig. 1846—51.
- A. Wiegand, Grundriss der mathem. Geographie. Halle 1851.
- Zahle, Firmaet Sören Jensen & Søn. Kbhvn. 1851.
- H. C. Ørsted, Samlede og efterladte Skrifter. 3—8 Bd. Kbhvn. 1851—52.

Desuden har Bibliotheket modtaget Programmer fra de danske lærde Skoler for 1851, fra Ratzeburg lærde Skole for Aarene 1848—51, fra endeel norske lærde Skoler for 1850—51 og fra de preussiske Gymnasier for 1850.

2. DEN PHYSISKE SAMLING.

Fra Ministeriet har Skolen modtaget følgende af Instrumentmager Nissen forfærdigede Apparater:

1. Vægtstang paa Stativ. 2. Polygon til at vise Tyngdepunktets Beliggenhed. 3. Skraaplan med Vogn og Lodder. 4. En justeret Granvægt. 5. Tolv Vægtlodder med Kroge. 6. Skruepresse. 7. Faldmaskine. 8. Centrifugalmaskine med Tilbehør. 9. Vaterpas. 10. Noniusmodel. 11. Marmorplade med Elfenbenskugle. 12. Apparat til Vandets Sammentrykning. 13. Samqvemhavende Rør. 14. Pascals Vaser. 15. Apparat til at vise Principet for Brahmas Vandtrykspresse. 16. En Cylinder i Hylster. 17. Nicholsons Flydevægt i Federal. 18. En Brændevinsprøver. 19. Haarrørsapparat. 20. Haarrørsplader. 21. Blærespørgningsglas. 22. Herons Vaudspring. 23. Barometerrør med Jernhane og Glaskop. 24. Sex Pund Qvægsölv. 25. Faldrør til det lufttomme Rum. 26. Trykpompe med Vindkjedel. 27. To Hæverter. 28. To Cartesianske Dukker i Glas. 29. Tantalusbæger. 30. Monochord. 31. Klangfigurplader med Bue. 32. Blikrør med Stemmegaffel. 33. Elliptisk Kar til Bølgebevægelsen. 34. Chladnis Tonemaaler. 35. Berzelius's Lampe. 36. Spirituslampe af Glas. 37. Pyrometer. 38. Kryophor. 39. Æolipila. 40. Sölvskaal til det Leidenfrostske Forsøg. 41. Vandhammer. 42. Daniells Hygrometer. 43. Apparat til Vandkogning ved Damp. 44. Dampkjedel med Cylinder og Trefod. 45. Et Par Magnetstænger i Kasse. 46. Inclinationsnaal. 47. Electrometer. 48. Electrisk Udlader. 49. Leidener-Batteri. 50. Electrisk Hjul. 51. Voltas Söile. 52. Galvanisk Apparat. 53. Vanddecompositionsapparat. 54. Galvanoplastisk Apparat. 55. Apparat til det electromagnetiske Grundforsøg. 56. Electromagnet paa Stativ. 57. Electromagnetisk Multiplicator. 58. Thermoelectrisk Apparat. 59. Magnetiserspiral. 60. Electrophor. 61. Inductionsrolle. 62. Kobbertraad. 63. Planetarium. 64. Electrisk Leg. 65. Undersætter. 66. To Brændspeile. 67. Farveskive med Snurre. 68. En Loupe. 69. Glasthermometer i Federal. 70. Maximum og Minimum-Thermometer. 71. Differentialthermometer. 72. Reagensglas med Stativ og Tænger. 73. Panelectricon. 74. Et Bræt med Værktöi.

3. DISCIPELBIBLIOTHEKET

har i dette Skoleaar modtaget følgende Tilvæxt:

K. Arentzen, Gunlög Ormetunge. Kbhvn. 1852.

Fr. Brømer, Skizzer fra England, Oversættelse. Kbhvn. 1852.

- E. L. Bulwer, Alice, oversat af A. Rung. Kbhvn. 1846.
- Blomstørpigen, oversat af J. R. Reiersen. 1—2 D. Kbhvn. 1849.
- Cola di Rienzi, 1—2 D. Kbhvn. 1846.
- Ernst Maltravers, 1—2 D. Kbhvn. 1846.
- Emilie Carlén, Ett år. Stockholm 1846.
- Ett lykkligt Parti. Stockholm 1851.
- M. Cervantes, Don Quichotte, trad. p. D. Hinard. Paris 1847.
- P. Chievitz og Adolph Røcke, Lødsen. Kbhvn. 1851.
- L. K. Daa, Svensk-Norsk Haand-Ordbog. Christiania 1841.
- A. W. Grube, Geographische Charakterbilder. 1—2 Th. Leipz. 1851.
- C. Hauch, En polsk Familie, 1—2 D. Kbhvn. 1839.
- Fru Werner. Kbhvn. 1844.
- Gregorius den Syvende og Don Juan. Kbhvn. 1829.
- Hamadryaden. Kbhvn. 1830.
- Marsk Stig. Kbhvn. 1850.
- Saga om Thorvald Vidförlé. 1—2 D. Kbhvn. 1849.
- Slottet ved Rhinen, 1—2 D. Kbhvn. 1845.
- Svend Grathe. Kbhvn. 1841.
- Tyrolerfamilien og De tre Haarløkker. Kbhvn. 1840.
- Tvende Digtninger. Kbhvn. 1837.
- Wilhelm Zabern, 2den Udgave. Kbhvn. 1848.
- Æren tabt og vunden. Kbhvn. 1851.
- J. L. Heiberg, Skrifter af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“, 11 Bd. Kbhvn. 1851.
- H. Heine, Der Doctor Faust, ein Tanzpoem. Hamburg 1851.
- E. St. Hermidad, Romerske Mosaiker, 2 H. Kbhvn. 1851.
- C. Hostrup, Poetiske Skrifter, 1 Bd. 1 H. Kbhvn. 1852.
- Tordenveir, et Skuespil. Kbhvn. 1851.
- F. K., Danmarks Kamp for Slesvig i Aarene 1848. 49 og 50, efter nogle Frivilliges Papirer, 1—2 Bd. Kbhvn. 1852.
- Marryat, Peter Simple. oversat af L. Moltke, 1—2 D. Kbhvn. 1845.
- Chr. K. L. Molbech, Dæmring. Kbhvn. 1852.
- Ch. Nodier, Contes de la veillée. Paris 1850.
- Contes fantastiques. Paris 1850.
- Romans. Paris 1850.

Ch. Nodier, *Souvenir de la revolution et de l'empire*. T. 1—2.
Paris 1850.

Clara Raphael, *Et Besøg*. Kbhvn. 1851.

Md. de Staël, *De l'Allemagne*. Paris 1850.

V. Thisted, *Bruden, et Digt i ni Sange*. Kbhvn. 1851.

C. Winther, *En Student og en Jomfrue, Marionet-Comedie* Kbh. 1852.

Zahle, *Firmaet Sören Jensen & Søn*. Kbhvn. 1851.

Indtægt:

Beholdning fra forrige Aar.....	19 Rbd.	32 Sk.
Bidrag af Deltagerne.....	50	- 72 -
Overskud fra Skoleballet.....	4	- 32 -
	i Alt	74 Rbd. 40 Sk.

Udgift:

Indkjøbte Bøger	60 Rbd.	„ Sk.
Bogbinderarbeide	14	- 60 -
	i Alt	74 Rbd. 60 Sk.
Underbalance „	Rbd.	20 Sk.

VI. Skolebeneficier og Legater.

Ifølge Rectors Indstilling have Skolens almindelige Beneficier for dette Skoleaar af Ministeriet været saaledes fordelt:

1. Höieste Stipendium 50 Rbd.: H. Petersen, Th. Storm, P. Bang, E. Ankjær.

2. Mellemste Stipendium 35 Rbd.: Th. Rübner Petersen.

3. Laveste Stipendium 20 Rbd.: E. Christophersen, R. Borch, Th. Barfoed.

4. FriUndervisning: A. Kirkebye, P. With, V. Schmidt, L. Rosing, O. Paludan, Chr. Petersen, P. V. N. Hertz, J. P. C. Stephansen, A. N. II. Kirkebye, Fr. N. Rübner Petersen.

5. Undervisning mod nedsat Betaling: II. C. A. Lund, L. A. T. Wolder.

Det Davidsenske Legat, 2 Portioner paa 10 Rbd. hver, er tillagt Disciplene II. Petersen af 7de Kl. og P. Bang af 6te Kl.

Af det Flensborgske Legat tilkjendtes overensstemmende med Fundatsen efter fuldendt Hovedexamen 1851 følgende Disciple de vedföiede Flidsbelöninger:

H. Petersen af 7de Kl.: Tregders Anthologia græca og Rohmanns Skildringer af den nyeste Tids Historie, 4de Bd.

V. Schmidt af 6te Kl.: Md. de Staël, de l'Allemagne.

P. Bang af 6te Kl.: Stolls Mythologie og Beckers Herodot.

Chr. Pedersen af 4de Kl.: Bergs græske Læsebog for Begyndere og for andet Aars Cursus, samt Tregders græske Formlære.

A. F. Mathiassen af 3die Kl.: Musæus's Volksmärchen.

Chr. P. T. Knudsen af 3die Kl.: Kieper's Atlas der alten Welt.

F. R. Petersen af 2den Kl.: Borrings franske Lexicon.

S. C. Sörensen af 2den Kl.: Holbergs Komedier ved Boye.

VII. Udtog af Skolens Regnskaber

for Aaret fra 1ste April 1851 til 31te Marts 1852.

A. DEN EGENTLIGE SKOLEKASSE.

	Indtægt:	
	Rbd.	Sk.
1. Renter af Skolens Capitalformue	94	„
2. Jordebogs-Indtægter:		
a) af Tiender af 1850 Aars Afgrøde..	1232	89
b) som Forskud paa Tienderne af 1851 Aars Afgrøde, ifølge Resolution af 24de Februar 1852	1038	56 ¹ / ₂
3. Samtlige Skolecontingenter	1319	16
4. Indtægter af Svanes Legat	600	„
5. Forskjellige extraordinære og ubestemte Ind- tægter:		
a) Modtaget af Stipendieoverskuds-fonden efter Resolutioner af 21de Novbr. 1849 og 4de Febr. 1850	600	„
b) Afdrag paa ældre Forskud til en Lærer	100	„
c) Indbetalt af Overlærer, nu Rector John- sen, efter Resol. af 8de Sept. 1849 . .	106	82
d) Tilskud fra den almindelige Skolefond	3500	„
e) Krigsskat af Skolens Lærere og 2 Pen- sionister	73	54
f) Ifølge Decision til 1850 Aars Regnskab	„	20
g) Godtgjørelse for Skolebygningens An- vendelse til Lazareth i Aaret 1848 . .	200	40
h) For Heste, der have været indqvar- terede i Palaiets Stalde	6	59
	Summa Indtægt	8872 32 ¹ / ₂

Udgift:

	Rbd.	Sk.
1. Faste Gager, Tillæg og Gratificationer til Lærerne	5138	25
2. Til Timeundervisning	833	28
3. Tilskud til Bibliotheket og videnskabelige Apparater	250	„
4. Bygningers og Inventariums Vedligeholdelse	360	22
5. Brændsels- og Belysnings-Udgifter	248	64
6. Skatter og Afgifter	231	95
7. For Regnskabsføringen	156	86 ¹ / ₂
8. Forskjellige Udgifter:		
a) Skoleopvarntning og Reengjøring	132	„
b) Porto, Protocoller, Skrivmaterialier og Afskrivning	83	27
c) Programmer og Skolehøitideligheder ..	44	„
d) Andre Udgifter	28	56 ¹ / ₂
9. Extraordinaire Udgifter:		
a) Underbalance efter 1850 Aars Regnskab	2330	90
b) Reiseomkostninger til en Lærer	30	„
c) Efter Decision til 1850 Aars Regnskab	„	15
d) Afgivet til den almindelige Skolefond.	1266	64
e) Krigsskat:		
1. af Skolens Capitaler	5	84
2. af Skolens Lærere og 2 Pensionister	73	54
3. af Skolens Tiender og Bygninger ..	92	72
Summa Udgift	11307	15
Lignet med Indtægten	8872	32 ¹ / ₂
Altsaa Underbalance	2434	78 ¹ / ₂

B. FLENSBØRGS LEGAT.

Indtægt:		
	Rbd.	Sk.
1. a) Rente af en Statsobligation for Skatteforhöielsen paa Legatets Jordlod	„	48
b) Contant Indbetaling i samme Anledning.	3	10 ¹ / ₂
2. Leie af Legatets Jordlod	47	80
Summa Indtægt	51	42 ¹ / ₂
Udgift:		
1. Underbalance efter forrige Aars Regnskab	2	„
2. Udbetalt for Böger og disses Indbinding . .	52	8
3. Krigsskat af Renteindtægten 1 a.	„	3
4. Andre Udgifter	„	12
Summa Udgift	54	23
Lignet med Indtægten	51	42 ¹ / ₂
Altsaa Underbalance	2	76 ¹ / ₂

C. LEGATERNE TIL SKOLENS BIBLIOTHEK.

Indtægt:		
1. a) Rente af en Statsobligation for Skatteforhöielsen paa Legatets Jordlod	„	48
b) Contant Indbetaling i samme Anledning	3	10 ¹ / ₂
2. Leie af Legatets Jordlod	49	24
3. Teilmanns Legat.	20	„
4. Ifølge Antegnelse til forrige Aars Regnskab	81	„
5. Modtaget fra Skolekassen	250	„
Summa Indtægt	403	82 ¹ / ₂

Udgift:

	Rbd.	Sk.
1. Underbalancen efter forrige Aars Regnskab	205	31
2. For Bøger og Skrifter	254	60
3. Leie af et Fortepiano	24	„
4. Forskjellige Udgifter	12	25
5. Krigsskat af Teilmanns Legat og Indtægts- posten 1 a	1	27
Summa Udgift	497	47
Lignet med Indtægten	403	82½
Altsaa Underbalance	93	60½

D. STIPENDIEFONDEN.

Indtægt:

Renter af Fondens Capitalformue, 11595 Rbd.	463	77
Summa Indtægt	463	77

Udgift:

1. De bevilgede Stipendier til Skolens Disciple	265	„
2. Krigsskat af Fondens Capitalformue	28	95
3. Overført i Stipendieoverskudsfondens Regnskab	169	78
Summa Udgift	463	77

E. STIPENDIEOVERSKUDSFONDEN.

Indtægt:

	Rbd.	Sk.
1. Beholdning efter forrige Aars Regnskab...	1877	52
2. Renter af Fondens Capitalformue 15,455..	618	20
3. Fondens Kornindtægter:		
a) af Tiender for 1850 Aars Afgrøde.	362	87 $\frac{1}{2}$
b) af dito for 1851 Aars Afgrøde, som Forskud ifølge Ministeriets Resol. af 24de Febr. 1852	508	"
4. Afgiften af Hanning Sogns Tiende.....	6	"
5. Fondens Andeel af Svanes Legat	300	"
6. Davidsens Legat.....	20	"
7. Afgiften af Hansted Hospital.....	192	18
8. Hiemfaldne og fra Veile Sparekasse ind- dragne Oplagspenge samt tilbagebetalte Sti- pendier	320	"
9. Stipendiefondens Overskud	169	78
Summa Indtægt	4,374	63 $\frac{1}{2}$

Udgift:

1. Tiendeskat af Tammestrupgaards Hart- korn	5	70
2. Bidrag af Ousted Sogns Tiende til 2 Enker i Horsens Kjøbstad	40	"
3. Davidsens Legat til 2 Disciple	20	"
4. Liqvideret i Tebstrup Byes Tiende for Jord afgivet til den nye Hovedlandevei	2	16 $\frac{1}{2}$
5. Regnskabsprocenter	19	91 $\frac{1}{2}$
6. Udbetalte oplagte Stipendier	255	"
Lateris	342	82

	Rbd.	Sk.
Transport....	342	82
7. Afgivet til Skolekassen ifølge Resolutioner af 21de November 1849 og 4de Februar 1850.....	600	"
8. Krigsskat af Skolens Capitalformue.....	38	61
9. Ifølge Decision til forrige Aars Regnskab..	"	18
Summa Udgift	981	65
Lignet med Indtægten	4374	63 ¹ / ₂
Beholdning	3392	94 ¹ / ₂ .

BILAG I.

CHARAKTERER

tildelte de fra Horsens lærde Skole dimitterede Candidater
ved Examen artium i Aaret 1851.

Candidaterne.	Udarbejdelse i Modersmaal.	Latin.	Latinsk Stil.	Græsk.	Hebraisk.	Religion.	Geographi.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Tydk.	Fransk.	Hovedcharacter.
C. F. V. Schytte.	laud.	laud.	h. ill.	laud.	laud. p. c.	laud.	laud. p. c.	h. ill.	laud.	laud.	laud. p. c.	laud. p. c.	Laudabilis.
J. V. Storm.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud. p. c.	laud.	laud. p. c.	laud.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	Laudabilis.

